

GAD

GENÇLİK | araştırmaları dergisi

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

SAYI
26

Yıl: 2022 Cilt: 10

**GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ /
JOURNAL OF YOUTH RESEARCH**

Cilt/Volume: 10
Sayı/Number: 26
Nisan/April 2022

Yayın Dili
Türkçe/İngilizce

ISSN 2791-8157

Gençlik Araştırmaları Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.
Journal of Youth Research is the official peer-reviewed, international journal of the Ministry of Youth and Sports of Turkish Republic. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

**T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve
Gençlik Araştırmaları Dergisi Adına
İmtiyaz Sahibi/Owner**
Dr. Mehmet Ata Öztürk

Genel Koordinatör/General Coordinator
Mehmet Dinç

**Yazı İşleri Müdürü/
General Publication Director**
Suat Tayfun Topak

**Gençlik Araştırmaları Dergisi (GAD)
ULAKBİM TR DİZİN
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı) ve
EBSCO'da Sorgulanmaktadır.**

Editörler/Editors
Dr. Mehmet Fatih Köse
Dr. Hasan Kavgacı

Alan Editörleri/Field Editors
Dr. Gülsemin Ertürk Çelik
Dr. Tolga Tek

Yabancı Dil Editörü/Foreign Language Editor
John Zacharias Crist

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Abdullah Topcuoğlu / Selçuk Üniversitesi
Aylin Görgün Baran / Hacettepe Üniversitesi
Besim Fatih Dellaloğlu / Sakarya Üniversitesi
Ertan Özensel / Selçuk Üniversitesi
Eugene Kennedy / Louisiana State University
Hakan Dulkadiroğlu / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İhsan Sezal / TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
İsmail Coşkun / İstanbul Üniversitesi
Kadir Canatan / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Mazhar Bağlı / Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi
Mehmet Akif Aydın / İstanbul Medipol Üniversitesi
Mehmet Eskin / Adnan Menderes Üniversitesi
Süleyman Seyfi Öğün
Şeref Ateş / Sakarya Üniversitesi
Yasin Aktay / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Yakup Bilgili / Florida State College

***İsme göre alfabetik sırada/
In alphabetical order by name**

Yayın Koordinatörü/Broadcast Coordinator
Suat Tayfun Topak

Tasarım Dizgi ve Uygulama/Graphic Design
Bilal Said Doğrusöz

Mizanpaj/Proofreading
Bilal Said Doğrusöz

Yayın Türü/Type of Publication
Yaygın Süreli Yayın/Peer Reviewed Academic Journal

Yayın Periyodu/Publishing Period
Dört ayda bir (Nisan, Ağustos, Aralık aylarında)
yayımlanır/Three times a year (April, August,
December)

Ankara - Nisan 2022 / Ankara April 2022

Dergi Atf Adı/Journal Name
Gençlik Arş. Derg./Journal of Youth Research

Yönetim Yeri/Management Location
T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon
Genel Müdürlüğü
Örnek Mahallesi, Oruç Reis Caddesi No:13
Altındağ, Ankara Telefon: 444 0 472
e-mail: genclikarastirmalari@gsb.gov.tr
web: <http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr>

İçindekiler *Table of Contents*

ANALYSIS / RESEARCH

- The Relationships Between Orthorexia Nervosa And Body Image In Nursing Students**
Hemşirelik Öğrencilerinde Ortoreksiya Nervosa (ON) ve Beden İmajı İle İlişkisi
Songül Duran **01**
12

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Gençlerin Teknoloji Kabulünün ve Web Sitesi Tasarımının Online Alışveriş Deneyimi**
Üzerindeki Etkisi
How Website Design And Young People's Acceptance Of Technology Impact Their
Online Shopping Experiences
Deniz Akgül & Mustafa Taylan Dağistan **17**
35

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Günümüz Gençliğini ve Sorunlarını Gençlerin Kaleminden Süzülen Hikâyelerden Anlamak**
Understanding Today's Youth And Its Problems Through The Stories That Flow From Their Pen
Hatice Budak & Yasemin Yıldız **41**
67

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Ergenlerde Siber Zorbalığın İnsani Değerler Açısından İncelenmesi**
Investigation Of Cyber Bullying And Human Values Among Adolescents
Gaye Kurt Kaban & Mücahit Gültekin **71**
90

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık: Başa Çıkma Stratejileri, Değer Yönelimleri ve**
Akademik Başarılarıyla İlişkileri
Cyberbullying Among University Students: Relations With Coping Strategies, Value Orientations And
Academic Success
Şeyma Rodop & Sümeyye Yıldırım & Pelin Dikmen Yıldız & Aslı Gürtunca Hanif **97**
112

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Üniversite Öğrencilerinin Kurumsal İmaj Algısının Memnuniyet ve Tavsiye Etme Niyeti**
Üzerindeki Etkisi
The Effect Of University Students' Corporate Image Perception On Satisfaction And Intention
To Recommend
Abdullah Uslu & Filiz Karakoyunlu **117**
129

Yazarlara Notlar

- Notes for Writers* **133**
135

The Relationships Between Orthorexia Nervosa And Body Image In Nursing Students

Songül Duran*

Abstract

This study was carried out to determine the relation between the risk of orthorexia nervosa and body image. Following a descriptive, cross-sectional design, this study was performed with 312 university-level nursing students between April and June of 2019. Data were gathered using a questionnaire prepared by the researcher, the Orthorexia-11 Questionnaire, and the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire. The data obtained were evaluated using SPSS 21 with percentages, means, a Chi-square test, and a correlation analysis. The students received moderate scores on the Orthorexia-11 Questionnaire. Students with a predisposition to orthorexia received higher scores for health orientation than those without orthorexia; and students with a predisposition to orthorexia had lower scores for Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire. We found a significant positive relation between orthorexia and appearance orientation and a significant, negative relation between orthorexia and health orientation and body areas satisfaction. The findings further showed the existence of a relation between orthorexia and multidimensional body-self relations. As a result, we recommend that nursing students be evaluated in terms of orthorexia nervosa, that screening tests be performed in people at risk, that suitable precautions be taken, and that appropriate interventions be performed.

Anahtar Kelimeler: Orthorexia Nervosa, Body Image, Nursing Students.

* Assoc. Prof., İzmir Demokrasi University, Health Services Vocational College, Care of Elderly Program, İzmir, Turkey, ORCID: 000-0002-2565-7784

** This research was presented as an oral presentation at the 5th International Health Sciences and Family Medicine Congress (06-08 February 2020-İzmir).

Öz

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinde ortoreksiya nervosa (ON) riski ve beden imajı ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Tanımlayıcı-kesitsel tipteki bu çalışma bir üniversitede Hemşirelik bölümündeki 312 öğrenci ile (Nisan-Haziran 2019) yürütülmüştür. Veriler Anket formu, Orto11 ve Çok Yönlü Beden-Benlik İlişkileri Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesi SPSS 21 programında yüzdeler, ortalama, ki kare analizi, korelasyon analizi ile yapılmıştır. Ortoreksik eğilimi olan öğrencilerin sağlık yönelimi puan ortalaması ortoreksik eğilimi olmayanlara göre daha yüksek düzeyde; Çok Yönlü Beden-Benlik İlişkileri Ölçeği Toplam Puanı daha düşük düzeyde saptanmıştır. Orto11 ölçeği ile Görünüş Yönelimi arasında pozitif yönde; Orto11 ile Sağlık Yönelimi ile Beden Alanlarında Doyum arasında negatif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Verilerimiz Ortoreksiya Nervosa ile Çok Yönlü Beden – Benlik İlişkileri Ölçeği arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ortoreksiya Nervosa açısından hemşirelik öğrencilerinin ele alınması riskli bulunan gruplarda gerekli taramaların yapılarak önlemlerin alınması ve müdahalelerin yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Orthorexia Nervosa, Sosyal Görünüş Kaygısı, Hemşirelik Öğrencisi

Introduction

Orthorexia nervosa (ON), first defined by Bratman and Knight in 1997, is defined as an obsession with healthy eating that begins as an obsession with eating what one perceives to be the right food and continues until the person maintains a restrictive diet and follows ritualized eating habits (Koven & Abry, 2015). It is characterized by (i) being excessively preoccupied with eating healthy foods, (ii) avoiding genetically engineered food as well as foods containing fat, salt, sugar, and unnatural/synthetic substances, (iii) being unusually anxious about one's health, and (iv) spending an exorbitant amount of time on purchasing, preparing, and eating healthy food every day (Çulhacık & Durat, 2017). Food preparation, the kitchen, and cooking tools are also important parts of obsessive rituals (Chaki, Pal, & Bandyopadhyay, 2013). ON does not mean simply to follow a healthy diet. On the contrary, it refers to making adherence to such a diet one's primary goal in life. People with ON hate themselves and experience a feeling of severe guiltiness when they abandon or violate the principles of their diet (Yeşil, Turhan, Tatan, Şarahman, & Saka, 2018). They believe that self-respect depends upon his/her dieting preferences (Tremelling, Sandon, Vega, & McAdams, 2017). Extreme dependence on healthy nutrition can reduce the variety of food eaten and can cause insufficient nutrition, osteopenia, hyponatremia, metabolic acidosis, pancytopenia, decreased levels of testosterone, and bradycardia (Koven & Abry, 2015).

Although neither the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-V) nor the International Statistical Classification of Diseases (ICD) includes ON in their works (Brytek-Matera, Fonte, Poggiogalle, Donin, & Cena, 2017), it shares a significant number of symptoms with typical and atypical eating disorders, obsessive-compulsive disorder, and somatic disorder. ON has a gradually increasing incidence, results in insufficient nutrition, a loss of social relationships and impairment of the quality of life (Duran, 2016). Among groups of people at risk are those who prioritize their body

image, such as women, adolescents, athletes, medical students, health professionals, dieticians, and performance artists (Duran, 2016; Çiçekoğlu & Tuncay, 2018). In a study examining nursing students' eating behaviors and orthorexic tendencies, nearly half of the students were found to be at risk of ON (Arslantaş, Adana, Öğüt, Ayakdaş, & Korkmaz, 2017). People who have received education on healthy nutrition value both their own nutrition and that of people they serve, which can lead to obsession with their own eating habits. Thinking about how food is prepared and spending most of the day thinking about food for health reasons are important risk factors that signal the potential development of eating disorders. Nursing students are also at risk of these disorders because they receive health education (Arslantaş et al., 2017). Because they have extensive knowledge about food and healthy eating, nursing students may attempt to control their weight to maintain their body image. In a study involving male and female university students, a multivariate linear regression analysis showed that female students with ON prioritized satisfaction with body parts, low fitness orientation, and the desire to maintain a low body weight over healthy eating (Brytek-Matera, Donini, Krupa, Poggiogalle, & Hay, 2016). Since dissatisfaction with one's body and signs of eating disorders are important factors likely to impair wellness and mental health in adolescents (Figueiredo, Simola-Ström, Isomaa, & Weiderpass, 2019), it is important to deal with perceptions of disrupted body image.

Concerning body image, individuals with ON are not interested in weight loss and do not display negative body image attitudes typical of patients with anorexia nervosa and bulimia nervosa (Brytek-Matera, Gramaglia, Gambaro, Delicato, & Zeppegno, 2018). However, there have been a few studies showing that patients with ON feel anxiety toward their body image and have a disrupted body image. The literature has found that body image is related to eating disorders (Figueiredo et al., 2019). In light of similarities between ON and other eating disorders, factors playing a role in the outset and persistence of eating disorders can affect ON. Being overly engrossed with excess weight, displaying a preoccupation with physical appearance, and having a history of an eating disorder are considered important predictors for ON (Brytek-Matera et al., 2018). Few studies have been conducted on the relation between ON and body image worldwide and none have been conducted in Turkey.

Therefore, it is important to examine the relationship between ON and body image in at-risk nursing students. It is possible for nursing students to turn healthy eating into an obsession. They may also attempt to eliminate their perceived negative body image through eating disorders. This descriptive, cross-sectional study was performed to determine this relation in nursing students.

Research Questions

1. What are the average scores of the students on the Orthorexia-11 Questionnaire and Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire?
2. What are the differences in the means of participants' Orthorexia-11 Questionnaire and Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire scores as per their socio-demographic characteristics?
3. Is there a relation between Orthorexia-11 Questionnaire and Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire scores?

Material And Methods

Study Design And Sample

This descriptive, cross-sectional study was conducted with 312 university-level actively enrolled nursing students during the spring semester of the 2018–2019 academic year in Turkey. A data collection form was distributed to all the students who volunteered to participate in the study. The sample consisted of a total of 351 nursing students. There was no sample selection; the entire population was included within scope of the study in which 312 of the students (89%) volunteered to participate. Thirty-nine students who did not answer the questions excluded from the study. Data were collected using a questionnaire prepared by the researcher, the Orthorexia-11 Questionnaire (ORTHO-11), and the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire (MBSRQ).

Inclusion criteria: agreeing to participate in the study, filling out the scales completely.

Exclusion criteria from the study: not agreeing to participate in the study, filling the scales incompletely, or having a physical, metabolic, or mental disorder.

Survey Data Collection

Questionnaire Form

The questionnaire prepared by the researcher contained sixteen questions on socio-demographic characteristics, attitudes toward nutrition/diet, and height and weight. Body mass index (BMI) is the person's weight in kilograms divided by his/her height in meters squared ($BMI = \text{kg}/\text{m}^2$). People with a BMI of 18.5–24.9 kg/m^2 have a normal body weight, those with a BMI of 25.0–29.9 kg/m^2 are overweight, those with a BMI of 30.0–34.9 kg/m^2 are stage I obese, those with BMI of 35.0–39.9 kg/m^2 are stage II obese and those with a BMI of greater than 40.0 are stage III obese (Aktürk, Gül, & Erci, 2019).

Orthorexia-11 Questionnaire (ORTO-11)

Orthorexia-11 Questionnaire (ORTHO-11) was used to calculate the risk of ON. The original version of the questionnaire, Orthorexia-15, was developed by Donini et al. in 2005 and was adapted to Turkish by Arusoğlu in 2006. The questionnaire that Donini et al. used as a guide was Bratman's Orthorexia Test, which was composed of ten questions based on responses of yes or no. Questions 1, 3, 7, 9, and 10 in Bratman's Orthorexia Test were revised by Donini et al. and changed into a four-point Likert scale. In the resulting scale, participants are asked to report how they feel about each item by marking the responses always, usually, sometimes, or never. Items are scored for from one to four (Arusoğlu, 2006; Arusoğlu, Kabakci, Köksal, & Merdol, 2018).

Items 1, 2, 9, and 15 of the Orthorexia-15 Scale were deleted because they were not statistically significant¹. As a result, an 11-item question came to emerged (Ergin, 2014). Cronbach's alpha coefficient was 0.652 for this study.

1 Item 1: "Do you count the calories of what you eat?"

Item 2: "Do you have trouble deciding which food to eat when multiple choices are available?"

Item 9: "Do you think your psychological state affects your eating patterns?"

Item 15: "Have you eaten alone recently?"

The cut-off value used to evaluate the Orthorexia-11 Questionnaire in the present study was determined by utilizing the method adopted by Arusoğlu to adapt this questionnaire into Turkish. In this study values lower than 25 showed orthorexia.

Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire (MBRSQ)

The MBRSQ is a 69-item, self-rating scale developed to assess one's body image attitudes. The original version of the scale was created by Winstead and Cash (1984) and contained 140 items. A shorter version, however, included 54 items and seven subscales. Since nine items loaded on the Body Areas Satisfaction Scale and we included six additional items about weight, the new short version comprised 69 items. The subscales are appearance evaluation, appearance orientation, fitness assessment, fitness orientation, health assessment, health orientation, and body satisfaction. Doğan and Doğan (1992) translated the scale into Turkish and performed item, validity, and reliability analyses. Content validity was achieved by comparing the scale with Hovardaoğlu's (1990) Body Perception Scale. The correlation coefficient of .58 between the scores for both scales was found to be significant. Cronbach's alpha coefficient for the correlation between the total score for the scale and the scores for its subscales was 0.94. Individuals responding to the scale are requested to select the response that best suits them. These choices and their scores are as follows: completely disagree (1), mostly disagree (2), indecisive (3), mostly agree (4) and completely agree (5). The scale also includes negative statements (i.e., 12, 13, 14, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 37, 39, 40, and 41) that are inversely scored. Higher scores indicate a healthy body and positive self-image (Doğan & Doğan, 1992).

Following our own analyses, we attained a Cronbach's alpha coefficient of 0.834 in the current study.

Data Analysis

We used SPSS 21 to analyze data. Descriptive data were expressed in numbers, distribution of percentages, means, and standard deviations. We utilized a chi-square test to compare independent variables with ON and performed a correlation analysis to determine the relationship between scales. The results were deemed significant when the confidence interval was 95% and p lower than 0.05.

Ethical Approval

Ethical approval was obtained from Ethical Committee for Scientific Research at X University Medical School (X 25.02.2019-2019/71) and permission was received from the specific school where the study was to be performed. All of the students were informed about the study and their informed consent was obtained prior to the onset of the study.

Results

Of the total participants, 31.4% were first-year students, 58.3% lived in a small town for the longest period of their lives, and 87.5% lived in a nuclear family setting. Moreover, 28.8 percent were current smokers and 30.1% of the students did physical exercise regularly. A total of 91.3% of the participants valued their social image and 50% of the students were worried about becoming overweight, with 70.5% skipping some of their meals. While 78% of the students had a normal BMI, 24% displayed signs of orthorexia. The mean age of the students was 20.71±2.38 years.

Table 1. Descriptive Characteristics Of The Participants

Descriptive Characteristics	n	%
Year of Study		
1 st	98	31.4
2 nd	86	27.6
3 rd	72	23.1
4 th	56	17.9
Place of Residence		
Town	130	41.7
City	182	58.3
Family Structure		
Nuclear family	273	87.5
Extended family	39	12.5
Smoking		
Yes	90	28.8
No	222	71.2
Exercise Regularly		
Yes	94	30.4
No	217	69.9
Importance to Social Image		
Yes	285	91.3
No	27	8.7
Worried about Gaining Weight		
Yes	156	50
No	156	50
Skipping Meals		
Yes	220	70.5
No	92	29.5
Body Mass Index (BMI)		
BMI of <18.5 kg/m (slim)	33	10.6
BMI of 18.5-24.9 kg/m (normal)	224	71.8
BMI of 25.00-29.9 kg/m (obese)	45	14.4
BMI of 30.00-34.9 kg/m (Class I obese)	10	3.2

Orthorexia Scale

Displaying signs of orthorexia (lower than 25)	75	24
Not displaying signs of orthorexia (25 or higher)	237	76
Age	Mean (SD)	
	20.71 (2.38)	

Abbreviation: SD, standard deviation

Table 2 illustrates the distribution of orthorexia tendency by various socio-demographic characteristics. The percentage of students with orthorexia doing regular physical exercise was significantly higher than that of students with orthorexia who did not engage in regular physical exercise ($p < 0.05$). The number of students with orthorexia skipping some of their meals was significantly higher than that of students with orthorexia who did not skip any meals ($p < 0.05$). Whereas 65.3% of students with orthorexia were worried about becoming overweight, 34.7% of students with orthorexia were not ($p < 0.05$).

Table 2. Distribution Of The Students With Orthorexia By Their Socio-Demographic Features

	Orthorexic	Nonorthorexic	Total	P
Descriptive Characteristics	n (%)	n (%)	n (%)	
Engaging In Regular Exercise	98	314	98	
Yes	30 (40)	64 (27)	94 (30.1)	
No	45 (60)	173 (73)	218 (69.9)	0.033*
Skipping Meals				
Yes	45 (60)	175 (74.2)	220 (70.7)	
No	30 (40)	61 (25.8)	91 (29.3)	0.019*
Worried About Becoming Overweight				
Yes	49 (65.3)	106 (44.7)	155 (24)	
No	26 (34.7)	131 (55.3)	157 (76)	0.002*
Chi-square test, * $p < 0.05$				

Table 3 compares the orthorexia score with the total score received from the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire and the scores for its subscales. There was a significant difference between orthorexia and health orientation in the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire ($p < 0.05$). Students with orthorexia had a significantly higher health orientation score than those without orthorexia ($p < 0.05$). Students with orthorexia earned a significantly lower total score on the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire than did those without orthorexia ($p < 0.05$).

Table 3. Comparison Of Orthorexia Tendency With Scores For Multidimensional Body-Self Relations Questionnaires And Its Subscales

Multidimensional Relations	Body-Self	Orthorexic Mean (SD)	Non-Orthorexic Mean (SD)	F	P
Appearance Evaluation		21.64 (4.68)	21.53 (3.84)	4.81	0.841
Appearance Orientation		38.16 (8.77)	37.11(7.49)	0.040	0.313
Fitness Evaluation		21.41 (4.24)	21.29 (3.50)	3.30	0.82
Fitness Orientation		29.77 (6.03)	28.94 (6.09)	2.88	0.30
Health Evaluation		20.29 (7.02)	19.44 (3.75)	0.78	
Health Orientation		38.41 (8.72)	36.12(5.02)	9.22	0.005*
Total Score for Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire		30.37 (9.31)	32.45 (7.38)	2.98	0.048*

t test for independent groups, *p< 0.05

Table 4 shows mean scores for Orthorexia-11 and Multidimensional Body-Self Relations Questionnaires. The mean total score of the students was 26.67±3.70 for ORTHO-11 and 197.67±26.99 for the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire. Participants’ appearance evaluation score was 21.55±4.05, their appearance orientation score 37.36±7.81, their fitness evaluation score 21.32±3.69, their fitness orientation score 29.14±6.08, their health evaluation score 19.65±4.75, their health orientation score 36.67±6.21, and their body satisfaction score 31.95±7.92.

Table 4. Mean Scores For Ortorexia Scale And Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire

Minimum And Maximum Scores On Scales	Mean	Standard Deviation	Minimum	Maximum
Ortorexia Scale (11-44)	26.67	3.70	14	35
Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire (57-285)	197.67	26.99	110	313
Appearance Evaluation (6-30)	21.55	4.05	9	30
Appearance Orientation (10-50)	37.36	7.81	18	92
Fitness Evaluation (6-30)	21.32	3.69	11	35
Fitness Orientation (9-45)	29.14	6.08	14	58
Health Evaluation (6-30)	19.65	4.75	9	72
Health Orientation (11-55)	36.67	6.21	19	90
Body Areas Satisfaction (9-45)	31.95	7.92	9	53

Table 5 summarizes the correlations between the scores on the Orthorexia-11 and Multidimensional Body-Self Relations Questionnaires. There was a significant positive relationship between scores on

the Orthorexia-11 Questionnaire and appearance orientation. Participants' appearance orientation decreased as their tendency for orthorexia increased. In addition, the relationship between the mean scores for the Orthorexia-11 Questionnaire and both health orientation and body satisfaction were significantly negative. In other words, as participants' tendency for orthorexia increased, so did health orientation and body satisfaction.

Table 5. Relationships Between Scores For The Orthorexia-11 And Multidimensional Body-Self Relations Questionnaires

	Orto- rexia Scale	MBSRQ	AE	AO	FE	FO	HE	HO	BAS
	R	r	r	r	r	R	r	r	r
Ortorexia Scale	1.000	-0.088	-0.044	-0.158**	-0.031	-0.108	-0.075	-0.137*	-0.127*
MBSRQ	-0.088	1.000	0.762*	0.631*	0.711*	0.638*	0.561**	0.693*	0.691**
Appearance Evaluation (AE)	-0.044	0.762**	1	0.453**	0.538**	0.394**	0.345**	0.433**	0.538**
Appearance Orientation (AO)	-0.158**	0.631**	0.453**	1	0.325**	0.248**	0.200**	0.329**	0.212**
Fitness Evaluation (FE)	-0.031	0.711**	0.538**	0.325**	1	0.466**	0.395**	0.404**	0.449**
Fitness Orientation (FO)	-0.2018	0.638**	0.394**	0.248**	0.466**	1	0.279**	0.393**	0.267**
Health Evaluation (HE)	0.075	0.561**	0.345**	0.200**	0.395**	0.279**	1	0.311**	0.294**
Health Orientation (HO)	0.137*	0.693**	0.433**	0.329**	0.404**	0.393**	0.311**	1	0.355**
Body Areas Satisfaction (BAS)	0.127*	0.691**	0.538**	0.212**	0.449**	0.267**	0.294**	0.355**	1

*p < 0.05, **p < 0.01

Discussion

We conducted the present study to reveal the risk of ON and the relationship between ON and body image. Participants received a mean score of 26.67 ± 3.70 on the Orthorexia-11 Questionnaire and 24% displayed signs of ON, which indicates moderate orthorexia. In a study on nursing students by Arslantaş et al. (2017), students received a mean score of 27.34 ± 4.53 for ON and 45.3% of the students were found to be at risk of ON. Grammatikopoulou et al. (2018) found that 68.2% of the dietetics students displayed a tendency for orthorexia in their study. Plichta, Jezewska-Zychowicz, & Dębski (2019) reported that students studying health-related fields had significantly lower scores on the Orthorexia-15 than those studying in fields other than health. Varga, Thege, Dukay-Szabó, Túry, and van Furth (2014) observed that orthorexia was observed in 6.9% of the general population and ranged between 35% and 57.8% in high-risk groups, such as healthcare professionals and artists. Previous studies have suggested that healthcare professionals should be tested for ON and that appropriate precautions should be taken. Considering that healthcare professionals constitute role models in society, nursing students should be tested as to whether they suffer from orthorexia. Although the number of students with orthorexia was

lower than that reported in the literature in the present study, it cannot be disregarded. We therefore recommend that this high-risk group be dealt with and that appropriate interventions be offered to them.

In the current study, students with orthorexia exercised less regularly, skipped fewer meals, and were less worried about becoming overweight than those without orthorexia. Previous studies have shown that unlike individuals with anorexia nervosa, individuals with ON do not skip meals (Scarff, 2017) and were more likely to disregard body weight (Segura-Garcia Ramacciotti et al., 2015). The lack of anxiety about gaining weight, skipping meals, and doing regular exercise in individuals obsessed with healthy eating found in the current study is therefore not unusual as is otherwise the case in individuals who obsess over eating healthy. Similarly, Roncero et al. revealed a significant relation between scores for Orthorexia-11 Questionnaire and doing regular physical exercise (Roncero, Barrada, & Perpiñá 2017). That said, however, Bóna et al. found a significant correlation between doing exercise more than once a day and orthorexia tendency (Bóna, Szél, Kiss, & Gyarmathy, 2019).

The students with orthorexia participating in the current study had a collective higher mean score for health orientation than those without orthorexia. Higher scores for health orientation indicate an awareness of one's health and an attempt to maintain a healthy lifestyle (Cash, 2015). This finding is consistent with the definition of ON as an obsession with healthy eating.

Previous studies have found that dissatisfaction with one's body, a warped body image, a history of dieting and weight gain, using unhealthy weight loss methods, and mental health problems (e.g., depression and anxiety) are related with disrupted eating behavior in university students (Bundros, Clifford, Silliman, & Neymas Morris, 2016). The students with orthorexia in the current study had earned higher scores on that Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire than did those without orthorexia. We therefore assert that individuals with orthorexia perceive their bodies in a negative light. Brytek-Matera et al. proposed that orthorexic behavior is related to unhealthy or negative body image in students (Brytek-Matera et al., 2016), which is congruent with the results of the present study.

We likewise found a significant relation between scores on the Orthorexia-11 Questionnaire and appearance orientation, suggesting that the score for appearance orientation increases in tandem with one's score for orthorexia. In other words, individuals with orthorexia do not obsess over their appearance and do not exert great effort to look good. Likewise, Brytek-Matera et al. found a significant positive correlation between scores on the Orthorexia-15 and appearance orientation (Brytek-Matera et al., 2016). However, Barnes and Caltabiano (2017) found a significant negative relationship between orthorexia and appearance orientation was revealed.

The present study found a significant negative relationship between orthorexia and both health orientation and body satisfaction, meaning that as one's tendency for orthorexia increases, so does his/her health orientation and body satisfaction. Consistent with this finding, Brytek-Matera et al.

(2016) found a significant negative, relationship between scores earned on the Orthorexia-15 and both health orientation and body satisfaction. On the other hand, Barnes and Caltabiano (2017) reported a significant, positive relationship between scores for orthorexia and body satisfaction. Since individuals with orthorexia are obsessed with healthy nutrition and being healthy, they pay attention to their health and, as a result, become satisfied with how their body looks.

Limitations Of The Study

An important limitation of this study is that although it constitutes a large sample, it is limited to nursing students. That said, we focused on nursing students because orthorexia poses a risk for healthcare professionals in general. Despite these limitations, however, our results have the potential to make great contributions to the literature.

Conclusion

This study examined the relationship between orthorexia and body image in nursing students. Students with orthorexia earned higher scores on health orientation and lower scores on the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire than did those without orthorexia. It will be clinically useful to reveal the relation between ON and warped body image. Performing experimental studies to determine the effect of body image on orthorexia can offer guidance for treatment interventions for this condition. Since students studying in health-related fields are highly cognizant of eating healthy and, more generally, leading a healthy lifestyle, it is assumed that they will be at risk of ON. It is necessary for health professionals and health education institutions to consider orthorexia and how students perceive their physical appearance and, where necessary, to take precautions to prevent ON or make interventions to help students overcome it. Addressing students' negative body perceptions is important in preventing eating disorders. Not only should health professionals determine the eating disorders that nursing students may experience while at university, necessary education, counseling services, and protective measures should be provided to students.

Mental health nurses can determine the eating disorders that students in nursing departments may experience during their years at school, organize counseling services, receive training, and institute preventive measures. It is important that future research involves not only those affected by orthorexia, but also clinicians responsible for their care.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/
Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2022 • 10(26) • 12-16

ISSN 2791-8157
Başvuru | 28 Nisan 2021
Kabul | 8 Ekim 2021

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

ARAŞTIRMA / İNCELEME

Hemşirelik Öğrencilerinde Ortoreksiya Nervosa (ON) ve Beden İmajı İle İlişkisi

Songül Duran*

Giriş

İlk kez 1997'de Bratman ve Knight tarafından tanımlanan ortoreksiya neuroza (ON) terimi, doğru beslenme takıntısı ile başlayan kısıtlayıcı bir diyet, yiyecek hazırlamaya odaklanma ve ritüelleştirilmiş beslenme biçimleri ile devam eden sağlıklı beslenme takıntısı olarak görülmektedir (Koven & Abry, 2015).

Ortoreksiya neuroza henüz DSM-V veya ICD 10 kriterlerinde yer almasa da tipik veya atipik yeme bozuklukları, obsesif-kompulsif bozukluk veya somatik semptom bozukluğu arasında örtüşen önemli semptomları bulunmaktadır (Brytek-Matera et al., 2017). Ortoreksiya neuroza görülme sıklığı gittikçe artan ve beslenme yetersizliği, sosyal ilişkilerin kaybı, yaşam kalitesinde bozulma ile sonuçlanan özellikle belirli meslek gruplarını daha yüksek düzeyde etkileyen beslenme davranışı takıntılarındandır (Duran, 2016). Risk grupları arasında kadınlar, adölesanlar, spor yapan bireyler, tıp öğrencileri, sağlık çalışanları, diyetisyenler, performans oyuncularını gibi beden imajına büyük önem veren gruplar vardır (Duran, 2016; Çiçekoğlu ve Tunçay, 2018).

* Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi SHMYO, Sağlık Hizmetleri Bölümü, Yaşlı Bakımı Programı, songul.duran@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2565-7784

Beden imajı ile ilgili olarak, Ortoreksiya nervosa bireyleri kilo kaybıyla ilgilenmemeli ve Anoreksiya nervosa ve Bulimia nervosa hastalarına özgü olan negatif vücut imajı tutumlarını sergilememelidir (Brytek-Matera et al., 2018). Ancak ortoreksiya nervosanın vücut imajı endişelerini ve bozukluklarını gösteren birkaç çalışma mevcuttur. Literatürde beden imajının yeme bozuklukları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Figueiredo, Simola-Ström, Isomaa, Weiderpass, 2019). Ortoreksiya nervosa ve yeme bozuklukları arasındaki benzerliklerden dolayı, yeme bozukluklarının başlangıcı ve bakımında rol oynadığı yaygın olarak kabul edilen faktörlerin, ortoreksiya nevrozda da etkisinin olabileceği belirtilmiştir. Fazla kilolar ile meşguliyet, görünüm oryantasyonu ve yeme bozukluğu geçmişinin varlığı ortoreksiyanın önemli belirleyicileri olarak tanımlanmıştır (Brytek-Matera et al., 2018) Ortoreksiya nervosa ve beden imajı ile ilişkisini belirleyen çok kısıtlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Ülkemizde ise hemşirelik öğrencilerinde ortoreksiya nervosa ile beden imajını bir arada ele alan çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu nedenle ortoreksiya nervosa ve beden imajı ile ilişkisini risk altında olan hemşirelik öğrencilerinde çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinde ortoreksiya nervosa riski ve beden imajı ile ilişkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı-kesitsel tipte yapılmıştır.

Metodoloji

Araştırmanın amacı kapsamında 312 hemşirelik öğrencisiyle çalışma yürütülmüştür. Araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu, Orto-11 ölçeği ve Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği katılımcılara uygulanmıştır. Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeğindeki alt boyutlar; görünüşü değerlendirme, görünüş yönelimi, fiziksel yeterliliği değerlendirme, fiziksel yeterlik yönelimi, sağlık değerlendirmesi, sağlık yönelimi ve beden alanlarından doyumdur. SPSS 21 Programı ile veriler analiz edilmiştir.

Tartışma

Hemşirelik öğrencilerinde ortoreksiya nevroza riski ve ortoreksiya nervosanın beden imajı ile ilişkisinin belirlendiği bu çalışmada öğrencilerin %24'ü ortoreksiya eğilimi göstermiş ve öğrencilerin ortoreksiya puanı 26.67 ± 3.70 olarak orta düzeyde saptanmıştır. Hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin %45.3'ü ortoreksiya nevroza açısından risk altında bulunmuş ve öğrencilerin ortoreksiya nevroza puan ortalaması 27.34 ± 4.53 olarak belirlenmiştir (Arslantaş et al., 2017). Diyetisyenlik Bölümü öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada ortoreksiya eğilimi %68.2 oranında bulunmuştur (Grammatikopoulou et al., 2018). Plichta ve arkadaşları çalışmalarında sağlıklı ilgili ana dal öğrencilerinde ORTO-15 puanlarını sağlıklı ilgili olmayan ana dal öğrencilerinden anlamlı derecede düşük olarak saptamışlardır (Plichta et al., 2019).

Bu çalışmada ortoreksiya eğilimi olan öğrencilerin ortoreksiya eğilimi olmayanlara göre daha az düzenli fiziksel egzersiz yaptığı; daha az öğün atladığı ve daha az şişmanlama endişesine sahip olduğu belirlenmiştir. Literatürde ortoreksiya nervosada anoreksiya nervosadaki gibi öğün atlamanın bulunmadığı (Scarff, 2017); görünüşte vücut ağırlıklarına aldırış etmedikleri (Segura-Garcia et al., 2015) belirtilmiştir. Bu çalışmada da sağlıklı beslenme üzerine odaklanan bireylerde diğer yeme bozukluklarındaki gibi zayıf olma endişesi, öğün atlama ve düzenli fiziksel egzersiz yapma

davranışlarının görülmemesi olağandır. Roncero ve arkadaşları da benzer şekilde çalışmalarında ORTO11 ile düzenli fiziksel egzersiz yapma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir (Roncero et al., 2017).

Literatürde beden memnuniyetsizliği, çarpık beden imgesi algısı, diyet ve kilo verme öyküsü, sağlıksız kilo verme yöntemleri ve depresyon, anksiyete gibi zihinsel sağlık sorunları üniversite öğrencileri arasında bozuk yeme davranışı ile ilişkili bulunmuştur (Bundros et al., 2016). Varga ve Máté, daha fazla ortoreksiya nevroza özelliği mevcut olduğunda vücut imgesi bozukluklarının daha şiddetli olduğunu bildirmiştir. Bu çalışmada ortoreksik öğrencilerde Çok Yönlü Beden-Benlik İlişkileri Ölçeği Toplam Puanı nonortoreksik bireylere göre daha düşük düzeyde saptanmıştır. Bu sonuca göre ortoreksik bireylerde olumsuz beden algısı olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada ORTO11 ölçeği ile Görünüş Yönelimi arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre ortoreksiya puanı arttıkça görünüş yönelimi artmakta yani ortoreksiya eğilimi olan bireylerin görünüşlerine aldırış etmedikleri, iyi görünmek için çok fazla çaba sarf etmedikleri görülmektedir. Brytek-Matera ve arkadaşları da benzer şekilde çalışmalarında ORTO15 puanı ile Görünüş Yönelimi arasında ölçeği puan ortalaması arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptamışlardır (Brytek-Matere et al., 2016).

Bu çalışmada ORTO11 ile Sağlık Yönelimi ile Beden Alanlarında Doyum arasında negatif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır. Yani ortoreksiya eğilimi arttıkça sağlık yönelimi ve beden alanlarında doyum artmaktadır. Bu çalışmaya benzer şekilde Brytek-Matera ve arkadaşları da ORTO15 puanı ile Sağlık Yönelimi ile Beden Alanlarında Doyum arasında negatif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptamışlardır (Brytek-Matere et al., 2016). Barnes ve arkadaşları ise bu bulgudan farklı olarak çalışmalarında ORTO puanı ile BAS arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptamışlardır (Barnes and Caltabiano, 2017). Ortoreksiya nervosanın sağlıklı beslenme sağlıklı olma üzerine aşırı takıntı durumu olması bireylerin sağlığa yönelim ve bunun sonucunda da beden alanlarından doyuma yol açtığı düşünülmektedir.

Kaynakça/References

- APA (2000) *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, fourth edition, textrevision (DSM-IV-TR)*. American Psychiatric Association.
- APA (2013) *Desk reference to the diagnostic criteria from DSM-5*. American Psychiatric Association.
- Aktürk, Ü., Gül, E., & Erci, B. (2019). The effect of orthorexia nervosa levels of nursing students and diet behaviors and socio-demographic characteristics. *Ecology of food and nutrition*, 58(4), 397-409. doi: 10.1080/03670244.2019.1602529
- Arslantaş, H., Adana, F., Öğüt, S., Ayakdaş, D., Korkmaz, A. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yeme davranışları ve ortoreksiya nevroza (sağlıklı beslenme takıntısı) ilişkisi: Kesitsel bir çalışma. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(3), 137-144. doi: 10.14744/phd.2016.36854.
- Arusoğlu, G. (2006). *The investigation of healthy eating fixation (Orthorexia) and the adaptation of the ORTO-15 scale* (Master thesis). Hacettepe University, Institute of Health Sciences, Ankara, Turkey.
- Arusoğlu, G., Kabakci, E., Köksal, G., Merdol, T.K. (2018). Orthorexia Nervosa and adaption of ORTO-11 into Turkish. *Turkish Journal of Psychiatry*, 19(3), 283-292. <http://www.turkpsikiyatri.com/C19S3/283-291.pdf>.

- Barnes, M.A., Caltabiano, M.L. (2017). The interrelationship between orthorexia nervosa, perfectionism, body image and attachment style. *Eating and Weight Disorders*, 22, 177-184. doi: 10.1007/s40519-016-0280-x
- Bóna, E., Szél, Z., Kiss, D., Gyarmathy, V.A. (2019). An unhealthy health behavior: analysis of orthorexic tendencies among Hungarian gym attendees. *Eating Weight Disorders*, 24, 13-20. doi: 10.1007/s40519-018-0592-0
- Brytek-Matera, A., Donini, L.M., Krupa, M., Poggiogalle, E., Hay, P. (2016). Erratum to: Orthorexia nervosa and self-attitudinal aspects of body image in female and male university students. *Journal of Eating Disorders*, 3, 2-8. doi:10.1186/s40337-016-0105-3
- Brytek-Matera, A., Fonte, M.L., Poggiogalle, E., Donini, L.M., Cena, H. (2017). Orthorexia nervosa: relationship with obsessive-compulsive symptoms, disordered eating patterns and body uneasiness among Italian university students. *Eating and Weight Disorders*, 22(4), 609-617. doi: 10.1007/s40519-017-0427-4.
- Brytek-Matera, A., Gramaglia, C., Gambaro, E., Delicato, C., Zeppegno, P. (2018). The psychopathology of body image in orthorexia nervosa. *Journal of Psychopathology*, 24, 133-140.
- Bundros, J., Clifford, D., Silliman, K., Neymas Morris, M. (2016). Prevalence of Orthorexia nervosa among college students based on Bratman's test and associated tendencies. *Appetite*, 1, 101:86-94. doi: 10.1016/j.appet.2016.02.144.
- Cash, T. F. (2015). Multidimensional body-self relations questionnaire (MBSRQ). In *Encyclopedia of feeding and eating disorders* (pp. 1-4). Springer, Singapore. doi: 10.1007/978-981-287-087-2_3-1
- Chaki, B., Pal, S., Bandyopadhyay, A. (2013) Exploring scientific legitimacy of orthorexia nervosa: A newly emerging eating disorder. *Journal of Human Sport and Exercise*, 8, 1045-1053.
- Çiçekoğlu, P., Tunçay, G.Y. (2018). A Comparison of eating attitudes between vegans/vegetarians and nonvegans/nonvegetarians in terms of orthorexia nervosa. *Archives of Psychiatric Nursing*, 32, 200-205. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2017.11.002>
- Çulhacı, G.D., Durat, G. (2017). Ortorektik eğilimlerin yeme tutumu ve obsesif kompulsif belirtilerle ilişkisi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3571-3579. doi:10.14687/jhs.v14i4.4729 2017.
- Dogan, O., & Dogan, S. (1992). Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği El Kitabı. *Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları*.
- Duran, S. (2016). The risk of orthorexia nervosa (healthy eating obsession) symptoms for health high school students and affecting factors. *Pamukkale Medical Journal*, 9(3), 220-226. doi: 10.5505/ptd.2016.03880.
- Ergin, G. (2014). *Sağlık personeli olan ve olmayan bireylerde ortoreksiya nervosa sıklığı araştırması* (Master thesis). Başkent University, Institute of Health Sciences, Ankara, Turkey. (in Turkish).
- Figueiredo, R.A.O., Simola-Ström, S., Isomaa, R., Weiderpass, E. (2019). Body dissatisfaction and disordered eating symptoms in Finnish preadolescents. *Eating Disorders*, 27(1), 34-51. doi: 10.1080/10640266.2018.
- Grammatikopoulou, M. G., Gkiouras, K., Markaki, A., Theodoridis, X., Tsakiri, V., Mavridis, P., ... & Chourdakis, M. (2018). Food addiction, orthorexia, and food-related stress among dietetics students. *Eating and Weight Disorders-Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 23(4), 459-467. Koven, N.S., Abry, A.S. (2015). The clinical basis of orthorexia nervosa: emerging perspectives. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 11, 385-394. doi: 10.2147/NDT.S61665
- Plichta, M., Jezewska-Zychowicz, M., & Gębski, J. (2019). Orthorexic tendency in Polish students: exploring association with dietary patterns, body satisfaction and weight. *Nutrients*, 11(1), 100. doi:10.3390/nu11010100
- Roncero, M., Barrada, J. R., & Perpiñá, C. (2017). Measuring orthorexia nervosa: psychometric limitations of the ORTO-15. *The Spanish journal of psychology*, 20. doi: 10.1017/sjp.2017.36.
- Scarff, J.R. (2017). Orthorexia Nervosa: An obsession with healthy eating. *Federal Practitioner*, 34(6), 36-39.
- Segura-Garcia, C., Ramacciotti, C., Rania, M., Aloï, M., Caroleo, M., Bruni, A., ... & De Fazio, P. (2015). The prevalence of orthorexia nervosa among eating disorder patients after treatment. *Eating and Weight Disorders-Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 20(2), 161-166.

- Tremelling, K., Sandon, L., Vega, G.L., McAdams, C.J. (2017). Orthorexia nervosa and eating disorder symptoms in registered dietitian nutritionists in the United States. *Journal of Academy of Nutrition and Dietetics*, 117(10), 1612-1617. doi: 10.1016/j.jand.2017.05.001.
- Yeşil, E., Turhan, B., Tatan, D., Şarahman, C., Saka, M. (2018). Yetişkin bireylerde cinsiyetin ortoreksiya nervosa eğilimine etkisi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7, (1), 1-9.
- Varga, M., Thege, B.K., Dukay-Szabó, S., Túry, F., van Furth, E.F. (2014). When eating healthy is not healthy: Orthorexia nervosa and its measurement with the ORTO-15 in Hungary. *BMC Psychiatry*, 59, 2-11. doi: 10.1186/1471-244X-14-59.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2022 • 10(26) • 17-34

ISSN 2791-8157

Başvuru | 7 Nisan 2021

Kabul | 7 Nisan 2022

Gençlerin Teknoloji Kabulünün ve Web Sitesi Tasarımının Online Alışveriş Deneyimi Üzerindeki Etkisi

Deniz Akgül*

Mustafa Taylan Dağistan**

Öz

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte bireylerin yaşam standartlarında ve bilgi-iletişim araçlarına erişimlerinde önemli bir artış yaşanmaktadır. Bireylerin internet erişiminin artması ile internet sitelerinden yaptıkları alışverişlerde ciddi bir artış yaşanmaktadır. Birçok işletme faaliyet alanını sanal ortama kaydırarak günümüz rekabet dünyasında ayakta kalmaya çalışmaktadır. Son zamanlarda alışveriş konusunda teknolojik gelişmelere en hızlı adapte olan kesim gençlerdir. Bu çalışmada genç tüketicilerin teknoloji kabul modeli kapsamında algıladıkları kullanım kolaylığı ve algıladıkları fayda ile web site tasarımına yönelik algılarının online alışveriş deneyimleri üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda örnek bir alışveriş sitesinden alışveriş yapmış olan genç tüketiciler arasından kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılan 386 genç tüketiciye 10 Ocak-10 Şubat 2021 tarihleri arasında online anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 22.0 ve AMOS programları ile analiz edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi kapsamında yapılan analizler neticesinde teknoloji kabul modeli alt boyutlarından algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan fayda ile web site tasarımının online alışveriş deneyimi boyutlarından eğlence, estetik, kaçış ve eğitim boyutları üzerinde oldukça güçlü bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji Kabul Modeli, Alışveriş Deneyimi, Web Sitesi Tasarımı

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, deniz.akgul@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5143-7267

** Doktora Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, t.dagistan@windowslive.com, ORCID: 0000-0003-2859-3744

Abstract

As technology has continued to improve, we have witnessed remarkable increases in living standards and individuals' ability to access both information and communication tools In conjunction with today's technological developments. This has consequently led to a dramatic increase in online shopping. A great number of businesses have attempted to bolster their relevance in today's competitive world by integrating themselves into the virtual realm. Young people have been quick to adopt these technological developments whilst shopping. This study aims to determine how young consumers' perceived ease of use and perceived usefulness within the scope of the technology acceptance model and their perception of website design impact their online shopping experience. Accordingly, 386 young consumers who, selected through snowball sampling, had used the specific shopping site to purchase goods and merchandise completed an online survey between January 10 and February 10, 2021. The data collected were then analyzed using SPSS 22.0 and AMOS. Our analyses revealed that perceived ease of use, perceived usefulness, and website design had a very strong, positive impact on young people's online shopping experiences, and particularly on entertainment, aesthetics, escape, and education.

Keywords: Technology Acceptance Model, Shopping Experience, Website Design.

Giriş

Tüketicilerin günlük yaşantıları her geçen gün daha da dijitalleşmektedir. Pandemi süreci ile birlikte tüketicilerin büyük çoğunluğu internette alışverişe yönelmişlerdir. Özellikle zaten internette uzun vakitler geçiren gençler internet siteleri üzerinden alışverişe daha çok başvurmaya başlamışlardır. Bu nedenle online alışveriş platformları bu büyük fırsatı kaçırmamak için hedef kitlelerini mümkün olduğunca kendi web sitelerine yönlendirmeye çalışmaktadır. Online alışveriş pek çok alanda hem işletmelere hem de tüketicilere kolaylıklar sağlamaktadır. Zaman, maliyet ve ürün çeşidi konusunda tüketicilere avantajlar sunarken; işletmelere de geniş pazarlara ulaşma, hedef kitleyi genişletme ve fiziksel mağaza maliyetlerini düşürme konusunda avantajlar sunmaktadır. Bu nedenle hem tüketiciler hem de işletmeler teknolojinin sağladığı bu avantajlardan yararlanmak için elektronik ticareti tercih etmektedir.

TÜİK'in 2020 verilerine göre, Türkiye'de 25 milyondan fazla 18-35 yaş gurubunda kişi yaşamaktadır. Bu da nüfusun %30'unu oluşturmaktadır. Bu haliyle bakıldığında nüfusun %30'unu gençlerin oluşturduğu bir toplum elektronik ticaret için büyük bir pazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Q2 Global Statshot'ın 2020 internet kullanım istatistiklerine bakıldığında bu yaş gurubunda yer alan genç nüfusun %61'inin telefonunda alışveriş uygulamalarının yer aldığı görülmektedir. Yine bu yaş aralığındaki gençlerin %81'i bir ürün satın almadan önce mutlaka internet üzerinden arama gerçekleştiriyor; %84'ü ürün satın alma amaçlı markaların web sitelerini ziyaret ediyor ve %63'ü online alışveriş gerçekleştiriyor (We are Social, 2019). Pandemi sürecinin de etkisi ile neredeyse her işletmenin internet alışverişine yönelmesi, teknoloji kabul sorunu olmayan ve hali hazırda internet alışverişini yapan gençleri bu işletmeler için büyük bir hedef kitle haline getirmiştir. Pek çok perakendeci kendi web siteleri üzerinden ürün

satışı gerçekleştirmekle birlikte, tüketicilerin tercihi genel olarak aradıkları tüm ürünleri tek bir online alışveriş sitesinden karşılamak olmaktadır. Hali hazırda Türkiye’de çok sayıda pazaryeri modeli kullanan alışveriş sitesi bulunmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren tek bir online alışveriş platformunda bile pazaryeri modeli uygulayarak, yılda 200 milyondan fazla ürün satışı gerçekleştiren ve 12 milyon üyesi olan e-ticaret platformları bulunmaktadır. Bu tek bir sitenin bile ortalama aylık ziyaret sayısı 180 milyondur (Haber Türk, 2019). Dolayısı ile gençler sürekli büyüme sağlamak isteyen bu büyüklükteki işletmelerin hedefi haline gelmiştir.

Tüketiciler alışveriş yapacakları platformların tercihlerini yaparken pek çok kriteri dikkate almakla birlikte tüketici tarafından algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı ve web sitesi tasarımının alışveriş deneyimleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Rekabetin çok yoğun olduğu elektronik ticarete tüketiciler alışverişleri esnasında yaşadıkları deneyimi etkileyecek değişkenleri değerlendirerek memnun kalmadıklarında başka bir siteye geçebilmektedirler. Bu nedenle işletmelerin pazar paylarını elde tutmak için tüketicilerin alışveriş deneyimlerini arttırmaya yönelik çeşitli stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Pek çok araştırma tarafından tüketicilerin sadece ihtiyaçlarını karşılamak için alışveriş yapmadıkları tespit edilmiştir (Arfani, 2020; Chang ve ark., 2020; Chelvarayan ve ark., 2021; Ltifi ve Gharbi, 1970). Kimileri gün içindeki yoğunluğunu dağıtmak, eğlenmek veya yeni çıkan ürünlerden haberdar olmak için online alışveriş sitelerini ziyaret etmektedir. Tüketiciler kolay gezibildikleri, aradıklarını rahat buldukları ve kendilerine faydalı olduğunu düşündükleri alışveriş sitelerinden alışveriş yapmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle tüketicilerin yaşayacakları olumlu bir alışveriş deneyimi tekrar o siteyi tercih etmelerinde büyük etkiye sahip olacaktır. Bu noktada web sitesi tasarımı tüketicilere olumlu bir alışveriş deneyimi yaşatmak için ilk adım olarak görülmektedir (Salehi ve ark., 2012).

Bu çalışma, genç tüketicilerin online alışveriş deneyimleri üzerinde etkisi bulunduğu düşünülen algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve web sitesi tasarımının ne ölçüde etkiye sahip olduğunu örnek bir alışveriş sitesi üzerinden tespit ederek, bu alanda faaliyet gösteren işletmelere alışveriş deneyimini artırıcı stratejiler önermeyi amaçlamaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Teknoloji Kabul Modeli

Teknoloji Kabul modeli, Ajzen ve Fishbein’in geliştirdiği psikolojik temelli Gerekçeli Eylem Teorisine dayanmaktadır. Bu teoriye göre, bir bireyin davranışsal niyeti, o davranışın asıl nedenini oluşturmaktadır. Kişinin tutumları inançlardan etkilenirken; davranışsal niyet de bu tutumlardan etkilenmektedir (Fishbein ve Ajzen, 1975). Davis ise bu modele algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı değişkenlerini de ekleyerek teknoloji kabul modelini oluşturmuştur (Davis, 1985). Geliştirildiği günden beri teknoloji kabul modeli bilgi sistemlerine adaptasyonun incelenmesi için en çok kullanılan model olmuştur (Venkatesh, 2000). Kişilerin teknolojik bilgi sistemlerine yönelik tutum ve davranışlarını, kullanımlarını açıklamaya çalışan bu model, e-posta, cep telefonu, bilgisayar, e-ticaret gibi pek çok alanda test edilmiştir (Lee ve ark., 2003: 759).

Tüketicilerin teknolojik bir gelişmeyi kabul etmeleri çok boyutlu olarak düşünülmelidir. Teknoloji kabul modeli, kabulü tüketicilerin veya herhangi bir karar biriminin, bir yeniliği devamlı olarak satın alması ve kullanması olarak tanımlamaktadır. Bu model, kişilerin yeni teknolojilere adaptasyon süreçlerini bilişsel olarak ele almakta ve bilişsel değişkenlere göre açıklamaktadır (Zeren, 2015: 172). Kişinin bu kabul süreci pek çok psikolojik ve sosyolojik değişkenden etkilenmektedir (Midgley ve Dowling, 1993: 619). Çeşitli çalışmalarda teknoloji kabulünü etkileyecek duygusal değişkenler modele dahil edilerek test edilmiştir. Literatürde teknoloji kabulünün zevk, eğlence, heyecan, mutluluk (Kulviwat ve ark., 2007) gibi olumlu duyguların yanı sıra huzursuzluk, korku, endişe (Mick ve Fournier, 1998) gibi olumsuz duygulara da sebep olabileceğine dair çalışmalar bulunmaktadır. Dolayısı ile tüketicinin bir yeniliği kabulü, bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Bu süreçte tüketicinin ilgili yeni teknolojiyi kendisine ne kadar faydalı bulduğu ve kullanım kolaylığı algısı teknoloji kabul süreci üzerinde etkiye sahiptir. Bir teknolojinin algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan faydası Davis(1985)'e göre teknolojiyi kullanan kişinin hayatını kolaylaştırdığını ve işini yapma yeteneğini arttırdığını açıklamaktadır. Bir teknolojinin algılanan kullanım kolaylığı online alışveriş açısından düşünüldüğünde web sitesi tasarımından da oldukça etkilenmektedir. Kullanılan menü butonları, menüler arası geçiş sağlayan linkler, renkler ve grafikler gibi web sitesi tasarım elemanları tüketicilerdeki algılanan kullanım kolaylığı üzerinde etkiye sahiptir (Song ve Zinkhan, 2003).

Web Sitesi Tasarımı

Web site tasarımı, online alışveriş yapan bireylerde belirli duygusal durumları tetikleyerek olumlu veya olumsuz deneyimlere yol açan uyarıcı görevi görmektedir (Kawaf ve Tagg, 2017: 5). Müşterilerine iyi hizmet vermek isteyen tüm markalar, müşteri deneyimi kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır. Günümüzün online teknolojilerinde işletmelerin müşterilerine iyi bir alışveriş deneyimi sunabilmesi için işletmenin tüm dijital elemanlarının sorunsuz hizmet vermesi gerekmektedir. Müşterilerin işletmeler ile online dünyada karşılaştıkları ilk alan web siteleridir. Bu nedenle de web sitesi tasarımı müşterilerin işletmeler ile ilgili ilk izlenimi aldıkları ve ilk algıyı oluşturdukları mecra olmaktadır. Artık her işletmenin kullandığı standart bir web sitesi müşterilerin markayı tercih etmesi için yeterli değildir. İşletmelerin hızlı, akıcı, senkronize ve kolay web sitelerine sahip olmaları müşteri deneyimi üzerinde son derece büyük bir etki yaratmaktadır. Günümüz tüketicisi, özellikle de genç tüketiciler (Hausman ve Siekpe, 2009) istediğine istediği anda ulaşabildiği ve hıza önem verdiği için kendisini yoran, vakit kaybettiren web sitelerinden alışveriş yapmak istememekte, böyle bir işletmenin web sitesiyle karşılaştığında alışverişe devam etmeden siteden ayrılmaktadır.

Cebi'ye göre, web sitesi tasarımı elemanlarından tüketicinin online alışveriş deneyimine etkisi olan temel kriterler bulunmaktadır. Bunlar kullanılabilirlik, görünüş, teknik yeterlik, güvenlik, iletişim ve prestijdir. Kullanım ve öğrenme kolaylığı, hatırlanabilirlik, arayüz, grafikler, metinler, sistem yeterlilikleri, hız, erişilebilirlik, güvenlik ve gizliliği kapsayan bu temel kriterler (Cebi, 2013: 1032), istediğine hemen ve istediği şekilde ulaşmak isteyen tüketicinin olumlu bir alışveriş deneyimi yaşaması için önemli etkenlerdir. Sayfa düzeni, kullanılan renkler ve ürünlerin fotoğrafları bile bu kriterler çerçevesinde işletmenin online pazarlama stratejileri dahilinde planlamalıdır.

Müşteri tercihleri dikkate alınarak tasarlanan web sitelerinin kullanıcılar üzerinde pozitif etkiye sebep olduğu bilinmektedir (Hausman ve Siekpe, 2009). Özellikle hedonik elementleri barındıran web sitelerinin tüketicilerin alışveriş deneyimlerine değer kattığı görülmektedir (Zhang ve Dran, 2000). Benzer şekilde, tüketicinin web sitesi entegrasyonunu arttıran bir diğer faktör de web sitesinde sunulan artırılmış gerçeklik içeren zengin medya içerikleridir. Yapılan çalışmalarda görülmektedir ki, tüketiciler site içeriğinden ziyade görünüşüne daha fazla önem vermektedir (Rosen ve Purinton, 2004). Ayrıca duyuşsal uyarılar online satışları teşvik edecek şekilde tüketicinin pozitif alışveriş deneyimi yaşamalarında önemli bir rol oynamaktadır (Montoya-Weiss ve ark., 2003).

Online Alışveriş Deneyimi

Bireylerin günlük yaşantılarında internet kullanım sıklıklarının artması ile birlikte alışveriş yöntemlerinde de birtakım değişimler meydana gelmiştir. Tüketiciler yaptıkları alışverişlerde doğrudan ürünleri veya hizmetleri inceleyebilecekleri ve işletmelerle yüz yüze görüşebilecekleri geleneksel alışveriş yöntemlerini devam ettirmekle beraber sağladığı avantajlardan dolayı online alışveriş sitelerinden de satın alma gerçekleştirmektedir. Tüketiciler evlerinden çıkmadan birçok markanın ürünü inceleyebilmekte, karşılaştırma yaparak, zaman ve mekân fark etmeksizin alışverişlerini yapabilmektedirler. Ayrıca sipariş ettikleri ürün ve hizmetler adreslerine kadar iletilebilmektedir. Online alışveriş sitelerinin tüketicilere sundukları bu kolaylıklar popülaritesinin artmasını sağlamaktadır (Enginkaya, 2006: 11; Wan, Nakayama ve Sutcliffe, 2012: 137; Köker, Köseoğlu ve Yakın, 2018: 145; Karaoğlu ve Durukan, 2020: 1073).

Tüketiciler online alışverişlerinde görev odaklı ya da deneyimsel yönelimlere sahiptirler. Görev odaklı alışveriş yönelimli tüketiciler, alışverişlerini tamamlanması gereken bir görev olarak görür ve mümkün olduğunca verimli bir şekilde gerçekleştirmeye çalışırlar. Aksine, deneyimsel alışveriş yönelimli tüketiciler alışverişleri sırasında onları motive edici şeyler ararlar ve alışverişini keyifli bir iş olarak görürler (Büttner, Florack ve Göritz, 2013: 779). Bu yönelimdeki tüketiciler, yeni deneyimler elde etme, bilişsel ya da duyuşsal uyarılar arama ve sıkıntıdan kaçmak gibi sebeplerle alışveriş yapmaktadırlar (Toklu, 2019: 2409). Günümüzde işletmelerin ürettikleri bütün ürün ve hizmetler birbiri ile çok benzer hale geldiği için, işletmeler, rakiplerinden farklılaşmayı deneyim üzerine odaklanarak sağlamaya çalışmaktadır. İşletmelerin yararlanabileceği en etkili pazarlama yöntemlerinden biri deneyimsel pazarlamadır (Varinli, 2012: 149). Deneyimler bireylerin alışverişlerinde ve tüketimlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Demangeot ve Broderick, 2006: 325). Deneyim kavramı, 1982 senesinde ilk defa Holbrook ve Hirschman'ın makalesinde tüketici davranışı literatürüne girmiştir (Yeşilot ve Dal, 2019: 266). Holbrook ve Hirschman (1982) yaptığı çalışmada tüketimin sembolik, hazcı ve estetik doğasına odaklanan deneyimsel bir bakış açısıyla tüketici davranışlarını incelemiştir. Geleneksel pazarlama anlayışı tüketicilerin ürünlerin işlevsel özelliklerini ve faydalarını önemseyen rasyonel karar vericiler olarak görürken, deneyimsel pazarlama anlayışına göre tüketiciler, zevkli deneyimler elde etmekle ilgilenen mantıklı ve duyuşsal insanlardır (Schmitt, 1999: 53). Deneyim, insanların zihninde oluşur. Dış uyarıcılar tarafından belirlenerek insanların daha önceki deneyimlerden, zihinsel ihtiyaçlardan (kendini gerçekleştirme, stresten uzaklaşma, gündelik hayattan kaçış vb.) ve kişisel stratejilerden

edindikleri zihinsel farkındalıkla detaylandırılırlar (Sundbo ve Sørensen, 2013: 2). Bir şirket tüketicilerin ilgisini çekmek için hizmetlerini sahne, mallarını ise dekor olarak kullanmasıyla deneyim kavramı ortaya çıkmaktadır (Pine ve Gilmore, 1999: 11). Pine ve Gilmore (2001) deneyimsel pazarlamayı, “Kişi bir mal satın aldığı anda somut bir şey satın alır; kişi bir hizmet satın aldığı anda, kendi adına yürütülen bir dizi soyut faaliyet satın alır. Ancak kişi bir deneyim satın aldığı anda, unutamayacağı bir olay için ödeme yapar” ifadesi ile özetlemektedir (Pine ve Gilmore, 2001: 12). Pine ve Gilmore eğlence, eğitim, kaçış ve estetik olmak üzere dört deneyim alanının bulunduğunu ifade etmektedir (Pine ve Gilmore, 1998: 102). Bir alışveriş deneyimi, tüketicilerin motivasyonlarından, faaliyetle ilgili amaçlarından ve beklentilerinden etkilenen bir deneyim türüdür (Demangeot ve Broderick, 2006: 327). Online alışveriş deneyimi ise müşterilerin online alışveriş sitesiyle kişisel etkileşiminden kaynaklanan bilişsel ve duyuşsal deneyim durumu olarak tanımlanmaktadır (Samuel, Balaji ve Wei, 2015: 236).

Yöntem

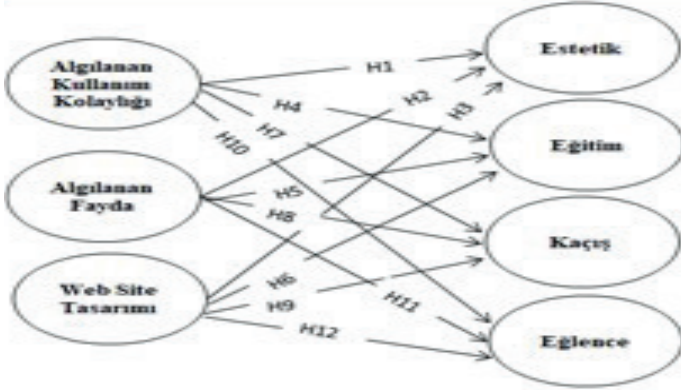
Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada örnek bir alışveriş sitesinden alışveriş yapan genç tüketicilerin online alışveriş deneyimleri üzerinde etkisi bulunduğu düşünülen algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve web sitesi tasarımının ne ölçüde etkiye sahip olduğu araştırılmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen kavramsal model Şekil 1’deki gibidir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Şekil 1’deki araştırmanın kavramsal modeline göre oluşturulan hipotezler aşağıda verilmiştir:

- H₁**: Algılanan kullanım kolaylığının estetik boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.
- H₂**: Algılanan faydanın estetik boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.
- H₃**: Web site tasarımının estetik boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.
- H₄**: Algılanan kullanım kolaylığının eğitim boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.
- H₅**: Algılanan faydanın eğitim boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.
- H₆**: Web site tasarımının eğitim boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.
- H₇**: Algılanan kullanım kolaylığının kaçış boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₈: Algılanan faydanın kaçış boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₉: Web site tasarımının kaçış boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₁₀: Algılanan kullanım kolaylığının eğlence boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₁₁: Algılanan faydanın eğlence boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₁₂: Web site tasarımının eğlence boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Genç bireyler online alışveriş konusunda orta yaşlı ve yaşlı bireylere göre hızlı öğrenmeleri ve online alışveriş ortamına daha hızlı adapte olmalarından dolayı avantajlara sahiptirler (Wan ve ark., 2012: 136). Araştırmanın evrenini örnek bir alışveriş sitesinden alışveriş yapan genç müşteriler oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşılması mümkün olmayacağı, zaman, maliyet ve diğer nedenlerden ötürü zor bir iş olduğundan örnekleme yoluna gidilmiştir (İslamoğlu ve Alınacı, 2019: 197). Araştırmada örnekleme tekniği olarak olasılıklı olmayan örnekleme tekniklerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde, ilk olarak araştırmacılar çalışma evreninde yer alan ulaşabileceği ilk kişileri saptar. Belirlenen kişilere çalışma anketi gönderilir ve onlardan da tanıdıkları kişilere anketi göndermeleri istenir. Böylelikle evreni temsil edebileceği düşünülen örneklem hacminin bir nevi kartopu gibi büyütülmesi amaçlanır (Ural ve Kılıç, 2018: 49). Çalışma kapsamında Cohen ve Morrison (2007: 104)'un hata oranı %5 olmak üzere %95 güvenilirlik düzeyinde 384 örneklem büyüklüğünün yeterli olacağı görüşü dikkate alınmıştır. Petry (2002) çalışmasında gençlerin yaş aralığını 18-35 yaş olarak sınıflandırmıştır (Petry, 2002: 93). Bu kapsamda 10 Ocak-10 Şubat 2021 tarihleri arasında yazarlar sosyal medya hesapları aracılığıyla örnek bir online alışveriş sitesinden alışveriş yapan 18-35 yaş aralığındaki müşterilere ulaşmış ve onlardan da anketi bu siteden alışveriş yapmış olan 18-35 yaş aralığındaki arkadaşları ile paylaşımları istenmiştir. Bu kapsamda toplamda 397 kişiye ulaşılmış ve anket uygulanmıştır.

Ön Çalışma

Çalışmanın amacına uygun olarak geliştirilen anket formunun geçerlilik ve güvenilirliğini tespit etmek için daha önce XYZ online alışveriş sitesinden alışveriş yapmış 100 kişilik bir örnekleme anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin geçerlilik analizinde keşfedici faktör analizi, güvenilirlik analizinde Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik testlerinden başarıyla geçmesi üzerine örneklem grubuna anket uygulanmıştır.

Verilerin Toplanma ve Analiz Yöntemi

Çalışma kapsamında müşterilerin teknoloji kabul modeline yönelik algısını tespit edebilmek amacıyla Cheng, Lam ve Yeung (2006) tarafından geliştirilen sekiz ifade, web sitesi tasarımına yönelik algısını belirleyebilmek için Ha ve Im (2012) tarafından geliştirilen dört ifadeden yararlanılmıştır. Online alışveriş deneyimini tespit edebilmek için Jeong, Fiore, Niehm ve Lorenz (2009)'in geliştirdiği 23 soruluk ölçekten faydalanılmıştır.

Araştırmanın anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde teknoloji kabul modeli ölçeği, ikinci bölümde web site tasarımı ölçeği, üçüncü bölümde ise online alışveriş deneyimi

ölçeği yer almaktadır. Anket formunda yer alan tüm ifadeler 5'li Likert ölçeği (1= Hiç Katılmıyorum 5= Tamamen Katılıyorum) kullanılarak ölçülmüştür. Son bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik altı soru sorulmuştur. Elde edilen veriler SPSS 22.0 ve AMOS programları ile analiz edilmiştir.

Demografik Veriler

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verildiği gibidir.

Araştırmaya katılan 397 tüketicinin %70'i kadın, %30'u erkektir. Katılımcıların %21,2'sinin evli, %78,8'inin ise bekâr olduğu belirlenmiştir. Tüketicilerin %51,9'unun 18-25 yaş, %48,1'inin 26-35 yaş aralığında olduğu saptanmıştır. Cevaplayıcıların %60,2'lik kesiminin lisans, %21,4'lük kesiminin lisansüstü, %10,8'lik kesiminin ise ön lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya tabi tutulan katılımcıların %30,5'lik bölümünün gelir durumunun 1-2324 TL, %28,7'lik bölümünün 2325-5000 TL, %20,4'lük bölümünün ise 5001-10.000 TL aralığında gelir elde ettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların %40,8'lik kesiminin ayda birkaç kez, %28,2'lik kesiminin yılda birkaç kez, %25,9'luk kesiminin ise altı ayda birkaç kez XYZ firmasından alışveriş yaptığı saptanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	F	%	Medeni Durumu	F	%
Kadın	278	70	Evli	84	21.2
Erkek	119	30	Bekar	313	78.8
Toplam	397	100.0	Toplam	397	100.0
Aylık Gelir	F	%	Eğitim Durumu	F	%
0 TL	72	18,1	İlköğretim	3	0,8
1-2324 TL	121	30,5	Lise	27	6,8
2325-5000 TL	114	28,7	Ön lisans	43	10,8
5001-10.000 TL	81	20,4	Lisans	239	60,2
10.001 TL ve üzeri	9	2,3	Lisansüstü	85	21,4
Toplam	397	100,0	Toplam	397	100,0
XYZ Sitesinden Alışveriş Yapma Sıklığı	F	%	Yaş	F	%
Haftada birkaç kez	20	5.0	18-25	206	51.9
Ayda birkaç kez	162	40.8	26-35	191	48.1
Altı ayda birkaç kez	103	25.9	Toplam	397	100.0
Yılda birkaç kez	112	28.2			
Toplam	397	100.0			

Araştırma Ölçeklerinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Çalışmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik analizinde keşfedici faktör analizi, güvenilirlik analizinde Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır.

Teknoloji kabul modeli ölçeğinin geçerliliğini belirlemek amacıyla keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda KMO değeri 0,898, Barlett Küresellik Testi 1653,508 ve anlamlılık değerinin de 0,000 olduğu belirlenmiştir. Kozak (2017) genel olarak faktör yük değerlerinin en az 0,400 olması gerektiğini ifade etmektedir (Kozak, 2017: 150). Yapılan faktör analizinde de hiçbir ifadenin faktör yükünün 0,400'ten düşük olmadığı görülmektedir. 0,05 önem düzeyinde, ölçeğe ilişkin tüm değerler incelendiğinde ölçeğin geçerlilik düzeyinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012: 207).

Tablo 2. Online Alışveriş Deneyimi Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Faktör Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlığı	Faktör Açıklayıcılığı (%)
Alınan Kullanım Kolaylığı	XYZ'den alışveriş yapmak benim için kolaydır.	0,549	58,446
	XYZ ile etkileşimimi net ve anlaşılır buluyorum.	0,814	
	XYZ hizmetlerinin kullanımında ustalaşmak benim için çok kolaydır.	0,856	
	Genel olarak, XYZ'yi kullanmayı avantajlı bulurum.	0,737	
Alınan Fayda	XYZ'yi kullanmak alışverişlerimi daha hızlı tamamlamama olanak tanır.	-0,539	10,926
	XYZ'yi kullanmak alışveriş yapmamı kolaylaştırır.	-0,590	
	XYZ'yi faydalı buluyorum.	-0,873	
	Genel olarak, XYZ'yi kullanmayı avantajlı bulurum.	-0,943	
Toplam Varyansı Açıklama Oranı		69,372	
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği		0,898	
Barlett Küresellik Testi Ki Kare		1653,508	
Serbestlik Derecesi		28	
P Değeri		0,000	

Yapılan faktör analizinde de hiçbir ifadenin faktör yükünün 0,400'ten düşük olmadığı görülmektedir. 0,05 önem düzeyinde, ölçeğe ilişkin tüm değerler incelendiğinde ölçeğin geçerlilik düzeyinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012: 207).

Online alışveriş deneyimi ölçeğinin geçerliliğini belirlemek amacıyla keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizinde dört ifadenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Analiz sonucunda KMO değeri 0,927, Barlett Küresellik Testi 6968,769 ve anlamlılık değerinin de 0,000 olduğu belirlenmiştir. Yapılan faktör analizinde de hiçbir ifadenin faktör yükünün 0,400'ten düşük olmadığı görülmektedir. 0,05 önem düzeyinde, ölçeğe ilişkin tüm değerler incelendiğinde ölçeğin geçerlilik düzeyinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Online Alışveriş Deneyimi Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Faktör Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktör Açıklayıcılığı (%)
Eğlence	XYZ'deki ürün sunumlarına bakarken günlük rutinimi tamamen unuturum.	0,839	
	XYZ'de yer alan ürün sunumlarına bakarken gerçeklikten tamamen kaçırım.	0,797	49,306
	XYZ'deki ürün sunumları duyularıma hitap eder.	0,622	
	XYZ'deki ürün sunumlarını incelerken gerçek bir uyum hissederim.	-0,721	
Eğitim	XYZ'deki ürün sunumları çok çekiçidir.	-0,890	
	XYZ'deki ürün sunumları tasarım detaylarına gerçekten dikkat edildiğini gösterir.	-0,882	10,493
	XYZ'deki ürün sunumlarına sadece bakmak bile hoş bir deneyimdir.	-0,912	
	XYZ'deki ürün sunumlarına sadece göz atmak bana keyif verir.	-0,872	
	Ürünlerin XYZ'de sunulma şekli bana göre zevklidir.	-0,638	
Kaçış	Ürünlerin XYZ'de sunulma şekli çok eğlencelidir.	-0,776	
	XYZ'deki yeni ürün sunumlarına bakmaktan gerçekten keyif alırım.	-0,812	8,165
	XYZ'de ürün sunumlarına göz atmak moda hakkında yeni şeyler öğrenmeye merakımı uyandırır.	-0,912	
	XYZ'deki ürün sunumları beni moda konusunda daha bilgili yapar.	-0,723	

Eşretik	XYZ'deki ürün sunumları moda konusundaki bilgimi artırır.	-0,638	
	XYZ'de ürün sunumlarına göz atmak beni moda trendleri hakkında daha bilgili yapar.	-0,776	
	XYZ'deki yer alan ürün sunumlarına baktığımda kendimi farklı bir dünyada hissediyorum.	-0,812	
	XYZ'deki ürün sunumlarına bakarken kendimi farklı bir insan gibi hissedirim.	-0,912	5,149
	XYZ'deki ürün sunumlarına baktığımda başka biri olduğumu hayal etmemi sağlar.	-0,723	
	XYZ'de ürün sunumlarına bakarken başka bir kişiymiş gibi davrandığımı hissedirim.	0,843	

Toplam Varyansı Açıklama Oranı	73,113
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği	0,927
Barlett Küresellik Testi Ki Kare	6968,769
Serbestlik Derecesi	210
P Değeri	0,000

Sosyal bilim araştırmalarında kullanılan ölçeklere ilişkin Cronbach's Alpha değerinin en az 0,70 ve daha yüksek olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2019: 183). Bu çalışmada güvenilirlik analizi sonucunda kullanılan ölçeklere ilişkin elde edilen Cronbach's Alpha değerlerinin 0,774 – 0,947 arasında olduğu belirlenmiştir. Bu değerlere göre ölçeklerin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir (Kalaycı, 2017: 405).

Normal Dağılım Testi

Nicel bir araştırmada, parametrik testlerin yapılabilmesi için elde edilen verilerin normal dağılım göstermesi gerekmektedir. Gravetter & Wallnau'a göre (2013: 170) çarpıklık ve basıklık değerleri - 2.0 ve +2.0 arasında ise veri normal dağılmıştır. Elde edilen verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin bu aralıkta olduğu belirlenmiş ve verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezleri test edebilmek için yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmıştır. Yapısal eşitlik modeli birçok istatistik analizden farklı olarak oluşturulacak bir modelin bütünü ve modeli oluşturan parçaların etkisini inceleme ve fikir alma imkânı vermektedir (Nakip ve Yaraş, 2017: 441). Yapısal eşitlik modeli gözlenen değişkenler ile örtük değişkenler arasındaki ilişkileri test eden ölçme modeli (DFA) ile örtük değişkenler arasındaki ilişkileri test eden yapısal model (yol analizi) analizlerinin genel adıdır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 338). Keşfedici faktör analizi, verinin temelini oluşturan faktörlerin bir hipotezin test edilmesi için yeterli olup olmadığına ve faktörlerin sayısını tespit etmede kullanılırken, doğrulayıcı faktör analizi keşfedici faktör

analizi neticesinde ortaya çıkarılan faktör yapısını test eden bir analizdir (Ocak, 2020: 23). Çalışmada ilk olarak oluşturulan hipotezleri test etmeden önce çalışmada örtük değişken olarak kullanılan teknoloji kabul modeli, web site tasarımı ve online alışveriş deneyimi değişkenlerinin doğrulayıcı faktör analiziyle geçerliliklerinin doğrulanması gerekmektedir. Son yıllarda, bir çalışmada kullanılan ve farklı yapıları ölçen ölçekleri ayrı ayrı analiz etmek yerine araştırmada yer alan tüm ölçeklerin bir bütün olarak alternatif modeller stratejisiyle test etme anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu anlayışta hipotez testinden önce tüm değişkenlere ait ölçekler bir bütün olarak analize dahil edilerek analiz yapılmaktadır (Gürbüz, 2019: 86). Çalışma kapsamında ölçeklerin doğrulanmasında alternatif modeller stratejisi kullanılmıştır.

Değişkenlerin doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen uyum iyiliği değerleri istenilen sınırlar içerisinde olmadığından AMOS programının önerdiği modifikasyonlar uygulanmıştır. Modifikasyonlar neticesinde değişkenlerin uyum iyiliği değerleri kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu belirlenmiş ve yapılar doğrulanmıştır. Bu bağlamda tablo 3' te ölçeklere ait faktör yükleri, ortalama açıklanan varyans (AVE-Average Variance Extracted) ve her bir yapıya ilişkin birleşik güvenilirlik (CRComposite Reliability) değerleri verilmektedir.

Tablo 4'te yer alan bilgiler incelendiğinde çalışmada kullanılan ölçeklerin ortalama açıklanan varyans değerine (AVE) ve birleşik/yapı güvenilirliğine (CR) yer verilmiştir. Ortalama açıklanan varyans değerinin (AVE) 0,50'ye eşit ya da üzerinde olması faktörün birleşim geçerliliğine sahip olduğuna, birleşik/yapı güvenilirliğinin (CR) 0,70'e ya da üzerinde olması ise faktörün yapı güvenilirliğine sahip olduğuna işaret etmektedir (Yıldız, 2020: 78). Tablo incelendiğinde elde edilen değerlerin istenilen düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Yapısal eşitlik modelinde çalışma modelinin bir bütün olarak kabul edilebilmesi için bazı uyum iyiliği değerleri incelenmelidir (Schumacker ve Lomax, 2004). Kline, YEM araştırmalarında χ^2/df , RMSEA, CFI ve SRMR uyum iyiliği değerlerinin raporlanmasının yeterli olacağını söylemektedir (Kline, 2016). Çalışmada kullanılan ölçeklerin uyum iyiliği değerleri göz önüne alındığında χ^2/df : 2,497; RMSEA: 0,61; CFI: 0,933 ve SRMR: 0,0567'dir. Bu durumda değerlerin kabul edilebilir sınırlar dâhilinde yer aldığı görülmüş ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunun kullanılabilir olduğu anlaşılmıştır (Schumacker ve Lomax, 2004: 82-84).

Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Değişkenler	Soru İfadesi	Standardize Edilmiş Faktör Yükleri	AVE	CR
	XYZ'den alışveriş yapmak benim için kolaydır.	0,736		
	XYZ ile etkileşimimi net ve anlaşılır buluyorum.	0,617		
Algılanan Kullanım Kolaylığı	XYZ hizmetlerinin kullanımında ustalaşmak benim için çok kolaydır.	0,711	0,54	0,82
	Genel olarak, XYZ'nin hizmet kullanımını kolay buluyorum.	0,854		

Algılanan Fayda	XYZ'yi kullanmak alışverişlerimi daha hızlı tamamlamama olanak tanır.	0,839	0,58	0,85
	XYZ'yi kullanmak alışveriş yapmamı kolaylaştırır.	0,745		
	XYZ'yi faydalı buluyorum.	0,665		
	Genel olarak, XYZ'yi kullanmayı avantajlı bulurum.	0,854		
	XYZ online alışveriş sitesi yazı tiplerini doğru kullanıyor.	0,739		
Web Site Tasarımı	XYZ online alışveriş sitesi renkleri doğru kullanıyor.	0,820	0,57	0,80
	XYZ online alışveriş sitesi multimedya (animasyon, çizim, görüntü, grafik, metin vb.) özelliklerini doğru kullanıyor.	0,702		
Eğlence	XYZ'deki ürün sunumlarına bakarken günlük rutinimi tamamen unuturum.	0,777	0,64	0,84
	XYZ'de yer alan ürün sunumlarına bakarken gerçeklikten tamamen kaçırım.	0,819		
	XYZ'deki ürün sunumları duyularıma hitap eder.	0,803		
	XYZ'deki ürün sunumlarını incelerken gerçek bir uyum hissederim.	0,755		
	XYZ'deki ürün sunumları çok çekicidir.	0,903		
Eğitim	XYZ'deki ürün sunumları tasarım detaylarına gerçekten dikkat edildiğini gösterir.	0,927	0,78	0,95
	XYZ'deki ürün sunumlarına sadece bakmak bile hoş bir deneyimdir.	0,958		
	XYZ'deki ürün sunumlarına sadece göz atmak bile bana keyif verir.	0,868		

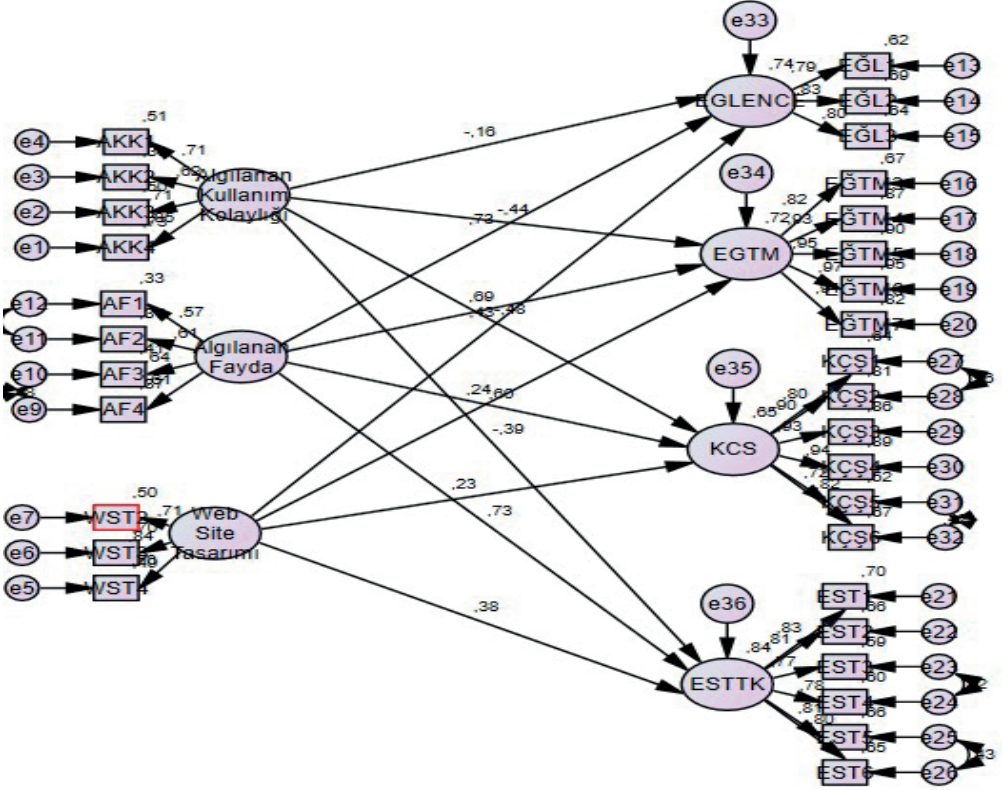
	Ürünlerin XYZ'de sunulma şekli bana göre zevklidir.	0,73		
	Ürünlerin XYZ'de sunulma şekli çok eğlencelidir.	0,857		
	XYZ'deki yeni ürün sunumlarına bakmaktan gerçekten keyif alırım.	0,897		
Kaçış	XYZ'de ürün sunumlarına göz atmak moda hakkında yeni şeyler öğrenmeye merakımı uyandırır.	0,917	0,55	0,88
	XYZ'deki ürün sunumları beni moda konusunda daha bilgili yapar.	0,636		
	XYZ'deki ürün sunumlarına göz atarken modayı öğrenirim.	0,748		
	XYZ'deki ürün sunumları moda konusundaki bilgimi artırır.	0,764		
	XYZ'de ürün sunumlarına göz atmak beni moda trendleri hakkında daha bilgili yapar.	0,778		
	XYZ'deki yer alan ürün sunumlarına baktığımda kendimi farklı bir dünyada hissediyorum.	0,756		
Estetik	XYZ'deki ürün sunumlarına bakarken kendimi farklı bir insan gibi hissedirim.	0,712	0,65	0,91
	XYZ'deki ürün sunumlarına baktığımda başka biri olduğumu hayal etmemi sağlar.	0,721		
	XYZ'de ürün sunumlarına bakarken başka bir kişiymiş gibi davrandığımı hissedirim.	0,756		

Bulgular

Teknoloji Kabul Modeli ve Web Site Tasarımının Online Alışveriş Deneyimi Üzerindeki Etkisinin Araştırılması

Çalışmada kullanılan ölçüm modelinin doğrulanmasından akabinde, çalışmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkiler AMOS programı kullanılarak yapısal model aracılığı ile analiz edilmiştir. Analiz kapsamında, Teknoloji Kabul modeli ve web site tasarımının online alışveriş deneyimi üzerindeki etkilerini saptamak adına; geliştirilen 12 hipotez test edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin yol diyagramı şekil 2'de bulunmaktadır.

Şekil 2. Teknoloji Kabul Modeli, Web Site Tasarımı ve Web Site Tasarımının Online Alışveriş Deneyimi Üzerindeki Etkilerine Yönelik Yol Diyagramı

Yapısal modelin bütünsel olarak anlamlılığı için yol analizine ilişkin uyum iyiliği değerlerine de bakılması gerekmektedir. Uyum iyiliği değerleri şu şekildedir: χ^2/df : 3,779, RMSEA:0,084, CFI: 0,873 ve SRMR: 0,2159'dur. Bu durumda değerlerin kabul edilebilir sınırlar dâhilinde yer aldığı söylenebilir (Çelik ve Yılmaz, 2013: 39; Gürbüz & Şahin, 2018: 345 Bagozzi ve Yi, 1988: 8). Yapısal model çerçevesinde test edilen hipotezlere ilişkin tahmin edilen regresyon katsayıları, p değerleri ve R^2 değerleri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 5. Araştırmanın Hipotez Sonuçları

Hipotez	Yön (Path)	Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları	P	Açıklama Gücü (R ²)	Sonuç
H ₁	Algılanan kullanım kolaylığı → Estetik	-0,395	***		Kabul
H ₂	Algılanan fayda → Estetik	0,735	***	0,840	Kabul
H ₃	Web site tasarımı → Estetik	0,381	***		Kabul
H ₄	Algılanan kullanım kolaylığı → Eğitim	-0,439	***		Kabul
H ₅	Algılanan fayda → Eğitim	0,686	***	0,723	Kabul
H ₆	Web site tasarımı → Estetik	0,245	***		Kabul
H ₇	Algılanan kullanım kolaylığı → Kaçış	-0,481	***		Kabul
H ₈	Algılanan fayda → Kaçış	0,602	***	0,647	Kabul
H ₉	Web site tasarımı → Kaçış	0,231	***		Kabul
H ₁₀	Algılanan kullanım kolaylığı → Eğlence	-0,163	***		Kabul
H ₁₁	Algılanan fayda → Eğlence	0,727	***	0,738	Kabul
H ₁₂	Web site tasarımı → Eğlence	0,427	***		Kabul

*** p<0,001

Tablo 5'te görülebileceği gibi araştırma hipotezlerinin 12 tanesi (H₁, H₂, H₃, H₄, H₅, H₆, H₇, H₈, H₉, H₁₀, H₁₁ ve H₁₂) %5 anlamlılık seviyesinde kabul edilmiştir. Buna göre teknoloji kabul modeli ve web site tasarımının online alışveriş deneyimi boyutları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Online alışveriş deneyimi boyutlarından estetiğe, algılanan kullanım kolaylığının (-0,395), orta düzeyde negatif yönlü, algılanan faydanın (0,735) iyi düzeyde pozitif yönlü, ve web site tasarımının (0,381) orta düzeyde pozitif yönlü etki ettiği belirlenmiştir. Eşitliğin açıklama gücünün (R² = 0,840) oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Yapısal eşitlik katsayıları, algılanan kullanım kolaylığındaki bir birimlik artışın estetik boyutu üzerinde -0,395 birimlik azalışa, algılanan faydadaki bir birimlik artışın estetik boyutu üzerinde 0,735 birimlik artışa, web site tasarımındaki bir birimlik artışın estetik boyutu üzerinde 0,381 birimlik artışa neden olacağı ifade edilebilir.

Online alışveriş deneyimi boyutlarından eğitime, algılanan kullanım kolaylığının (-0,44) orta düzeyde negatif yönde, algılanan faydanın (0,69) iyi düzeyde pozitif yönlü ve web site tasarımının (0,24) zayıf düzeyde pozitif yönlü etki ettiği belirlenmiştir. Eşitliğin açıklama gücünün (R² = 0,72) oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Yapısal eşitlik katsayıları, algılanan kullanım kolaylığındaki bir birimlik artışın eğitim boyutu üzerinde -0,44 birimlik azalışa, algılanan faydadaki bir birimlik artışın eğitim boyutu üzerinde 0,69 birimlik artışa, web site tasarımındaki bir birimlik artışın eğitim boyutu

üzerinde 0,24 birimlik artışa neden olacağı söylenebilir.

Online alışveriş deneyimi boyutlarından kaçışa, algılanan kullanım kolaylığının (-0,48) negatif yönlü, algılanan faydanın (0,60) ve web site tasarımının (0,23) pozitif yönlü etki ettiği belirlenmiştir. Eşitliğin açıklama gücünün ($R^2 = 0,65$) orta düzeyde olduğu görülmektedir. Yapısal eşitlik katsayıları, algılanan kullanım kolaylığındaki bir birimlik artış kaçış boyutu üzerinde -0,48 birimlik azalışa, algılanan faydadaki bir birimlik artış kaçış boyutu üzerinde 0,60 birimlik artışa, web site tasarımındaki bir birimlik artış kaçış boyutu üzerinde 0,23 birimlik artışa neden olacağını ifade etmektedir.

Online alışveriş deneyimi boyutlarından eğlenceye, algılanan kullanım kolaylığının (-0,16) negatif yönlü, algılanan faydanın (0,73) ve web site tasarımının (0,43) pozitif yönlü etki ettiği belirlenmiştir. Eşitliğin açıklama gücünün ($R^2 = 0,74$) oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Yapısal eşitlik katsayıları, algılanan kullanım kolaylığındaki bir birimlik artış estetik boyutu üzerinde -0,16 birimlik azalışa, algılanan faydadaki bir birimlik artış eğlence boyutu üzerinde 0,73 birimlik artışa, web site tasarımındaki bir birimlik artış eğlence boyutu üzerinde 0,43 birimlik artışa neden olacağı ifade edilebilir.

Sonuç

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bireylerin yaşam standartlarında ve iletişim araçlarına erişimlerinde önemli bir artış yaşanmaktadır. Bireylerin internet erişiminin artması ile internet sitelerinden yaptıkları alışverişlerde ciddi bir artış yaşanmaktadır. Bu çalışmada örnek bir alışveriş sitesinden alışveriş yapan genç tüketicilerin online alışveriş deneyimleri üzerinde etkisi bulunduğu düşünülen algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve web sitesi tasarımının ne ölçüde etkiye sahip olduğu araştırılmaktadır.

Teknoloji kabul modeli boyutlarının online alışveriş deneyimi boyutları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan analizlerde algılanan fayda boyutlarının online alışveriş deneyimi boyutlarından eğitim, estetik, kaçış ve eğlence boyutları üzerinde pozitif yönlü oldukça güçlü bir etkisinin olduğu, algılanan kullanım kolaylığının ise online alışveriş deneyimi boyutlarının ise negatif yönlü etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Literatür çalışmaları incelendiğinde elde edilen bulguların bazı çalışmalarla örtüştüğü belirlenmiştir. Bilgihan, Kandampully ve Zhang (2016) teorik olarak hazırladıkları makalede teknoloji kabul modeli boyutlarının online alışveriş deneyimini etkileyebileceğini savunmaktadır. Huang, Chang, Yu ve Chen (2019) teknoloji kabul modeli alt boyutlarının tüketicilerin deneyimi üzerinde pozitif yönlü bir etkisini olduğunu tespit etmiştir. Khalifa ve Liu (2007) algılanan fayda ve memnuniyetin online alışveriş niyeti üzerindeki etkisinde online alışveriş deneyiminin pozitif yönlü aracılık etkisinin olduğunu saptamıştır.

Web site tasarımının online alışveriş deneyimi boyutları üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Literatür çalışmaları incelendiğinde bulgulara paralel olarak Swapana ve Padmavathy (2017) oluşturdukları kavramsal modelde web site tasarımının online alışveriş deneyimini etkileyebileceğini ifade etmiştir. Başka bir çalışmada Mohseni ve ark., (2018) web site markasının alışveriş deneyimini etkilediğini belirlemiştir.

Müşterilerin deneyimlerinin olumlu olması işletmelerin geleceği için önemli bir konudur. Müşteri deneyimlerinin olumlu olması ile birlikte tüketicilerin tekrar satın almaları gerçekleştirilmesi olası

bir davranıştır. Günümüzde birçok online alışveriş sitesi faaliyet göstermekte ve çoğu birbirine benzer ürünleri sitelerinde tüketiciye sunmaktadır. Online alışveriş sitelerinin tasarımlarında ve sahip oldukları içeriklerde rakiplerine üstünlük sağlayabilecekleri özelliklere sahip olması günümüz rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri için önem arz etmektedir. Ayrıca işletmeler arası rekabet üstünlüğü sağlamanın yollarından biri de bütünleşik pazarlama iletişiminde sinerji sağlanmasıdır. Günümüzde online alışveriş siteleri bünyesinde birçok satıcı ürünlerini tüketiciye sunmaktadır. Bu durum tüketiciler için birçok farklı ürünle karşılaşma şansı doğururken kimi zaman da tepki çeken durumlara sebebiyet vermektedir. Satılan ürünlerin bazılarının din, dil, kültür, ırk ayrımına sebebiyet vermesinin yanı sıra insanların değer verdiği konuların ürünlerinde kullanılması tüketicinin zihninde olumsuz bir imaj barındırmasına neden olmaktadır. Bu durumun önüne geçmek adına online alışveriş siteleri bünyesinde satılan ürünleri dikkatli bir şekilde incelemeli ve tepki çekmeyecek ürünleri satışa sunmalıdır.

Bu araştırmada teknoloji kabul modeli ve web site tasarımının online alışveriş deneyimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan modele farklı veya ilave değişkenler eklenerek çalışma başka bir evrende yapılabilir. Ayrıca çalışmadaki değişkenlerin tüketicilerin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği de araştırılabilir.

How Website Design And Young People's Acceptance Of Technology Impact Their Online Shopping Experiences

Deniz Akgül*
Mustafa Taylan Dağistan**

Introduction

Though consumers consider many criteria while choosing which online shopping platform to use, we have witnessed that three factors in particular—perceived benefit, perceived ease of use, and website design—have a significant impact on the shopping experience. In the highly competitive world of electronic commerce, consumers can easily jump to another website whenever they are unsatisfied with the overall shopping experience. Should businesses desire to retain their share of the market, they must develop diverse strategies to improve consumers' shopping experience.

It has been determined by many studies that consumers do not only shop to meet their needs (Arfani, 2020; Chang et al., 2020; Chelvarayan et al., 2021; Ltifi and Gharbi, 1970) but also visits online shopping sites as a break from their daily routine, for entertainment, or to learn about what new products have been released. Consumers prefer easily navigable websites that they believe will expedite their ability to find exactly what they are looking for. Positive experiences are essential in enticing consumers to return to a specific website. In this regard, effective website design is considered the first step to ensuring consumers have a positive shopping experience (Salehi et al., 2012).

* Asst. Prof., Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration, deniz.akgul@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5143-7267

** PhD Student, Kırşehir Ahi Evran University, Institute of Social Sciences, Department of Business Administration, t.dagistan@windowlive.com, ORCID: 0000-0003-2859-3744

Research Methodology

Using a sample shopping website, this study seeks to determine the impact of perceived ease of use, perceived usefulness, and website design, as they are believed to affect young consumers' online shopping experience, and then to suggest strategies that relevant businesses can employ to increase users' shopping experiences.

Research Sampling Process

Young people possess numerous advantages concerning online shopping because they learn and adapt to the environment faster than their middle-aged and elderly counterparts (Wan et al., 2012: 136). Young consumers who use a sample online shopping website constitute the main body of this research. Given time, cost, and other constraints, it was impossible to survey the entire universe in question. Consequently, we decided to use a sample population in our research (İslamoğlu and Almaçık, 2019: 197). More specifically, we opted to use the snowball sampling method, one of the non-probabilistic sampling techniques, in our study. We followed Cohen and Morrison's (2007: 104) advice, which holds that a sample size of 384 individuals at a 95% confidence level and an error rate of 5% would be sufficient. Petry (2002) defined young people to be between 18 and 35 years in his study (Petry, 2002: 93). In this context, between January 10 and February 10, 2021, consumers between the ages of 18 and 35 who shopped on a sample online shopping site were contacted through the authors' social media accounts and asked to share the questionnaire with their friends between the ages of 18 and 35 who shopped on this website. As a result, we received a total of 386 completed questionnaires.

Findings

Aesthetics—one of the dimensions of the overall online shopping experience—is positively affected by perceived ease of use (4.67), perceived benefit (4.65), and website design (0.837). As a result of our analyses, we determined that perceived ease of use (4.50), perceived usefulness (4.52), and website design (0.63) all had a strong, positive effect on the respondents' experiences. We ascertained that perceived ease of use (4.77), perceived usefulness (4.56), and website design (0.605) had a high positive effect on escape, one of the variables of the online shopping experience. Entertainment, another dimension of the online shopping experience, was positively affected by perceived ease of use (3.12), perceived benefit (3.31), and website design (0.735).

Result

In the analyses we conducted to determine how technology acceptance affects the overall online shopping experience, we discovered that both perceived ease of use and perceived usefulness had a very strong positive impact on four variables pertaining to online shopping experience: education, aesthetics, escape, and entertainment. After examining the literature, we determined that our findings were consistent with several previous studies. Huang, Chang, Yu, and Chen (2019) found technology acceptance to have a positive effect on consumers' experiences. Similarly, Khalifa and Liu (2007) found that one's online shopping experience positively mediated the effect that satisfaction and perceived benefits had on where one intended to shop online.

We also found website design to have a positive, significant effect on the dimensions of respondents' online shopping experiences. In parallel with our own findings, Swapana and Padmavathy (2017) concluded that website design likely affected consumers' online shopping experiences. In a similar vein, Mohseni et al. (2018) determined that website branding affects the shopping experience.

It is essential that consumers have positive experiences if businesses to continue to survive in today's competitive environment. When consumers have positive customer experiences, they tend to make repeated purchases. Many online shopping websites, most of which offer similar products to consumers, are in operation in today's world. One way for businesses to maintain a competitive advantage in their market is to provide synergetic integrated marketing communication opportunities. Many retailers offer their products to consumers through online shopping websites. While this allows shoppers the opportunity to encounter a wide gamut of products, it also sometimes results in negative reactions. Just as some products sold online may cause religious, linguistic, cultural, and racial discrimination, so too might the use of products valued by people cause a negative image in the minds of the consumer. To avoid this, sellers should carefully examine the products they sell online to ensure that their products will not cause any negative reaction.

Kaynakça/References

- Arfani, M. N. (2020). The influence of hedonic pleasure, availability of time, and availability of money on impulse buying (studies on the marketplace shopee). *Terbuka Journal of Economics and Business*, 1(2), 35-44. a <http://dx.doi.org/10.33830/tjeb.v1i2>.
- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(1), 74-94. <https://doi.org/10.1007/BF02723327>
- Bilgihan, A., Kandampully, J., & Zhang, T. C. (2016). Towards a unified customer experience in online shopping environments. *International Journal of Quality and Service Sciences*, 8(1), 102-119. a <http://dx.doi.org/10.1108/IJQSS-07-2015-0054>
- Büttner, O. B., Florack, A., & Göritz, A. S. (2013). Shopping orientation and mindsets: How motivation influences consumer information processing during shopping. *Psychology & Marketing*, 30(9), 779-793. <http://dx.doi.org/10.1002/mar.20645>
- Büyükköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Cebi, S. (2013). Determining importance degrees of website design parameters based on interactions and types of websites. *Decision Support Systems*, 54(2), 1030-1043. <http://doi.org/10.1016/j.dss.2012.10.036>
- Chang, H. J. J., Dokko, J., Min, J., ve Rakib, M. A. N. (2020). *A typology of online shopping consumers and its relation to online shopping perception and obsession*. International Textile and Apparel Association Annual Conference Proceedings, Portland, ABD.
- Chelvarayan, A., Jie, C. S., ve Fern, Y. S. (2021). Factors Affecting Students' Perception of Online Shopping. *International Journal of Entrepreneurship, Business and Creative Economy*, 1(1), 13-24. <http://dx.doi.org/10.31098/ijebe.v1i1.424>
- Cheng, T. E., Lam, D. Y., & Yeung, A. C. (2006). Adoption of internet banking: an empirical study in Hong Kong. *Decision support systems*, 42(3), 1558-1572. <http://dx.doi.org/10.1016/j.dss.2006.01.002>
- Cohen, L. M. L. and Morrison, K.(2007). *Research methods in education*. Roulledge.
- Çelik, H. E., & Yılmaz, V. (2013). LISREL 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi: temel kavramlar-uygulamalar-programlama. Anı Yayıncılık.

- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Davis, F. D. (1985). A Technology Acceptance Model For Empirically Testing New End-User Information Systems: Theory and Results. (PhD). Massachusetts Institute of Technology,
- Demangeot, C., & Broderick, A. J. (2006). Exploring the experiential intensity of online shopping environments. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 9(4), 325-351. <http://dx.doi.org/10.1108/13522750610689078>
- Enginkaya, E. (2006). Elektronik Perakendecilik Elektronik Alışveriş. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 10-16.
- Fishbein, M., ve Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: an introduction to theory and research*. Addison-Wesley Pub. Co.
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2013). *Statistics for the behavioral sciences*. Wadsworth Cengage Learning.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Ha, Y., & Im, H. (2012). Role of web site design quality in satisfaction and word of mouth generation. *Journal of Service Management*, 23(1), 79-96. <http://dx.doi.org/10.1108/09564231211208989>
- Haber Türk. (2019). *2019'da yüzde 150 büyümek istiyor!*, Erişim: <https://www.haberturk.com/trendyol-6-aylik-sonuclarini-paylasti-2514622-ekonomi>
- Hausman, A. V., ve Siekpe, J. S. (2009). The effect of web interface features on consumer online purchase intentions. *Journal of Business Research*, 62(1), 5-13. <http://doi.org/10.1016/j.jbusres.2008.01.018>
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The experiential aspects of consumption: Consumer fantasies, feelings, and fun. *Journal of consumer research*, 9(2), 132-140.
- Huang, Y. C., Chang, L. L., Yu, C. P., & Chen, J. (2019). Examining an extended technology acceptance model with experience construct on hotel consumers' adoption of mobile applications. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 28(8), 957-980. <http://dx.doi.org/10.1080/19368623.2019.1580172>
- İslamoğlu, A. H., & Alniaçık, Ü. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Beta Yayınevi.
- Javed, M. K., Degong, M., & Qadeer, T. (2019). Relation between Chinese consumers' ethical perceptions and purchase intentions: A perspective on ethical company/brand management strategies. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 31(3), 670-690. <http://doi.org/10.1108/APJML-10-2017-0254>
- Jeong, S.W., Fiore, A.M., Niehm, L.S., & Lorenz, F.O. (2009), "The role of experiential value in online shopping". *Internet Research: Electronic Networking Applications and Policy*, 19(1), 105-24. <http://dx.doi.org/10.1108/10662240910927858>
- Kalaycı, Ş. (2017). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Dinamik Akademi.
- Karaoğlu, S., Durukan, T. (2020) Dijital Pazarlama Çağında Çevrimiçi Alışverişin Fayda ve Risk Algısı, İşletme Araştırmaları Dergisi, 12 (2), 1072-1082. <http://doi.org/10.20491/isarder.2020.896>
- Kawaf, F., & Tagg, S. (2017). The construction of online shopping experience: A repertory grid approach. *Computers in Human Behavior*, 72, 222-232. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2017.02.055>
- Khalifa, M., & Liu, V. (2007). Online consumer retention: contingent effects of online shopping habit and online shopping experience. *European Journal of Information Systems*, 16(6), 780-792. <http://dx.doi.org/10.1057/palgrave.ejis.3000711>
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford Press.
- Kozak, M. (2017). *Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. Detay Yayıncılık.
- Köker, N. E., Köseoğlu, Ö., & YAKIN, M. (2018). E-Satın alma niyeti internet ve sosyal medya kullanımı tarafından pekiştiriliyor mu? üniversite öğrencileri üzerine nicel bir araştırma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 143-162. <http://dx.doi.org/10.17680/erciyesiletisim.422394>
- Kulviwat, S., Bruner II, G. C., Kumar, A., Nasco, S. A., ve Clark, T. (2007). Toward a unified theory of consumer acceptance technology. *Psychology & Marketing*, 24(12), 1059-1084. doi:<https://doi.org/10.1002/mar.20196>

- Lee, Y., Kozar, K. A., ve Larsen, K. R. T. (2003). The technology acceptance model: Past, present, and future. *Communications of the Association for Information Systems*, 12, 752-780. <http://dx.doi.org/10.17705/1CAIS.01250>
- Ltifi, M., ve Gharbi, J.-E. (1970). E-satisfaction and e-loyalty of consumers shopping online. *The Journal of Internet Banking and Commerce*, 17(1), 1-20.
- Mick, D., ve Fournier, S. (1998). Paradoxes of technology: Consumer cognizance, emotions, and coping strategies. *Journal of Consumer Research*, 25, 123-143. doi:10.1086/209531
- Midgley, D. F., ve Dowling, G. R. (1993). A Longitudinal Study of Product Form Innovation: The Interaction between Predispositions and Social Messages. *Journal of Consumer Research*, 19(4), 611-625.
- Mohseni, S., Jayashree, S., Rezaei, S., Kasim, A., & Okumus, F. (2018). Attracting tourists to travel companies' websites: the structural relationship between website brand, personal value, shopping experience, perceived risk and purchase intention. *Current Issues in Tourism*, 21(6), 616-645. <http://doi.org/10.1080/13683500.2016.1200539>
- Montoya-Weiss, M. M., Voss, G. B., ve Grewal, D. (2003). Determinants of online channel use and overall satisfaction with a relational, multichannel service provider. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 31(4), 448-458. doi:10.1177/0092070303254408
- Nakip, M., & Yaraş, E. (2017). *Pazarlamada araştırma teknikleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Ocağ, M. (2020). *AMOS ile adım adım yapısal eşitlik modeli uygulamaları*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Petry, N. M. (2002). A comparison of young, middle-aged, and older adult treatment-seeking pathological gamblers. *The Gerontologist*, 42(1), 92-99.
- Pine, B. J. & Gilmore, J. H. (2001) Welcome to the experience economy, *Health Forum Journal*, 44(5), 10-16. <http://dx.doi.org/>
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the experience economy. *Harvard business review*, 76(4), 97-105.
- Pine, B. J., ve Gilmore, H. J. (1999). The experience economy work is theatre every business a stage, Harvard Business School Press.
- Rosen, D. E., ve Purinton, E. (2004). Website design: Viewing the web as a cognitive landscape. *Journal of Business Research*, 57(7), 787-794. doi:[https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(02\)00353-3](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(02)00353-3)
- Salehi, F., Abdollahbeigi, B., Langroudi, A. C., ve Salehi, F. (2012). The Impact of Website Information Convenience on E-commerce Success of Companies. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 57, 381-387. <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.1201>
- Samuel, L.H.S., Balaji, M.S. and Wei, K.K. (2015) An investigation of online shopping experience on trust and behavioral intentions. *Journal of Internet Commerce*, 14(2), 233-254. <http://doi.org/10.1080/15332861.2015.1028250>
- Schmitt, B. (1999). Experiential marketing. *Journal of Marketing Management*, 15(1-3), 53-67. <http://dx.doi.org/10.1362/026725799784870496>
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *Beginner's guide to structural equation modeling*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Song, J. H., ve Zinkhan, G. M. (2003). Features of web site design, perceptions of web site quality, and patronage behavior. Paper presented at the ACME 2003 proceedings.
- Sundbo, J., & Sørensen, F. (2013). *Introduction to the experience economy*. In *Handbook on the experience economy*. Edward Elgar Publishing.
- Swapana, M., & Padmavathy, C. (2017). Factors Influencing Online Shopping Experience a Conceptual Model and Implications. *Global Management Review*, 11(1), 18-26.
- Toklu, A. T. (2019). Çevrimiçi alışveriş ve müşteri memnuniyetinin araştırılması: web tasarımının rolü. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(5), 2408-2426. <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v7i5.1270>
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2018). *Bilimsel araştırma süreci ve spss ile veri analizi*. Detay Yayıncılık.
- Varinli, İ. (2012). *Pazarlamada yeni yaklaşımlar*. Detay Yayıncılık.

- Venkatesh, V. (2000). Determinants of Perceived Ease of Use: Integrating Control, Intrinsic Motivation, and Emotion into the Technology Acceptance Model. *Information Systems Research*, 11(4), 342-365. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23011042>
- Wan, Y., Nakayama, M., & Sutcliffe, N. (2012). The impact of age and shopping experiences on the classification of search, experience, and credence goods in online shopping. *Information Systems and e-Business Management*, 10(1), 135-148. <http://doi.org/10.1007/s10257-010-0156-y>
- We are Social, H. (2019). Digital 2018:Turkey. Retrieved from <https://datareportal.com/reports/digital-2018-turkey>
- Yeşilot, F., & Dal, N. E. (2019). Müşteri Deneyimi Oluşturma ve Deneyimsel Pazarlama: İyaşpark Alışveriş Merkezi (AVM) Müşterileri ile Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 3(2), 263-296.
- Zhang, P., ve Dran, G. M. v. (2000). Satisfiers and dissatisfiers: A two-factor model for website design and evaluation. *Journal of the American Society for Information Science*, 51(14), 1253-1268. <http://doi.org/10.31200/makubd.604936>
- Yıldız, E. (2020). *SmartPLS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi Reflektif ve Formatif Yapılar*. Seçkin Yayıncılık.
- Zeren, D. (2015). Teknoloji Kabul Modeli. In M. İ. Yağcı & S. Çabuk (Eds.), *Pazarlama Teorileri*. (ss. 000-000). MediaCat.
- Zhang, P., ve Dran, G. M. v. (2000). Satisfiers and dissatisfiers: A two-factor model for website design and evaluation. *Journal of the American Society for Information Science*, 51(14), 1253-1268.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2022 • 10(26) • 41-66

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 29 Mart 2021
 Kabul | 16 Mart 2022

Günümüz Gençliğini ve Sorunlarını Gençlerin Kaleminden Süzülen Hikâyelerden Anlamak

Hatice Budak*

Yasemin Yıldız**

Öz

Gençlik özünde biyolojik bir kavram olmakla birlikte toplumu değiştiren bir dizi temel faktörlerden etkilenir. Bu çalışma, modern kapitalist toplumlarda gençlerin karşılaştığı sorunları ortaya çıkarmayı ve bu sorunların hangi alanlarda yoğunlaştığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışma grubu (i) serbest konulu ve (ii) gençlerin günlük yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları sorunları tartıştıkları iki hikâye yazmaları istenen otuz on birinci sınıf lise öğrencisinden oluşmaktadır. Öğrenciler hikâyelerini oluşturmayı bitirdikten sonra hikâyeler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulgular gençlerin varoluşsal soruları olduğunu, kendi biyopsikososyal sorunlarının farkında olduklarını, bu sorunlarla başa çıkmaya çalıştıklarını ve gençlerin yaşadığı sorunlar ile modern toplumun gerçekleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Gençlik, Gençlerin Sorunları, Hikâyeler.

* Doç. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, hatice.budak@karatay.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9815-9997

** Türk Dili ve Edebiyatı Uzman Öğretmen, Selçuklu Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu Lisesi, yaseminildiz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6708-6484

Abstract

Although youth is, in essence, a biological concept, it is influenced by a number of fundamental society-changing factors. This study aims to uncover the problems faced by young people in modern capitalist societies and to specify in which areas these problems are exacerbated. To this end, the study group consists of thirty eleventh-grade high school students who were asked to write two stories: (i) a free-writing assignment and (ii) an essay discussing the problems young people face in their everyday lives. After the students finished composing their stories, they were subject to content analysis. The findings reveal that young people have existential questions, that they are aware of their own biopsychosocial problems and are working to overcome them, and that there is a relationship between the problems experienced by young people and the realities of modern society.

Keywords: Modernism, Youth, Problems of Young People, Stories.

Giriş

Uzun zamandır gelenekselin karşısında modern ismi verilen dünyamız postmodern, enformasyon, ağ, tüketim, risk toplumu gibi isimler verilerek tanımlanmaya çalışılmaktadır. Her biri dünyanın yeni bir sürece girdiği iddiası ile gelişe de bugün ardışık ve iç içe kullanılan bu kavramların “modernizm” ile kopuşu isimlendirmekten ziyade modernizmin sürekliliğine işaret ettiklerini söylemek mümkündür. Bu minvalde çalışmada sadece gençlerin değil bütün bir insan neslinin kendi özünden kaynaklanmayan ancak tek başına mücadele etmek zorunda kaldıkları soru(n)ların kuramsal temeli olarak modernizm alınmıştır.

Modernizm, sanayileşme, kapitalizm ve bu olguların içinde cereyan ettiği mega kentler insan tarafından oluşturulmuştur. Ancak bütün bu oluşumlar kendi insanını da yaratmıştır. Çoğu kez modern insan olarak tanımlanan çağın insanı, kendi ürettiğinin kendisine sunduğuna biat etmeyi öğrenmiş insandır (Demirer ve Özbudun, 1998). Berman (2006) da demir bir kafes olarak gördüğü modern toplumda kafesin içindeki insanların kafesin parmaklarınca biçimlendirildiğini ve nihayetinde modern insanın yok olup gittiğini ifade etmektedir.

İnsanoğluna vaat ettiklerini makineleşme kapsamında gerçekleştiren modernizm nihayetinde insanoğlunu nükleer tehdidin imlediği bir eskatoloji ile karşı karşıya getirmiş üstüne her alanda esas alınan standardizasyon/tektipleştirme ilkesi gereğince bireysel özgürlüğü yok etmiştir. Bireyler; küreselleşmenin yaygınlaştırdığı materyalist, pragmatist, konformist, egoist değerlerle varoluşsal problemlerini çözmeye çalışmış lakin yaşamın anlamı, amacı ve kim olduğu hakkında derin bir bunalıma sürüklenmiştir.

Modernizmin olumsuz sonuçları bütün bir insanlığı etkilemekle birlikte bu çalışmada özel bir kesit olarak gençler ele alınmıştır. Çünkü alanda yapılan birçok çalışma, toplumsal değişimlerden gelişimsel özellikleri dikkate alındığında sancılı bir süreçten geçen gençlerin daha fazla etkilendiğini göstermektedir.

Gençlik, insan hayatında önemli bir dönemecin periyodik yansıması olarak tarihin her döneminde var olan bir olgudur. Bununla birlikte modern olarak adlandırılan zamanın öncesinde devletlerin gençliği

yasal bir kategori olarak değerlendirmedini, insan ömrünü çocukluk, yetişkinlik, yaşlılık şeklinde ayırmadıkları görülmektedir. Bir sosyal kategori olarak gençlik kavramı, modern döneme geçişle birlikte ilk kez 19. yüzyılda kullanılmıştır (Baş, 2017).

“Gençlik dönemi, bireyin fiziksel, duygusal, değişimler yaşaması ile başlayan, cinsel, psiko-sosyal olgunluğa ulaşması ile bağımsızlığını, sosyal üretkenliğini kazandığı içinde çeşitli ve hızlı süreçlerin yaşandığı kronolojik bir dönemdir” (Özbay ve Öztürk, 1992, s.12).

Gençlik, bireyin biyolojik yönü hesaba katılarak belirlenen bir kavram olmakla birlikte kültürel ve tarihsel açıdan değişen ve gelişen bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Baş, 2017). Nitekim gençler ontolojik anlamda var olma süreçlerini çoğunlukla yaşadıkları sosyal sistem içinde var olan sosyal gruplar, toplumsal kurumlar, kültürel, dini, siyasi hareketler aracılığıyla gerçekleştirerek tamamlarlar. Bu nedenle gençlik, toplumu şekillendiren, değiştiren temel faktörlerin etkisi altındadır.

“Gençlik dönemi bir yandan çatışmaların, kaygıların yaşandığı, öfkenin, isyanın, bencilliğin yüksek olduğu bir dönem iken diğer yandan bağımsızlık duygusu, sosyalleşme, kimlik arayışı, dini şuurun uyanması gayretlerinin yoğunlaştığı bir dönemdir” (Gündüz, 2020, s.1096). Gençler bu dönemde meslek seçimlerini de belirlemeye çalışmaktadırlar. Gençlik döneminin bu ikili yapısı gençlerin kendi varoluşunu tamamlama çabalarının doğal bir sonucu olarak kabul edilmelidir.

Burada doğal olmayan şey; modern toplumun demir kafesinde yaşayan gençlerin; “kendi kendisiyle baş başa kaldığında binlerce bilgi karşısında neyi ne için öğrenmesi gerektiğini bilemeyen, yaşam amacını ve araçlarını belirleyemeyen, sevgi, saygı, sorumluluk, insani onur vb. birçok değer öneminin vurgulandığı ancak gündelik hayatın gerçeğinden uzaklaştırıldığını gözlemleyen ve toplumsal, ahlaki, dini değerlerin içi boş kalıplar olduğunu düşünmeye başlayan bir varlık olmaya zorlanmalarıdır” (Kızıltan, 1986, s. 109). Bütün bir insanlıkla birlikte gençlerimiz Sartre’in ifadesiyle “nedensiz, geçmişsiz, anlamsız, desteksiz ve yapayalnız bir varlık” olmaya başlamıştır (Sartre, 1982, s. 11).

Modernizmin hoşnutsuzlukları karşısında bocalayan ama bunlarla başa çıkma çabasında olan gençlerin önemsedikleri konular ve sorunlar hakkında sosyal bilimlerin çeşitli dallarında birçok çalışma yapılmış ve kıymetli sonuçlara ulaşılmıştır. SEKAM (2013) tarafından “Türkiye’de Gençlik” adıyla yürütülen projede katılımcı gençlere yöneltilen “Gençliğin en önemli sorunu nedir?” sorusuna veriler cevaplar incelendiğinde gençliğin en önemli ilk beş sorununun eğitim, ahlaki yozlaşma, meslek edinme, iş bulamama ve aile tarafından anlaşılammak olduğu tespit edilmiştir. Eskin (2000), bu dönemde ortaya çıkan ruh sağlığı sorunları arasında en sık görülenlerin ise depresyon gibi duygulanım ve kaygı gibi anksiyete bozuklukları olduğunu belirtmektedir.

İnsan ömrünün her döneminin kendine özgü gelişimsel görevleri, ihtiyaçları ve çözümlenecek problemleri vardır. Bu minvalde çalışmanın amacı gençlerin hangi alanlarda sorunlarının olduğunu saptayabilmektir. Çalışmanın gençlerin gelişimsel süreçlerini sağlıklı tamamlayabilmeleri için uygun araçları tanımlama ve yaşamlarına dokunabilme çabası ile literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın giriş kısmında modernizmin dünya görüşü ve gençlik döneminin gelişimsel özelliklerine dair literatür bilgileri verilerek çalışma önermesi ve amacı temellendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma, örnekleme oluşturan gençlerin yazdıkları hikâyelerden elde edilen bulgular paralelinde gençlerin sorunlarına dair analizlerden oluşan ikinci kısım ile devam etmiş ve sonuç kısmı ile tamamlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

İnsan ömrü çok keskin olmayan dönemlere ayrılır. Bu dönemlerin her birinin kendine has özellikleri vardır ve her bir dönem kendinden önceki dönemden etkilendiği gibi kendinden sonraki dönemi de etkiler. Bu bilgi doğrultusunda gençlik dönemi kendinden önceki çocukluk döneminden birtakım olumlu ve olumsuz özellikleri miras alacak ve gençlik döneminde edinilen deneyimleri de yetişkinlik dönemine devredecektir. Gelişim dönemleri arasındaki geçirgenlik, çocukluktan yetişkinliğe bir köprü olarak tanımlanan gençlik dönemine yoğunlaşmayı ve gençlerin problemlerini bilmeyi gerektirmektedir. Çalışmanın temel önermesi “modernite ile gelen yıkıcı süreçlerden korunamayan gençlerin yaşları itibarıyla normal olarak seyredecek biyopsikososyal gelişim soru(n)larına yeni soru(n)lar eklenmiş” olmasıdır.

“İnsan içinde yaşadığı çağa, babasına benzediğinden daha çok benzer” (Twenge, 2009, s. 15) ifadesi de gençlerin yaşadıkları asrın sorunlarının kendi dönemseller sorunlarına yansıdığı, yeni sorunlar eklediği ve gençlerin üzerine ağır bir yük bindirdiği görüşümüzü desteklemektedir.

Çalışmanın amacı sosyolojik bir perspektiften modern-kapitalist toplumlarda gençlerin sorunlarının saptanması ve hangi alanlarda yoğunlaştığının belirlenmesidir.

Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma, belli bir bağlamın ve etkileşimin bir parçası olarak olayları kendi teklisinde ve doğal ortamında anlamlandırma, yorumlama ile ilgili teknikleri kapsayan süreçler bütünüdür (Merriam, 2015).

Çalışma Grubu

Çalışma örneklemini belirlemek için amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Çalışma grubunda yer alacak öğrencilerin ortaöğretim 11. sınıfında olmaları ve “Türk Dili ve Edebiyatı” dersini almaları ölçüt olarak belirlenmiştir.

Çalışma bu ölçütleri taşıyan 24’ü kız ve 6’sı erkek olmak üzere toplam 30 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çalışma kapsamında yazdıkları hikâyeler ise şöyledir.

Tablo 1. Hikâye-1 ve Hikâye-2 Listesi

Katılımcı No	Hikâye-1 Adı	Hikâye-2 Adı
K1	Bir Sabah Vakti	Birkaç Dakika
K2	Üsküdar	An’ın Kıymeti
K3	Siyah ve Beyaz	Ayna
K4	Alın Yazısı Mı Yoksa Kötüyü Çağırarak Mı?	Babanın Parasıyla, Dayınının Namıyla
K5	64 Karenin Başında	Memnun Değil Döngüsü
K6	Nüfus Kağıdı	Gerçek Başarı

K7	Aylak	Alarm Çaldı
K8	Şoför	Anlaşamıyoruz
K9	Anahtar	Uçuş Modu
K10	Öze Dönüş	Mücadele
K11	Eflatunlar	Sıradan Bir Hafta Sonu
K12	Vapur	İlk Gün
K13	Bir Tas Çorba	Hüsn-ü Zan
K14	Bu Bir Sene	Eve Dönüş Yolu
K15	Yağmur Ve Anılar	Sessiz Çıglık
K16	Fakir Umutlar	Vicdan Muhasebesi
K17	El Âlem	Ne Olacaksın
K18	Taşınma	Az Kaldı
K19	Defter	Yalnız Birliktelik
K20	Çaresizlik	Korkuyorum
K21	Özgürlüğe Doğru	Günümüz Genci
K22	Ihlamur	Konferans
K23	Son Gün Gibi	Huzur
K24	Bir Rüya	Korkularım Ve Yalnız Ben
K25	Küçük Kız	Zor Dönem
K26	İyi Ki...	Dostluk
K27	Çünkü Hayat Yaşamaya Değer	Gelecek
K28	Babasının Kızı	Zamanda Yolculuk
K29	Sonbahar Mucizesi	Beklenmedik Sürprizler
K30	Korku	Z Kuşağı

Veri Toplama Aracı

Nitel araştırmanın tasarlanması ve yürütülmesi sürecinde araştırmacılara yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirmesi noktasında esneklik sunulmaktadır (Baltacı, 2019). Bu bağlamda veri toplama aracı olarak örneklem grubundan yazmaları istenen “hikâye”ler tercih edilmiştir. Neden hikâye? sorusunu ise Mehmet Kaplan’a referansla yanıtladık. Kaplan’a (2005, s. 9-10) göre;

“Edebi eser, hiç şüphesiz onu vücuda getiren yazarın hayatı ile tarihi ve sosyal çevresiyle de yakından ilgilidir. Her insan gibi sanatçı da belli bir aile içinde doğmuş, bir mahallede büyümüş, belli okullarda okumuş, pek çok insan tanımış, yaşamıştır. Eserini yaratırken bunlardan faydalandığı bir gerçektir.”

Kaplan’ın tespitinden hareketle gençleri, araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış anket veya mülakat soruları ile değil hikâyelerine kendilerinden bıraktıkları izleri sürerek anlamak istedik. Bu bağlamda hikâye, gençlerin dış dünyada yaşayıp aldıklarını kendi iç dünyalarında harmanlayıp anlamlandırarak yeniden dış dünyaya aktarabildikleri yaratıcı ve özgün bir araç olarak düşünülmüştür. Modern dünyanın olumsuzlukları içinde yetişen gençleri ve sorunlarını kendi yaratıcılıkları ve özgünlükleri içinde anlamak amacıyla öncelikle “Serbest Konulu” bir hikâye yazmaları istenmiştir. Ardından bilinçlerini şu anki konularına yöneltmek amacıyla “Gençlerin Sorunları” konulu ikinci bir hikâye yazmaları istenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma 17.12.2020 tarihinde KTO Karatay Üniversitesi Etik Kurulu’ndan ve 23.12.2020 tarihinde Konya Selçuklu Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan onay sonrasında bir kamu/ devlet lisesinde başlatılmıştır. Her iki hikâyenin öğrenciler tarafından yazılması 24.12.2020/08.01.2021 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Çalışma öncesinde öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilerek her bir katılımcıdan çalışmaya gönüllü katıldıklarına dair yazılı onam alınmıştır.

Hikâyelerin tamamlanmasından sonra hikâyelerin çözümlenmesi aşamasında içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde hikâyeler yoluyla elde edilen veriler, verilerin kodlanması; kod, kategori ve temaların bulunması; kod, kategori ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması” aşamaları takip edilerek analiz edilmiştir (Baltacı, 2019).

Çalışmaya katılan öğrencilere katılımcı ifadesini sembolize etmek için K harfi verilerek öğrencilerin isimleri yerine bu kod isim kullanılmıştır. “Serbest Konulu” yazılan hikâyeler için H1, “Gençlerin Sorunları” konulu hikâyeler için ise H2 şeklinde kodlama yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Gençlik döneminin gelişimsel görevlerinin ve bu görevlerin karşılanması sürecinde yaşanan sorunların hiçbirini diğerine göre daha öncelikli veya önemsiz değildir. Bu nedenle Hikâye-1 ve Hikâye-2’ler içerik analizi ile ayrıntılı bir şekilde çözümlenmeye ve temalaştırılmaya özen gösterilmiş, tek bir hikâyede işlenen konu dahi dışarıda bırakılmayarak uygun tema içinde kategorilendirilmiştir. Bununla birlikte çalışmanın sınırlılığı nedeniyle sorunların yoğunlaştığı “varoluşsal sorgulama”, “örgün eğitim ve üniversite sınav sistemi” ve “meslek seçiminde ebeveyn, öğretmen ve sosyal çevre baskısı” temaları daha kapsamlı olarak ele alınmıştır.

Çalışma grubunun yazmış oldukları hikâyelerin analizi sonrasında elde edilen ana temalar ve içerikleri şöyledir:

1. Hikâyelerin Genel Özellikleri

Tablo 2. Ana Kahramanın Cinsiyeti

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Kadın	12	13
Erkek	12	13

Tablo 3. Ana Kahramanın Yaş Kategorisi

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Çocuk	1	0
Genç	17	27
Yetişkin	6	2
Yaşlı	2	1

Tablo 4. Ana Kahramanın Mesleği/Uğraşı

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
İşçi	2	0
Emekli	1	0
Doktor	3	1
Müzisyen	1	0
Öğrenci	7	25
Çiftçi	1	2
Pastacı	1	0
Kuyumcu	0	1

2. Hikâyelerdeki Sosyal ve Temalar

2.1. Varoluşsal Sorgulama Teması

Tablo 5. Varoluşsal Sorgulama Teması ile İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Ben Kimim?	14	16
Yaşamın Anlamı ve Amacı	22	22
Yabancılaşma	7	11
Bireycilik	1	3
Aidiyet/Bağlılık	11	8
Yaşamda Var Olma Mücadelesi	10	3
İntihar	3	0
Olumlu Dünya Algısı	7	1
Olumsuz Dünya Algısı	4	11
Emekli	1	0

“İnsani varoluş toplumsaldır” (Malntyre, 2001, s. 36). Dolayısıyla insan kendi özünü sosyal bağlamın içinde kendisi oluşturmak zorundadır ve bunu ancak seçimleriyle yapar (Foulquie, 1998). İnsani varoluş, sürekli yinelenen bir sürece işaret ettiğinden insanın ömrü boyunca kendini sorgulaması oldukça tabiidir.

Bireylerin varoluşsal sorgulamalarında yer alan önemli başlıklardan biri yaşam amaçlarıdır. Bireylerin ömürleri boyunca neler yapacaklarına dair amaçları, onların yaşam amaçlarının içeriğini oluşturur (Eryılmaz, 2012).

Fıtrî bir özellik olan yaşamın anlamı ve amacını bulma ihtiyacı maddenin dışında karşılanamadığında insanların birtakım varoluşsal, sosyal ve psikolojik problemler yaşaması kaçınılmazdır. Yaşanılan bu problemlerin en önemlisi yabancılaşmadır.

Yabancılaşma kavramı sosyoloji literatüründe “kişinin içinde yaşadığı topluma, kültürel değerlere ve rol dağılımına karşı ilgisinin kaybolması, değer ve normları anlamsız görmesidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 1997, s. 234).

Seeman’a (1959) göre yabancılaşma, bireyin kendini algılaması, davranışlarına anlam vermesi, yaşadığı toplumu etkileme düzeyi açısından güçsüzlük duygusu, anlamsızlık duygusu, normsuzluk, yalıtılmış duygusu ve kendine yabancılaşma şeklinde tezahür eden çok boyutlu bir süreçtir.

Örnekleme yer alan “Aylak” başlıklı hikâyenin kahramanında yabancılaşmanın sonucu olarak insanlardan kaçış ve yalnız kalma eğilimi başlar. Hikâye şöyle başlar: “*Evden çıktım. Dolmuş bekliyorum. Hangi dolmuşu mu? Bilmem, nereye gideceğimi düşünmedim.*” Sonra ilk gelen dolmuşu biner, iç sesi

konuşmaya başlar. “İçim daraldı kalabalıktan. “Müsait bir yerde...” der. Dolmuştan indiğinde yolda babasının arkadaşına rastlar ama “Allaah çattık! Yahu nereden buldun beni be adam?” diyerek bir an önce ondan kurtulmaya çalışır. Bir müddet yürüdüktan sonra babasının dükkânına gitmeye karar verir. Babasının işyerine geldiğinde hissettiklerini “Dükkada kalabalık. Çok durmak istemedim. Çıktım.” (K7/H1) sözleri ile aktarır.

“Mücadele” başlıklı hikâyede erkek öğrenci, yaşam amacını “Sahi ben ne için okuyorum” sorusunun içinde yanıtlamaya çalışmaktadır. Çünkü *her gün okuldan eve dönerken bu ülkenin her köşesinin ekmeği için telaşlanan insanlarla dolu olduğunu* görmektedir. İçindeki gelecek ve geçim kaygısını “Kendine gel Tank, yarış atı olursan tüm mühendisleri ezip geçersin. Rahatça yaşarsın.” sözleri ile dizginlemeye çalışır. Kendi varlığını yarış atı olarak tanımlamanın huzursuzluğu “İç sesim bile sistemin adamı olmuş artık.” (K10/H2) öz eleştirisine imkân tanır.

Gençlerin yaşam amaçlarını belirleyebilmeleri onların potansiyel enerjilerini arttırıp daha verimli kullanmalarına, yaşamda var olma çabalarını anlamlı kılmalarına katkı sağlayacaktır. Yaşam amacını belirleyememek gençlerin ömürleri boyunca kim olacakları ve neler yapacakları konusunda belirsiz kalmalarına, kendilerini önemsiz hissetmelerine ve yaşam enerjilerinin tükenmesine neden olabilecektir.

Varoluşsal sorgulama temasında tespit edilen önemli kavramlardan biride kimliktir. “Kimlik, “Ben kimim?” sorusu ile ilgilidir. Kimlik duygusu genellikle toplumsallaşma sürecinde edinilmekte ve toplumun kültürel kodları ile biçimlenmektedir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde kimliğin doğuştan bir öze tekabül etmediğini inşa edilen bir süreç olduğunu söylemek mümkündür” (Budak, 2019, s. 441).

“64 Karenin Başında” adlı hikâyede “Ben kimim?” sorusunu hikâyenin kahramanı Sadık, satrançla kurduğu bağ ile cevaplar. “Acaba kendisi bir satranç taşı olmak istese hangisi olurdu? Önce piyonlar olmak istedi en önden giderler diye ama sonra düşündü ki ilk de onlar yeniliyordu. Sonra atlar olmak istedi çünkü onlar farklıydı herkesten “L” şeklinde giderlerdi.”(K5/H1).

“Korkuyorum” başlıklı hikâye “Kimim ben? Neden yaşıyorum bu dünyada? Amacım ne? Gün boyunca kendime bu soruları sormaktan yoruldum. Artık her şeyden yoruldum. Dışardan bakınca çok mutlu ve enerjik görünüyor olabilirim, ama inanın öyle değilim. Çok sıkıldım her şeyden, hayatım o kadar monoton ki. Sabah kalkıyorum, derslerime katılıyorum, yemek yiyorum, test çözüyorum, akşama kadar masa başından neredeyse hiç kalkmıyorum. Ama neden? Bir amacım var mı?” soruları ile başlamaktadır. Aslında hikâyenin kahramanı akademik hedefini biyoloji okumak olarak belirlemiştir. Ancak ailesi dâhil kiminle idealini paylaşsa “Başka bir şeyler düşün İŞE YARAR BİR ŞEYLER MESELA” sözlerini işitmektedir.

Bu sözler öğrenciyi idealinden vazgeçirmez ancak, duygu durumunu bozduğu, “Kızıyorum çok kızıyorum... Bu sistemin acımasızlığına kızıyorum. Öğrencileri yarış atına çevirmelerine kızıyorum. Salın artık bizi, psikolojimizi... Ben bu sistemle yaşamak istemiyorum, istemiyorum ama beni duyan duysa da umursayan kimse yok. Ben konuşmaktan bıktım artık anlaşılmak istiyorum. Umarım geç olmadan bizi, Türk gençliğini anlayacak birileri çıkar.” (K20/H2) cümlelerinden anlaşılmaktadır.

Ergenler, kimlik yapılarını olumlu biçimde yapılandıramadıklarında kimlik kargaşası veya ters kimlik durumuyla karşılaşabilirler. Kimlik kargaşası, gençlerin çeşitli rolleri ve sosyal olarak aktarılan bilgileri organize edememesi sonucunda ortaya çıkar. Ters kimlik ise ergenlerin hiçbir şey olamamaktansa

toplumun ondan beklediği rollere karşı gelerek aşırı uçtaki rolleri ve davranışları benimsemesidir (Morsünbül, 2011). Kimlik gelişimi açısından her iki durumda gençler için sorunlu bir alana işaret etmektedir.

Hikâye-1’de ben kimim sorusunun yanıtlarını özellikle olumlu dünya algısı, olumlu düşünme ve ideal/hedef temaları ekseninde yanıtlamayı başaran, yanıtlarının netliği ve anlamlılığı nispetinde yaşamda var olma mücadelesini kazanan karakterler olmakla birlikte “kimlik bunalımı” içine düşen karakterlere de rastlanmaktadır.

“Vicdan Muhasebesi” başlıklı hikâyede *köylülerin hayırla yad etmediği, hemen hemen her gün bir meyhanede sabahlayan Yusuf’un yaşadığı kimlik bunalımı ve oluşturduğu ters kimliğin ardında her istediği yapıldığı için sınırlar, toplumsal norm ve değerler noktasında sağlıklı sosyalleşmemesinin etkileri işlenmektedir (K16/H2).*

Kimlik ile yakından ilintili kavramlardan biri de aidiyettir. Gençlerin varoluşsal sorgulamalarında kendilerini tamamlayabilmeleri için aidiyet ihtiyaçlarının karşılanması da gerekmektedir. Aidiyet duygusu; bir gruba ait olma, ortak bir amaç için uğraşma, sevilme, saygı görme, fark edilme, önemsenme, sosyal çevresinde olup bitenlere karşı duyarlılık kazanma vb. olumlu süreçleri harekete geçirerek bireyin ruh sağlığına katkı sağlamaktadır.

Aidiyet duygusunun oluşmaması veya yitirilmesi ise dışlanma, soyutlanma, amaçsızlık, yabancılaşma gibi ruhsal ve sosyal sorunlara sebep olabilmektedir (Duru, 2007).

“Siyah ve Beyaz” başlıklı hikâyenin kahramanı müziği bırakmamak için çabalar ancak sonunda yaşadığı yabancılaşma ve aidiyetsizlik ile müziği bırakırken dünyaya dair olumsuz algısını, “*Notalar unutuldu. Bayağlaşmış toplum, silinip giden saf sevgi ve merhametten, iyilikten sıyrılan dünya gerçeği ağına birini daha düşürdü*” (K3/H1) şeklinde ifade eder.

Modern toplumun paradoksları içinde sorunlarına cevap arayan gençlerin çıkmazlarından biri de “intihar”dır. Günümüzde biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin bileşimi olarak değerlendirilen intihar olgusu, “insanın benliğine yönelttiği şiddetli bir saldırganlık ve yaşam içgüdüsüne karşı ölüm içgüdüsünün etkinlik kazanması ile insanın yaşamına istemli olarak son vermesi” (Bulut vd., 2012, s. 129) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Vapur” başlıklı hikâyede aidiyetsizlik hisseden kahraman elinde “*içi boş olduğundan varlığını hissettirmedeği gibi yokluğunu da hissettirmeyen bavulu*” elinde bir şehri terk etmiş yeni bir şehre gelmiştir. Bir otele gider deniz manzaralı bir oda tutar. “*Koridorun ucundaki odaya girdik. Bir komodin koymuşlar, iki çekmeceli. Koyacak bir şeyim yok*” derken kendisine ait olmayı ve ait olmadığını anlatmak ister. Sonra “*mehtaba daldı gözlerim. Dalgaların sesi kulağında çınladı. Saat ilerledi. Bileğimin acısını hissetmedim*” son sözleri olur ve yabancılaştığı, tutunamadığı-tutulamadığı dünyadan göçüp gider (K12/H1).

“Özgürlüğe Doğru” başlıklı hikâye bir Nazi toplama kampında ırkçılık temelli bir savaşın yarattığı umutsuzluğu, yaşamın anlamsızlığını ve zulüm karşısında zulme uğrayanın dahi duyarsızlaştığını gören, olumsuz bir dünya algısına sahip kahramanın çözüm yolu olarak intihar edişi, “*İnsanlığın geldiği nokta hayret içinde bırakıyor beni. Elimdeki işi bırakıyorum. Elektrikli tellere bakıyorum. Asla yapmayacağım dediğim şey her zamankinden mantıklı geliyor. Anlıyorum, ben de umudumu tamamen kaybetmişim. Koşuyorum ben de, özgürlüğe doğru. Koşarken düşünüyorum, buradaki diğer esirler toplanacaklar başıma. Hayır, ağlamak*

veya yas tutmak için değil. Ayakkabım, kıyafetim gibi işe yarar malzemeleri almak için...” (K21/H1) sözleri ile aktarılır.

Hikâye-1’de yabancılaşma olgusu, modernizmin maddeci, katı düzeni içinde sosyalleşememiş, şu an ile aidiyet bağı kuramamış, geçmişin hatıralarına bağlanarak yaşama tutunmaya çalışan karakterlerle işlenmiştir. Bu hikâyelerin kişilerinde olumsuz bir dünya algısı, yaşamsal faaliyetlere karşı yorgunluk- bıkkınlık hali, derin bir mutsuzluk ve umutsuzluk hissi hakimdir. Bu hikâyelerin çok azında karşılaştığımız intihar olgusu yaşadıkları sıkıntılara, ruhundaki küntleşmeye, çevresindeki belirsizliklere son vermek isteyen hikâye kişilerinin yaşamın reddedilmesi anlamında bir nevi dünyadan intikam alma biçimidir. “Vapur” başlıklı hikâyede “bileklerimin acısını hissetmedim” diyen karakter sadece bedensel acıyı değil ruhsal ve sosyal sıkıntılarının acısını da duyumsamadığını, gerçeklerin verdiği acılara karşı ölümü bir başkaldırı olarak gördüğünü anlatmaya çalışmaktadır.

Sartre, insanın macerasının hiçbir zaman tam olmadığını, insan eylemlerinde başarısız olsa dahi var olmak için yeniden eyleme geçeceğini düşünmektedir (Verneaux, 1994). Sartre’in bu düşüncesi paralelinde örneklemimizi oluşturan hikâyeler değerlendirildiğinde anlamsızlık, kimlik bunalımı, boşluk ve arayış temalarının işlendiği hikâyelerin bazılarının içeriğinde olumsuz dünya algısının olumlu dünya algısı ile, olumsuz duyguların ise olumlu duygular ile yer değiştirmesine rastlanılır. Bu hikâyelerden hareketle gençlerin varoluş süreçlerinin devam ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca bütün bir olay örgüsünde salt olarak varoluşsal sancıyı minimum şiddetle atlatan, olumlu bir dünya algısına sahip, gelecekte umutlu hikâye kişilerine de rastlanmaktadır.

“Çünkü Hayat Yaşamaya Değer” başlıklı hikâyede yaşamda karşılaşılan bireysel sorunlara ve sosyal zorluklara rağmen iyimser düşünmeyi, dünyaya olumlu bakmayı başarabilen bir genç kızla karşılaşmaktadır. Genç kızın pozitifliği, “Gerçekten her gün güneş bizim için yeni bir gün, yeni tecrübeler, yeni insanlar tanımak ve kendimizi fark edip geliştirmek için birilerinin kalbine dokunabilmek, faydalı olabilmek için doğuyordu diye düşündü.” (K27/H1) cümlelerinden anlaşılmaktadır.

“Anahtar” başlıklı hikâyenin kahramanı olan üniversite öğrencisi de, zihninde ben kimim, neye, nereye aitim, yaşamın anlamı nedir? soruları ile camiye gider. Camide karşılaşmış tanıdığı (ermiş gibi takdim edilen) Said amca ile bir cevap bulacağı ümidiyle konuşmaya karar verir.

-Anahtar, anahtar demiştiniz. Sizin de açmadığınız kapı, çözemediğiniz düğüm var mı?

-Anahtar da kapı da sende evlat; bir tek, marifet kullanmayı bilende.

-Peki ne gerekli içimdeki gizli anahtarı bulmak için?

-Üçü beşi bırakıp BİR’e doğru yol almak yavrum. Evde çamaşırlarının arasında unuttuğun anahtar gibi, yalnızca azaltırsan bulabilirsin kalbindekileri.” (K9/H1).

Anahtar başlıklı hikâyede varoluşsal sorgulamasını sağlıklı bir şekilde çözümleyen genç, kendi varlığının diğer insanlarla, varlıklarla tamamlandığını idrak etmiştir.

2.2. Gündelik Hayat Deneyimleri Teması

Tablo 6. Gündelik Hayat Deneyimleri Teması İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Stres Faktörleri	2	2
Sosyal İlişkiler ve Sorunları	7	3
Kent Yaşamı ve Sorunları	4	1
Sosyal Çevre Baskısı (El âlem ne der?)	3	3
Covid-19 Pandemisi	2	4
Geçim Derdi	4	1
Beslenme Ruhsal Duruma Etkisi	0	1

“Gündelik Hayat Deneyimleri” temasının işlendiği hikâyelerin içeriğinde gençler, gündelik yaşam gözlemlerinden ve tecrübelerinden aktarımlarda bulunmuşlardır. Bu aktarımlarda modernleşmenin olumsuz getirileri kentin insani özellikleri yok eden tekdüzeliği, kalabalık kitlelerin içinde gökyüzünü kapatan betonların arasında yaşanan uzaklaşma, duyarsızlaşma, insanlara güzellikleri unutturan geçim derdi, sosyal çevre baskısı, sosyal ilişkilerdeki bozulma olarak işlenmiştir. Hikâye-2 de bu tema daha az işlenmekte ve gençlerin sosyal etkileşim sorunları, üniversite sınavına hazırlandıkları için zamanlarının önemli bir kısmını ders çalışmaya ayırmaları ile işlenmektedir.

“Babasının Kızı” başlıklı hikâyede görme engelli bir genç kızın büyükşehirde yaşamasını güçleştiren şartlar ve umutla bireysel direnişi modern kentin sorunlarına dair gözlemleri ile birlikte aktarılır. *“Yanımdan hızla uzaklaşan ayak sesleri ile her insanın bir acelesi olduğunu hissedebiliyorum. Kadın-erkek, zengin-fakir, büyük-küçük herkesin bir acelesi var hatta korna sesleriyle caddeleri ineten arabaların, öylece duran beton yağınlarının, yolların bile acelesi var... Ahh ne çok farklı insan varmış bu hayatta sadece insan mı, ne çok araba ne çok yol ne çok dert varmış.”* (K28/H1).

“Bir Tas Çorba” hikâyesinde ise geçim derdinde iki yaşlı seyyar satıcı konu alınır. Duyarsızlaşmanın büyük kentin kalabalık sokaklarında sosyal kayıtsızlığa nasıl dönüştüğü, iki yaşlı satıcının yanından geçen ama onları görmeyen gözlerle anlatılır. *“Banka müdürü dışarıyı izliyor. Yol kenarındaki ihtiyar satıcıyı gördü ama görmedi. Aklı hala davada, kaybederse fena olacak.”* (K13/H1).

Kentlerin insan üzerinde meydana getirdiği önemli ruhsal problemlerden biri süreklilik gösteren sinir yorgunluğudur. Simmel de kentte yaşayan insanların sürekli gergin bir psikoloji içinde olmalarını hızlı ve dur durak bilmeyen içsel ve dışsal uyarıların değişimi sonucunda sinirsel uyarımın şiddetlenmesi ile ilişkilendirmektedir (Kaya, 2012).

“Şoför” başlıklı hikâye şehir içi bir otobüs içinde geçmektedir. Kent yaşamındaki stres faktörlerinin sosyal ilişkilerde yarattığı sorunlar; *“Bazıları kartını basmadan geçti. Şoför bahane sürenleri duyduğukça yüzündeki damarlar daha da belli oluyordu. En son birine patlayacaktı, hayırlısı bakalım. 60 yaşında bir amca da öğrenci kartı bastı. Artık canavar modu aktif olmuştu. Şoför, kabininden çıktı. Çıktığı gibi amcanın tepesine çullandı.”* gözlemleriyle aktarılır.

2.3. Duygu Durum Teması

İnsanların olumlu ve olumsuz duyguları birbirleriyle bağlantılı olduğu için “Duygu Durum” ana teması içinde birlikte analiz edilmiştir.

Tablo 7. Olumsuz Duygular İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Mutsuzluk	2	6
Hayal Kırıklığı	3	4
Yalnızlık	10	10
Yorgunluk/Bıkkınlık	8	12
Küntleşme	4	0
Duyarsızlaşma	4	4
Umutsuzluk	8	5
Keder	3	1
Olumsuz (kötüyü) düşünme	6	2
Rekabet/Hırs	3	2
Gelecek Kaygısı	3	12
Anlaşılmamak	1	18

Tablo 8. Olumlu Duygular İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Mutluluk	5	1
Umut	14	6
Heyecan	4	2
Sükûnet	6	2
Olumlu (iyiyi) düşünme	4	3
Empati	3	6
İdeal/Hedef	10	2
Şükür	6	5
Dini inanç	5	7

“D. Watson’a göre duygular olumlu ve olumsuz olmak üzere iki bağımsız boyuttan oluşmaktadır. Olumsuz duygular, korku, üzüntü, suçluluk, kızgınlık gibi olumsuz duygusal durumlardaki kişisel deneyimleri içerirken; olumlu duygular mutluluk, ilgi, güven, farkındalık gibi olumlu duygusal durumlardaki kişisel deneyimleri içermektedir” (Telef, 2014, s. 592).

“Duygu Durum” ana teması içinde yer alan olumlu ve olumsuz duyguların birbirleri ile karşılıklı bir etkileşim içinde olduğu dolayısıyla aralarında anlamlı ilişkiler bulunduğu literatürdeki birçok çalışmada tespit edilmiştir. Çalışmanın sınırlılığı, her bir duyguyu ayrıntılı olarak vermemizi zorlaştırmıştır. Bu nedenle “varoluşsal sorgulama” teması ile ilişkili olan yalnızlık, duyarsızlık, gelecek kaygısı, umut, ideal/hedef, dini inanç, şükür gibi duygular ele alınmıştır.

“Varoluşsal sorgulama” temasında ayrıntılı olarak vermeye çalıştığımız yabancılaşma olgusunun hikâye karakterlerinin duyguları üzerindeki etkileri şöyledir: Yabancılaşma ve mevcut aidiyetlerin kaybolmasından doğan hiçlik sonucunda gençler bunlardan kaçınmaya başlar ve kendilerini duyarsızlık, küntleşme, yalnızlık deryasında bulur. Modern dünyanın sunduğu amaçlara ulaşabilmek için gerekli araçlara herkesle eşit düzeyde sahip olamamanın yarattığı hayal kırıklığı, gelecek kaygısının rekabetle kesişimde yaşanan yorgunluk/bıkkınlık, risklerle dolu bir dünya gerçeği karşısında bir türlü önlenemeyen olumsuz düşünceler, umutsuzluk, anlaşılammaktan kaynaklı mutsuzluk, duyarsızlık hikâyelerde karşılaştığımız temel olumsuz duygulardır. Hikâye-2’de gençlerin temel sorunu olarak öne çıkan “örgün eğitim ve üniversite sınav sistemi ile meslek seçimindeki çevre baskısı” gençlerin olumsuz duygularını tetikleyen veya mevcut duyguları şiddetlendiren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hikâye-1 ve Hikâye-2’lerde en çok işlenen olumsuz duygulardan biri olan yalnızlık hissi, herhangi bir varlığa karşı aidiyet ve bağlılık geliştirilemediğinde, sosyal destek ihtiyacı karşılanamadığında, içinde yaşadığı topluma karşı yabancılaşma yaşanıldığında, idealleri ile toplumsal ilişkiler arasında tutarsızlık algılandığında ortaya çıkmaktadır. Hikâye-2’de bu olumsuz duygu nedenleri geri planda işlenirken eğitim sistemi, üniversite sınavı, başarı baskısı ve meslek seçimindeki otoriter tutumların gençlerin yalnızlığındaki rolü ön plana çıkarılmıştır.

“Bu Bir Sene” adlı hikâye şehirlerarası bir otobüste geçer. Hikâye kişisi “*Bütün insanlar yavaş yavaş uyumaya başlamış. Sanki hepsi bıkmış yaşamlarından*” (K14/H1) tasviriyle modern insanın yorgunluk/bıkkınlık duygusunu aktarmaya çalışmıştır.

“Korku” adlı hikâye, tamamen olumsuz duygulara, kent yaşamındaki yabancılaşmaya ve karakterin kendisini, “*sanki o yokmuş gibi sanki her sabah yenilenen ve gün sonunda tükenen bir hikâye gibi.*” (K30/H1) tanımladığı karamsar bir hikâyedir.

Gençlerin en temel sorunlarından biri olan anlaşılmamak duygusu, “Memnun Değil Döngüsü” adlı hikâyede kahramanın okuldan eve dönmek için bindiği şehir içi otobüsündeki gözlemlerinde nesiller arası kıyaslama ile birlikte verilir. “*(Otobüste) Yaşadığım bu olaylar ve gençlerin üzerindeki haksız genellemeler ve kötü ön yargılar beni oldukça rahatsız etmişti. Ama bu düzen galiba hep böyleydi: İnsanlar gençken kimse onlardan memnun değil, onlar yaşlanınca da onlar kimseden memnun değil.*” (K5/H2).

Hikâyelerde öne çıkan olumsuz duygulardan biri de gelecek kaygısıdır. Günümüzde özellikle istihdam ile ilgili belirsizlikler gençlerde “gelecek kaygısı” nı artırmaktadır. Gelecek kaygısı, gençlerin yaşama

bağlanma ve doyum düzeyleri ayrıca psiko-sosyal sağlamlık becerileri üzerinde etkili bir risk faktörüdür (Dursun ve Özkan, 2019).

“Yalnız Birliktelik” başlıklı hikâyede pandemi sürecinde birliktelik ve yalnızlık duyguları kritik edilmektedir. Genç kızın kritik sürecini tetikleyen televizyondaki “*Bu süreci birlikte atlattık, artık normale döneceğiz.*” açıklaması olmuştur. “*Birlikte atlattık. Kiminle neyi atlattı, düşündü. Kimdi ki o kim, sadece kendi vardı, bir tek kendi*”. Televizyondaki haber “*Geleceğimiz gençlere emanet*” cümleleri ile devam ederken genç kız ise geleceğin emanet edildiği gençliği “*Gelecek kaygısıyla dolu, gençliğini yaşayamayan*”lar olarak tasvir eder. (K19/H2).

“Gelecek” başlıklı hikâye, “*Derin nefes al. Bir, iki, üç.. Nefes al, sakinleş, gülümse her şey yoluna girecek. Tekrarla... başaracağım*” cümleleri ile başlamaktadır. *Gelecek kaygısıyla yaşamaktan yorulan İnci, rakiplerinin çok çalıştığını düşünerek dersin başına oturur ve ağlamaya başlar.*” (K27/H2). İnci'nin hikâyesi gençlerin gelecek ve başarı kaygısına bağlı olarak biyolojik ve psikolojik sorunlar yaşadığını ve bu açmazdan çıkamadıklarını anlatmaktadır.

Her birey gibi gençlerde yaşadıkları bu olumsuz duyguların etkilerinden kendi yeteneklerini ile kurtulmaya çalışmaktadırlar. Bu mücadele çabasının işlendiği hikâyelerde gençlerin umut, ideal/hedef, iyimser düşünme, mutluluk, dini inanç, şükür gibi olumlu duyguları kullandıkları görülmektedir. Alanda yapılan çalışmalar da bu bilgileri desteklemektedir. Örneğin Aydın (2010), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonucunda umut ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

“İhlamur” başlıklı hikâyede yabancılaşıma ve aidiyetsizlik içinde yaşamdan kopan doktor, sokakta bulunduğu bir yavru kedinin sahipsizliği ile özdeşim kurmuş, kediyi kurduğu bağ ve içinde canlanan mutluluk hissi yaşama geri dönmesini sağlamıştır. “*... bu sefer aklında yitip giden hayalleri değil koltuğun üzerinde uyuyan yeni arkadaşı vardı. Senin adın Ihlamur olsun, olur mu? Ihlamurlar tüm çiçeklerden daha geç açarlardı o yüzden çiçek açmadığı düşünülürdü. Asrın da öyleydi. Her şey bitmiş, bir daha yaşayamaz, hissedemez sanmıştı. Ta ki bu minik Ihlamur'la karşılaşana dek.*”(K22/H1).

Hikâye kahramanlarında dini inanç, şükür duygularının yaşamı anlamlı kılan faktörler arasında olduğu görülmektedir. Çünkü din, yaşamın anlamı ve amacına dair öğretileri ile insanı boşluk ve yalnızlık duygusundan kurtarma (Yapıcı, 2009) ve gencin bilişsel donanımının çözmekte zorlandığı âlem ötesi ile ilgili sorulara verdiği cevaplarla gençleri ayrıntılar içinde boğulmaktan koruma (Bahadır, 2002) işlevine sahiptir.

“Son Gün Gibi” başlıklı hikâyenin kahramanı olan genç öğrenci bir kitapta Gazali'nin “*Ömrün bitmiş fakat sen yalvarmış yakarmışsın. Sana bir gün daha verilmiş; işte şimdi öyle bir günde bulunuyorsun. Öyle bir günde ne yapacaksan her gün aynı gayretle o işe sarıl, öyle çalış, öyle ibadet et, öyle yaşa!!!*” sözünü okur. “*... bu söz derin bir tefekküre dalmama vesile olmuştu. Sanki dünya metaanın içinde sonsuz kalacaktım gibi unutuyordum asıl gayemi. Ya geçmişin hüznüyle ya da geleceğin endişesiyle uğraşıyordum. Bugün kendim ve başkaları adına ne yaptım?*” düşüncelerini tüm zerrelere kadar hissetmeliyim diyorum. Dünyadaki bu yolculuğumun madden olmasa da manen baki kalmasını umut ediyorum”(K23/H1). Hikâye kişisi ideal/hedef, dini inanç ve umut duyguları ile yaşamda var olma mücadelesinin yolunu bulur ve gagesiz savrulmalardan, kederden, ümitsizlikten arınmaya başlar.

2.4. Genç Ve Ebeveyn Arasındaki İlişkiler Teması

Tablo 9. Genç Ve Ebeveyn Arasındaki İlişkiler Teması İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Ebeveynle İletişim Kuramama	0	9
Ebeveynle Etkili İletişim	1	2
Ebeveynin Gence Yönelik Tavrı - İlgisiz	1	2
Ebeveynin Gence Yönelik Tavrı - Otoriter	1	2
Ebeveynin Gence Yönelik Tavrı Demokratik	1	0
Ebeveynin Gence Yönelik Tavrı - İzin Verici	1	2

Gençler kendilerinin bağımsız bir birey olduklarının ispatı çabasında oldukları için bu dönemde ebeveynleri ile aralarına mesafe koyabilirler veya tartışabilirler (Yörükoğlu, 1990). Bu dönemde gençler kendilerini daha iyi anladıklarını düşündükleri için arkadaşlarına yakın ailesinden uzak görünse de aile sevgisi hâlâ çok önemlidir. Bu sebeple gençler için ebeveynleri önemli bir güven alanı olmaya devam etmektedir (Ekşi, 1982).

Gençlerin psiko-sosyal olarak sağlıklı yetişebilmeleri ve sosyal yaşama hazırlanabilmeleri ebeveynleri ile kurdukları olumlu etkileşime bağlıdır. İletişimdeki anne baba tutumları gençlerin sosyal çevreyle etkili iletişim kurması, üretken olabilmesi, olası krizlerle başa çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Alandaki çalışmalarda çocukların gelişimi için en uygun ebeveyn tutumunun demokratik anne baba tutumu olduğu, baskıcı-otoriter, koruyucu, izin verici, tutarsız, ilgisiz anne baba tutumlarının ise çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz etkilediği ve bağımsız bir birey olmalarına engel olduğu ifade edilmektedir” (Andiç, 2019).

“64 Karenin Başında” başlıklı hikâyede baskıcı-otoriter ebeveyn tutumunun çocukla olan etkileşim üzerindeki etkileri Sadık’ın gözlemleri ile birlikte işlenir. Sadık, “... Turnuva salonuna girdiğinde ilk defa turnuvaya katılan çocukları, çocukların kendilerinden daha heyecanlı ve hırslı velilerini gördü. Aslında veliler de biliyordu böyle davranmalarının çocukları kötü etkileyeceğini ama kendi çocukluklarında yapamadıkları şeyleri evlatlarının yapması onları bir nebze rahatlatacak zannediyorlardı.” diye karşılaştığı manzarayı sorgularken satranç turnuvasını kaybeden çocuğuna annesinin “Biraz daha dikkatli oynasaydın kaybetmezdin” (K5/H1) sözlerini iştirmeyle derinden sarsılır ve üzülür.

“Huzur” başlıklı hikâyede “aşırı koruyucu ve izin verici” ebeveyn tutumu işlenmiştir. Anne babasının küçüklüğünden beri üstüne titreyen aşırı koruyucu ve her istediğini yapan izin verici tutumu ile yetişen gencin kumar illetine bulaşması, para için ebeveynlerine el kaldırması, evdeki paraları çalması, ebeveynlerin pişmanlıkları ve kendilerini sorgulamaları ele alınmaktadır (K23/H2).

İlgisiz ebeveyn tutumunun işlendiği “Sıradan Bir Hafta Sonu” adlı hikâyenin kişisi, “yoğun iş tempoları nedeniyle anne ve babasından sıcak ve samimi bir ilgi göremeyen, sevgi ve aidiyet ihtiyacının kendisine alınan pahalı hediyeler veya yüksek harçlıklarla kapatılmasına isyan eden, odalarında barınmadığı iki katlı evin bir

köşesine çekilen, mutfağından hoş kokular gelmesini bekleyen, anne babası gibi işlerine gömülüp etrafına berbat bir yaşam sunmaktan korktuğu için üniversite hayali bile olmayan, içindeki yalnızlığı ve boşluğu doldurmak için kulaklığından gelen cızırtılı sese muhtaçlık duyan bir erkek öğrencidir.” (K11/H2). Bu hikâye gençlerin aileden uzaklaşmış gibi görünseler de ailenin mevcudiyetini önemsediklerini, aile ile sağlıklı iletişim kuramayan, ilgisiz ebeveyn tutumu ile karşılaşan gençlerin yaşayabileceği sorunları dile getiren çarpıcı hikâyelerden biridir.

Demokratik ebeveyn tutumuna yer verilen “Bir Rüya” başlıklı hikâyede üniversite eğitimini başka bir şehirde sürdürmek isteyen kız öğrenci bu kararını annesi ile paylaşır. Bu konuya sıcak bakmayan anne, kızından şehir dışında okuma kararını yeniden gözden geçirmesini ister. Bir müddet sonra gelişen ikinci diyalogda annesi demokratik bir tutum içindedir ve aralarında karşılıklı bir etkileşim kurulur. Annenin “...eğer hayallerinin sana ve insanlara iyi geleceğine inanıyorsan asla vazgeçme. Ne karar verirsen ver dileğim senin için en iyisi olması.” cümlesi karşısında genç kızın hisleri şu şekilde aktarılır. “O kadar etkilemişti ki bu konuşma beni bundan sonra kararım hiç değişmedi. O an duyduğum huzuru ve inancı da hiç kaybetmedim.” (K24/H1).

Ebeveynle olan iletişimde gençlerin bir dizi nasihat cümlelerine değil söylediklerini yaşayan ve anlayışlı ebeveynlerin önemi K5 kodlu katılımcının yazdığı “Memnun Değil Döngüsü” başlıklı hikâyede “Gençlik tebliğe değil temsile muhtaç” (K5/H2) cümlesinde oldukça net bir şekilde verilmiştir.

2.5. Örgün Eğitim Ve Üniversite Sınav Sistemi Teması

Tablo 10. Örgün Eğitim Ve Üniversite Sınav Sistemi Teması İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Yoğun Ders ve Çalışma Programı	0	15
Zaman Yönetimi	0	6
Sınav Stresi	0	7
Başarı Baskısı	0	13
Tükenmişlik	0	10
Üniversite Sınav Sistemine Eleştiriler	0	1
Online Eğitim Süreci ve Sorunları	0	4

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda¹ açıkça belirtildiği üzere eğitim-öğretim faaliyetlerinin amacı gençlerin bireysel özelliklerini geliştirmek, eğitim yoluyla istendik davranış değişikliğini gerçekleştirmek, toplumla bütünleşmelerini sağlamak, kendilerinin ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir mesleğe sahip olmak ve bu yolla toplumsal kalkınma ve sosyal refahı sağlamaktır. Ancak ülkemizin realitesine bakıldığında ülkemizin eğitim sistemi öğrencilerin ilgi, yetenek, sosyo-kültürel, sportif ihtiyaçlarını

¹ Kanun Numarası : 1739 Kabul Tarihi : 14/6/1973 Yayımlandığı R.Gazete Tarihi : 24/6/1973 Sayı : 1457 Ayrıntı için bkz: https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf

karşılaktan ziyade teorik bilgi yüklemesi ve merkezi sınavlar üzerine kuruludur. Bu sınavlarda elde edilecek başarı oranı; tercih edilecek okul ve bölümü belirlediğinden öğrenciler kendilerini yoğun bir rekabet içinde bulmakta ve eğitime yükledikleri anlam “yarışma” haline gelmektedir. Merkezi sınavların yarışma ve rekabet havası aile ve öğretmenlerin öğrenciden beklentilerini de etkisi altına almakta ve gençler üzerinde ders çalışma ve başarı baskısı uygulamalarına neden olmaktadır.

“Eve Dönüş Yolu” başlıklı hikâyede “ders ve ödev yükü, bu yükün getirdiği bedensel ve zihinsel yorgunluk, gün boyunca ders çalıştığını görmeyen anne ve babanın baskısı, okul çantasını alırken bile ödevlerini yazacağı not defterini koyabileceği küçük bir gözü olmasına dikkat eden bir öğrencinin kendine ayıracak, arkadaşları ile sohbet edecek tek zamanın okuldan eve dönüş yolu olduğu” (K14/H2) anlatılmaktadır.

“Ne Olacaksınız” başlıklı hikâyenin kahramanı Ezgi, matematik dersinde öğretmenin “Ee gençler nasıl gidiyor çalışmalarınız, neler yapıyorsunuz?” sorusuna sınıf arkadaşlarından birinin “Hocam ben bu hafta yaklaşık üç bin soru çözdüm” dediğini işittiğinde önce kendisinin performansı ile kıyaslar. Ezgi günde en fazla yetmiş seksen soru çözebiliyordu. Sonra sorgulamaya başlar. “Evet seneye üniversite sınavına girecektik, çalışmalıydık ama aklını yitirmiş gibi test çözmeye gerek var mıydı gerçekten?” Hayatta derslerden daha önemli şeylerin olduğuna inanıyordum ben. Kim ya da kimler bizi birer yarış atına çevirmişti?” (K17/H2).

Bu tema içinde tespit edilen sorunlardan bir diğeri de gençler için normal sınırları aşan ve olumsuz bir duygu olarak karşımıza çıkan sınav kaygısıdır.

Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin kaygı yaşamalarının nedenleri arasında; sınava girecek öğrenci sayısının çok ancak bir programa yerleşebilecek öğrenci sayısının az olması², okul derslerine çalışıp üniversite sınav puanına etki edecek ortaöğretim başarı puanını yükseltme çabası ile üniversite sınavına hazırlık yapma arasında özellikle zaman yönetimi açısından denge kurmada zorlanması, okuldaki dersler ile üniversite sınavındaki soruların yapısı arasında paralellik olmaması ve bu durumdan kaynaklı olarak okul dışı eğitim kurumlarından takviye alması, okul öğretmenleri ile verilen ödevler nedeniyle anlaşmazlık yaşamaması, üniversite sınav sisteminin mütemediyen değişmesi sayılabilir (Kutlu, 2001).

Yapılan araştırmalarda üniversite sınavına hazırlanan gençlerde sınav kaygısının gelişmesinde ve artmasında otoriter ebeveyn tutumunun da etkili olduğu bulunmuştur. Gençlerin yaşadığı sınav kaygısı yorgunluk, uykusuzluk, huzursuzluk, başarısızlık korkusu, çalışmaya isteksizlik, kendine güvende azalma, kendini yetersiz ve değersiz görme gibi başka sıkıntıları doğurmakta ve gençlerin problem çözme becerilerini aşağıya çekmektedir (Bilir, 2019).

“İlk Gün” başlıklı hikâyede özellikle sınav kaygısının işlendiği görülmektedir. Üniversite sınavına hazırlanan, kaybedecek zamanı olmadığı için birkaç haftadır çok az uyuyan, bir zamanlar masmavi olan gözlerinin altındaki morluktan ürken genç kız, uykusunu açmak için hazırladığı kahveyle hayatından daha mı önemli diye sorguladığı çok önemli tabloları okurken iç sesi başarısız olmaktan çok endişeliyim der. Genç kız tükenmiştir ancak ben hâlâ bitmedim yalanına sığınır. Çünkü zihni ona “Ya kazanamazsam? Kazanacağım. Kazanmak zorundayım. Ben en iyi yerlerde okuyacağım, iyi dereceler yapacağım. Başaracağım.” (K12/H2) diye fısıldamaktadır.

2 2020 yılında üniversite sınavına başvuran aday sayısı 2 milyon 436 bin 958 iken bir öğretim programına yerleşen öğrenci sayısı ise 781.165'tir (<https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinAciklamasi/2020/yks-yerlestirme-sonuclari-raporu-2020.pdf>).

Gençlerin sınav kaygısını azaltmak için ailenin sınava yönelik bakış açısını değiştirmesi, beklenti düzeylerini gerçekçi sınırlara yakınlaştırması, başarı baskılarını azaltmaları, çocuklarının ilgi ve yeteneklerini dikkate almaları, çocuklarının potansiyellerini akranlarıyla kıyaslamamaları, çocuklarına değerli olduklarını hissettirmeleri gereklidir. Benzer şekilde okulun ve öğretmenlerinde üniversite sınavına hazırlanan gençlerden beklentilerini ve akademik başarı için geliştirdikleri politikaları gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Hikâyelerin analizinde karşılaştığımız “başarı baskısı” da bu tema içinde değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin başarı baskısı çocuklarının yalnızca akademik dayanıklılıklarını ve başarılarını etkilemez, çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini de etkileyebilir. Kapkıran (2020), lise öğrencileri ile birlikte yürüttüğü çalışmada ebeveyn akademik başarı baskısı ile sınav kaygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ve ebeveyn akademik başarı baskısı ile akademik dayanıklılık arasındaki doğrudan ilişkinin ise olumsuz yönde olduğunu saptamıştır.

“Babasının Parasıyla, Dayısının Namıyla” başlıklı hikâye için toplumsal eşitsizlik ve adaletsizliklere işaret eden ve “gençlerin sorunları noktasında “örgün eğitim ve üniversite sınav sistemi” ana temasının bütün alt içeriklerini bir çırpıda özetleyen prototip bir hikâye denilebilir. Gençleri, üniversite sınavına hazırlanan Mustafa’dan dinleyip anlayalım. *“Üzerinde sınav stresi varken hayatın stresi bitirmişti onu. 18 yaşında saçlarına ak düşmeye başlamıştı bile. Neydi onları bu kadar sıkan? Aile ve toplum baskısı en başta geliyordu. Z kuşağı sürekli ders çalışmalydı, yapacağı her işten önce ve sonra ailesine rapor vermeli, herhangi bir şey için izin alırken uzun süre dil dökmeliydi. Üniversite sınavında tıp, hukuk, mimarlık ve en yüksek puanlı üniversiteyi kazanmalıydı aksi takdirde diğer kazanılan bölümler boşa vakit kaybı olarak görülür adeta çöp muamelesi yapılırdı. İyi üniversite kazanmalıydı ki Türkiye Z Kuşağı Üniversite Borsasında(!) isimlerini en başa yazdırmalıydı. Bunun için yapılan çalışmalar belliydi: 8 saat zorunlu eğitimden sonra okuldan çıkıp dershaneye gidip geceye kadar ders görmek, tatil yapmadan durmaksızın çalışmak. Peki onları ileride ne bekliyordu. Kazandıkları bölümü büyük çabalarla bitirdikten sonra ne olacaktı, iş bulabilecekler miydi, buldukları işten aldıkları maaş okuduklarına degecek miydi, ya da işsiz mi kalacaklardı? Ülkede her şey ateş pahası idi ve herkes lüks yaşamak konusunda uzmandı”.* Hikâye kişisi Mustafa, bütün bunlar içinde varlığını bulma ve ben kimim? sorusunu cevaplama noktasında bir yabancılaşmanın içine düşmüştür. *“Bunları düşünen Mustafa’nın canı iyice sıkıldı, bir of çekti. ... sonra hapisanesinde ders çalışmaya başladı”* (K4/H2). Mustafa kendini özgür bir birey olarak değil bir mahkûm olarak, evini/odasını bir başka deyişle dünyayı hapisane olarak tanımlamaktadır.

Alanda yapılan çeşitli çalışma bulgularına dayanarak gençlerin önemli bir kısmının okul ve üniversite sınavına yükledikleri anlam ailesi ve çevresinin gözünde değer kazanmak, sınav başarıları ile ailelerine minnet borçlarını ödemek, onları gururlandırmak olduğu söylenebilir.

“İlk Gün” başlıklı hikâyede üniversite sınav gününün şafak vaktinde genç kız, *“Az kaldı anne. Çok az kaldı. Söz veriyorum. Başaracağım. Onun için. O da sadece mutlu olacak, yaşayamadığı ne sevinci varsa ben yaşatacağım.”* (K12/H2) düşünceleri ile son bir gayret ders notlarını tekrar etmektedir.

Çalışmada “olumsuz duygular” temasında yer alan rekabet/hırs, modern/kapitalist toplumların bireye başarı adına yaptığı dayatmalardan biridir. Çocuklar özellikle öğretim faaliyetlerinde yarışmanın

birincisi olmaya koşullandırılarak yetiştirilmektedir. Bu yarışma hali öğrencilerde tükenmişlik problemini tetiklemektedir.

Alanda yapılan araştırmalarda öğrenci/okul tükenmişliğinin belirtileri; akademik taleplerden dolayı aşırı yorgunluk, okula ve okul etkinliklerine karşı olumsuz tutum geliştirme, yetersizlik, başarısızlık ve hayal kırıklığı hissi, hayatın anlamsız hale gelmesi, sosyal çevreden uzaklaşma olarak ifade edilmiştir (Atik, 2016).

“Birkaç Dakika” başlıklı hikâyede Covid-19 pandemisi nedeniyle online eğitim sorunları, sürekli evde olmanın sosyallığe olan ihtiyacı artırması, ekran başında olmanın yarattığı fiziksel yorgunluk, tükenmişlik ve ebeveynler-yetişkinler tarafından anlaşılama hali anlatılmaktadır. Hikâyedeki kız öğrenci sorunlarını “Tüm düzenim bozuldu. Uyuduğum saati bilmiyorum, kalktuğum saati bilmiyorum. Plan yapamıyorum, günümü yönetemiyorum, günler hep verimsiz geçiyor, başladığım bir işin sonunu hiç getiremiyorum. Bir de bunun üzerine hiç odadan çıkmadan doğru düzgün temiz hava almadan ders çalışmak, beni hayli yoruyor. Ama yabancı birine sorsanız evde keyfimiz gayet yerinde yorulmaya hakkımız yok.”(K1/H2) cümleleri ile aktarmaktadır.

Hikâyelerin analizleri sonucunda “örgün eğitim ve üniversite sınav sistemi” ana teması altında gençlerin karşılaştıkları sorunlardan biri de zaman yönetimi ve kendilerine vakit ayırmada yaşadıkları güçlükler olarak tespit edilmiştir. Gençlerin zamanlarının büyük bir kısmını ders ve üniversite sınavına hazırlanmaya ayırmaları çeşitli kültürel, sanatsal, sportif faaliyetlerle ilgilenmelerini engellemekte bu sahalardaki arzular sınav sonrasına veya tarihi meçhul geleceğe vakitlere ertelenmektedir. Bu erteleyiş çoğu kez gençleri tatmin etmemekte yaşamın, eğitim ve okulun amacını sorgulatmaya ve cevap olarak da çoğu kez anlamsızlığa ulaştırmaktadır.

Tutar’a (2015) göre gençlerin zaman yönetim sürecini olumsuz etkileyen ve yapması gereken işlere, ders çalışmasına engel olan birtakım “zaman tuzakları” vardır. Bunlar kararsızlık, önceliklerini belirleyememek, ertelemek, bireysel hedeflerin belirsizliği, öz disiplin yokluğu, hayır diyememek, aşırı sosyallik, stres, plansızlık, iletişim araçlarının yanlış kullanımınıdır.

“Alarm Çaldı” başlıklı hikâyede zaman tuzaklarından sosyal medya araçlarının aşırı kullanımı ile zaman yönetiminde sıkıntı yaşayan bir öğrenci işlenmiştir. Pandemi nedeniyle online olarak yapılan derslerin programlanması her hafta değişmektedir. Öğrenci ders programı değişmiş mi diye telefonundan sınıf grubuna girer. Ancak o kadar çok mesaj vardır ki okurken zamanın nasıl geçtiğini anlamaz ve derse geç katılmak durumunda kalır. (K7/H2).

“Az Kaldi” başlıklı hikâyede ders ve ödev noktasında zaman yönetimi sorununa ve planlamaya dikkat çekmektedir. Hikâyede kişisi sorunun ve çözüm yoluna dair farklılığını “planım son gün olmadan tamamlamak, kontrolleri yapıp göndermekti ödevi. Yapamadım. Tembel miyim acaba, plansız mı ya da gereksiz işlere, faydasız uğraşlara mı daldım? ... Of! Ne yapmalıyım, dakikalar geçtikçe üzerimdeki baskı artıyor, ayaklarım buz gibi ama sırtımdan ter boşanıyor, ellerimde anlamsız bir titreme... Olmuyor, bu şekilde yazamam, önce bir sakın olmalıyım. Elimi yüzümü yıkayayım, sonra bir plan yapıp başlarım inşallah.” (K18/H2) cümleleri ile aktarmaktadır.

Zaman yönetimi kişinin kendi oto kontrolünü sağlamasıdır. Bu nedenle öncelikle gençlerin zamanı etkin kullanmaya istekli olmaları, yapacağı işleri önem sırasına göre planlaması gerekmektedir.

Gençlerin zaman yönetimi ve zaman tuzakları noktasında bilgilendirilmeye ve rehberliğe ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaç gençlerin ebeveynleri ve okul rehberlik hizmetleri tarafından karşılanmalıdır.

2.6. Meslek Seçiminde Ebeveyn, Öğretmen ve Sosyal Çevre Baskısı Teması

Tablo 11. Meslek Seçiminde Ebeveyn, Öğretmen ve Sosyal Çevre Baskısı Teması İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Meslek Seçiminde Ebeveyn- Öğretmen ve Sosyal Çevre Baskısı	0	7

İnsanın mesleği birçok biyolojik ve psikolojik ihtiyacına cevap verirken sosyolojik olarak da kimliğini tamamlayıcı bir unsurdur. Bu nedenle tarihin her döneminde meslek, insanoğlu için merkezi bir öneme sahip olmuştur ancak birçok uzman meslek seçimi sorununun eğitim ve uzmanlaşmanın arttığı ve iktisadi hayatının ileri teknolojik gelişmelere bağlı olduğu sanayileşmiş toplumlarda ortaya çıktığını savunmaktadırlar (Aytekin, 2009).

Gençlik döneminin önemli aşamalarından biri de meslek seçimi ile ilgili karar verme sürecidir. Yapılan çalışmalarda gençlerin meslek seçiminde yaşadıkları zorluk olarak kendi ilgi ve yeteneklerini tam olarak bilmemek ve tercih edeceği meslek alanlarını yeterince tanımamak tespit edilmiştir. Bu eksiklik gençleri toplum içinde bol kazançlı, prestijli ve popüler mesleklere yönlendirmektedir. Turan ve Kayıkçı (2019) da, çalışmalarında hem öğrencilerin hem de velilerin meslek seçiminde en çok önem verdikleri noktanın kazanç olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

“Ne Olacaksın?” başlıklı hikâyede matematik dersinde öğretmenin sınıfa yönelttiği “Size daha önce sormuş muydum, tıp mı mühendislik mi, hangisini istiyorsunuz?” sorusu Ezgi’yi rahatsız eder. Ezgi’yi rahatsız eden şey, neden sadece iki seçenekleri vardı, başarılı her insan doktor veya mühendis mi olmalıydı, başka bir mesleği tercih edemez miydi? Ezgi’ye ailesi de ne olacağını sormamış oku da doktor ol demişlerdi. Şimdi Ezgiye ne olmak istediğin soran bir öğretmeni vardı ama o da Ezgi’nin vereceği cevabı şıklara bile koymuyordu” (K17/H2) cümlelerinde anlatılan gençlerin gerçekte ne olmak istediklerinin sorulmayışı ve karar vermelerine izin verilmeyişidir.

“Gerçek Başarı” başlıklı hikâyeye, meslek seçiminde ebeveyn, öğretmen ve sosyal çevrenin baskısı, çocukların ilgi, yetenek ve hayallerinin dikkate alınmayışı, çocukları ideallerinden vazgeçirmek için yapılan ikna çalışmaları, gençlere meslek seçimlerinde söz hakkı tanımamaları, tercihlerine saygı göstermemeleri, gençlerin hayal kırıklığı ve mutsuzlukları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu ayrıntılı tabloyu hikâyeye kişisi şöyle resmetmektedir.

“Üniversite sınavına sadece birkaç ay kalmıştı, annesi babası ders çalışsın diye resim derslerini bırakmasını da istemişti. Sırf onlar için aylarca çırpındı durdu tüm bu garip hiç de kendisini ilgilendirmeyen derslerini öğrenebilmek için. Kafasını kaldırıp duvardaki çizimlerine baktı, iç geçirdi. O matematikten fizikten anlamazdı ama çok iyi resim yapardı. Ama kime bunu söylese ağzının kenarıyla güler bu da bir şey mi dercesine bakardı. Hele bir de öğretmenleri dersleri iyi olanları öve öve göklere çıkarır, ona ise beceriksiz muamelesi yaparlardı. Hayali çocukluğundan beri ressam olmaktı, çocukken bunu söylediğinde anne babası güler geçirdi ama en son söylediğinde babası hiç hoş karşılamadı. Onu bir çocukluk rüyasından uyandırmak ister gibi saatlerce anlattı.

Ressam olup da nerde iş yapip ne kazanacaksınız? Ayaklarınızın üzerinde duracak, karnını doyuracak yerlere gel kızım, boş hayallere kapılma!” (K6/H2).

“Sessiz Çığlık” başlıklı hikâyede ailesinin baskısıyla öğretmen olma idealinden vazgeçip tıp fakültesi son sınıfta okuyan kız öğrencinin okuldan zevk almayı, tükenmişliği, içine akıttığı gözyaşlarını göremeyen ailesine sitemi ele alınmıştır (K15/H2).

“Günümüz Genci” başlıklı hikâyenin kahramanı “İnanmayan çok ama en sevdiğim derstir Fizik. Fizik okuyup Stephen Hawking’in teorisine adamak isterdim kendimi. Ah pardon yaa, unuttuğum! İşsiz kalırım değil mi?” cümleleri ile başlayan macerasını bütün gençler adına ne istedikleri ile anlatmaya devam etmektedir. “Sadece yargılanmadan, engellenmeden, küçümsenmeden ve desteklenerek sınırlarımızı tanımak istiyoruz. Kim olduğumuzu bilmek, istiyoruz.” diyen hikâye kişisi suçun Z kuşağında olmadığını toplumda olduğunu (K21/H2) ifade ederek global bir sorun yumağına eklenmiş olduklarına da dikkat çektiğini söyleyebiliriz.

Gençlerin mesleğe karar verme sürecinde aile, öğretmen ve yakın çevrenin baskısına değil bilakis sosyal desteğe ihtiyaçları vardır. Gençlere verilen sosyal destek sadece meslek seçiminde değil yaşanan diğer gelişimsel problemler karşısında da gençlerin “problem çözme becerileri”nin gelişmesini sağlayacaktır. “Uçuş Modu” başlıklı hikâyede yer alan “... gerçekten de kimsenin ona destek vermemesi çok içini acıttıyordu. Bunca yaşına kadar yüksek puan getirdiğinde başarılı, düşük puan getirdiğinde başarısız olarak kabul edilmişti hayatta. Çok da önemsendiğini düşünmüyordu insanlar tarafından.” (K9/H2) cümleleri aile ve sosyal çevre desteğinin gençler için ne kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

2.7. Bağımlılık Riski Olan Davranışlar Teması

Tablo 12. Bağımlılık Riski Olan Davranışlar Teması İle İlgili Bulgular

	Hikâye-1	Hikâye-2
	Frekans	Frekans
Sigara	1	1
İçki	0	0
Kumar	0	1
Bilgisayar Oyunları	0	4
Sosyal Medya Kullanımı	0	5

Gençlerin bağımlılık riski olan eğilimlere yönelmelerinin nedenleri arasında yönlendirmeye açık olma, çeşitli gruplara katılma, bir yere ait olma ihtiyacını karşılama, aile içinde yeterli ilgi-sevgi görememe, sosyal destek eksikliği, yabancılaşma, gelecek kaygısı, umutsuzluk, ebeveynlerini, öğretmenlerini, arkadaşlarını model alma sayılabilir.

Öngen (2002), lise öğrencileri ile birlikte yaptığı çalışmasında erkek ergenlerin özellikle de düz lisenin son sınıfına devam edenlerin içki ve sigara içmeyi sorunlarla baş etme davranışı olarak kullandıklarını tespit etmiştir.

“Sıradan Bir Hafta Sonu” başlıklı hikâyede ebeveynleri ile iletişim eksikliği yaşayan, ilgisiz ebeveyn tutumu sonrasında sevgisizlik, yalnızlık gibi çeşitli olumsuz duygular hisseden, akademik ilgi ve başarı

düzezi azalan gençlerin sorun çözüme davranışı olarak sigaraya, bilgisayar oyunlarına, sosyal medya araçlarına sığınmalarına çarpıcı bir örnektir. Hikâye kişisi, ailesinin ilgisini çekmek için *ağzında yarıya kadar erittiği sigara ve sabaha kadar oyun oynamaktan şişen gözleri ile fotoğrafını çekerek hafta sonu da çalışan anne babasına gönderir. Akşama doğru ailesinden telefonuna gelen mesajı ağzındaki sigaraya kızdılar, gözlerimi merak ettiler umuduyla açar. Elindeki ekranda sadece koca bir hayal kırıklığı yer alır. “Akşama baban da ben de evde olmayacağız. Eve geçmeden yemeğini yersin.”*(K11/H2).

“An’ın Kıymeti” başlıklı hikâye gençlerin aşırı internet kullanımına bağlı olarak sosyal ilişkilerden uzaklaştıklarını aslında gençlerin bu sorunun farkında olduğunu ancak çözmekte zorlandıklarını göstermektedir. Hikâyede dede, torunu Çınar ile lokantaya gider amacı onunla sohbet etmek hoşça vakit geçirmektir. Dede etkileşim kurmak ve sürdürmek çabasında iken Çınar, çorbasını içerken bile bir gözü tablettedir (K2/H2).

Alanda yapılan çalışma sonuçlarına dayanarak gençleri bağımlılık riski olan davranışlardan uzak tutabilmeleri için ebeveynlere kendi davranışlarını, tutumlarını kritik etmeleri ve koruyucu faktör olma işlevini yerine getirmeleri önerilebilir.

Sonuç

İnsan olmak, varoluşsal sorgulamanın doğal sancılarını çekmenin ardından kim olduğunu bilmek, yaşamın anlamı ve amacını bulmak ile kabildir. İnsanın varoluş serüveninde zaman zaman bocalaması, yokluk ve varlık arasında gidip gelmesi, yaşam ve ölüm karşısında olumsuz duygular ile olumlu duygular hattında mekik dokuması olası ve doğaldır. Zira insanoğlu ontolojik açıdan ne tam anlamıyla mükemmel ne de tam anlamıyla kusurlu bir varlıktır. İnsan çeşitli hallerin dengesinde bir varlıktır.

İnsanoğlunun fıtrî ve kadim soru(n)larını aşılabilir hale getiren ve tarihsel döngüde eşi benzerine rast gelinmemiş yepyeni soru(n)lar ekleyen kırılma anlarından biri de modernizmdir. Modernizm içinde insan ontolojik olarak kendisi, türü ve topyekün kâinat hakkında çeşitli sorunlar yaşamaya zorlanmaktadır.

Bu çalışmada modern insan genellemenin içinde olan gençler ve sorunlarına odaklanmak tercih edilmiştir. Gençleri ve sorunlarını kendi özgünlükleri içinde anlamak amacıyla öncelikle “Serbest Konulu” bir hikâye yazmaları istenmiştir. Ardından bilinçlerini şu anki konularına odaklama amacıyla “Gençlerin Sorunları” konulu ikinci bir hikâye yazmaları istenmiştir. Yazılan her iki hikâyenin içerik analizi ile elde edilen temalar aracılığıyla çalışmanın sonuç bulguları elde edilmiştir.

Gençlerin kalemleri ile baş başa kalıp yazdıkları hikâyelerinin analizlerinden elde edilen bulguların çalışmanın “gençlerin yaşadığı sorunlar ile içinde yaşanılan modern çağın ve toplumun gerçekleri arasında bir ilişki olduğu, asrın yarattığı sorunların gençlik döneminin olası sorunlarını tetikleyip şiddetlendirerek yaşam potansiyellerini ve enerjilerini tükettiği” şeklindeki temel önermesini desteklediğini ifade edebiliriz.

Gençlerin gelişimsel özellikleri ile ilişkili olan sorunlar ile modern toplumun tetiklediği veya eklediği sorunları, Hikâye-1’de farklı olay örgülerinde farklı özelliklere sahip karakterlerle geniş bir yelpazede işledikleri görülmektedir. Hikâye-2 genel olarak değerlendirildiğinde gençlerin serbest konulu hikâyelerde değindikleri sorunları işlemekle birlikte “örgün eğitim ve üniversite sınav sistemi” ve

“meslek seçiminde ebeveyn, öğretmen, sosyal çevre baskısı” temaları altında yer alan sorunları ana sorun olarak ön plana çıkarttıkları görülmektedir. Hikâye-2’de öne çıkan bu iki temanın ise Hikâye-1’deki çeşitlilik ile kıyaslandığında benzer olay örgülerinde öğrenci karakteri üzerinden daha dar bir yelpazede verildiğini söyleyebiliriz.

Hikâye-1 ve Hikâye-2 arasında olay örgüsü ve hikâye kişileri bakımından farklılıklar olmakla birlikte varoluş problemlerinin etkisiyle birtakım ortak özelliklerde birleştikleri görülmektedir. Bu ortak özellikler hikâyelerde varoluş sıkıntısı, hiçlik, gerçeklerden kaçma, geçmişin anılarına sığınma, anlamsızlık, yalnızlık, hayal kırıklığı, umutsuzluk, mutsuzluk, küntleşme, kaygı, korku, her şeyden kopma, duyarsızlaşma gibi duygulardır.

Her iki hikâye birlikte değerlendirildiğinde gençlerin doğal bir varoluşsal sorgulama içinde olduklarını söyleyebiliriz. Modernizmin, dünya görüşü içinde varoluşsal süreçlerini tamamlamaya çalışan gençlerin yaşadığı sorunların başında yaşamın anlamsızlığı, amaçsızlık ve yabancılaşma gelmektedir. Hikâye-1’lerde karşımıza çıkan aidiyetsizlik, olumsuz duygular, ebeveynlerle olan iletişimsizlik, sosyal çevre ve kent hayatı ile ilgili sıkıntılar, yaşanan çeşitli stresler, bağımlılık riski olan davranışlara yönelme gibi sorunlar özellikle yabancılaşma ve yaşamın anlamı-amacı noktasındaki belirsizliklerin yansımaları bir başka deyişle alt boyutlarıdır. “Serbest Konulu” yazılan Hikâye-1’lerin içinde yer alan bu sorunlara “Gençlerin Sorunları” ile ilgili yazılan Hikâye-2’lerde de rastlanılmaktadır. Ancak Hikâye-2’lerde ayırt edici husus, gençlerin gelişim görevlerini gerçekleştirmeye çalışırken karşılaşılabilecekleri olası sorunların “örgün eğitim ve üniversite sınavı” ve “meslek seçiminde ebeveyn, öğretmen, sosyal çevre baskısı” temalarında yer alan faktörlere bağlanmasıdır.

Örneklem grubundan “Gençlerin Sorunları” hakkında ikinci bir hikâye yazmaları istenildiğinde bilinçleri doğrudan şu andaki mevcudiyetlerine ve şartlarına yönelmiş ve kendilerini kritik ettiklerinde yaşadıkları en temel sorun olarak ülkemizdeki eğitim ve sınav sisteminin benlikleri üzerindeki olumsuz tesirlerini anlatmışlardır. Her ne kadar gençler tecrübe ettikleri ve başa çıkmak zorunda hissettikleri temel sorunları olarak Tablo 10 ve Tablo 11’i ön plana çıkartmış olsalar da bu temaların içerdiği sorunlar gençlerin asli sorunları değildir. Bu sorun; enformasyon çağında bilginin hegemonya aracı haline getirilmesi ve bizim gibi ülkelerde eğitim ve istihdam alanında sağlam politikalar üretilmemesi nedeniyle gençlerin deneyimlemek zorunda bırakıldıkları yapay sorunlardır. Hikâye-1 ve Hikâye-2’lerde işlenen diğer sorunlarda (yabancılaşma, yaşamın anlamsızlığı, yalnızlık, anlaşılma, intihar, iletişimsizlik, gelecek kaygısı, rekabet...) modernizm, kapitalizm, kentleşme, küreselleşme gibi süreçlerin olumsuz sonuçları ile bağlantılıdır. Gençlerin soru(n)larını sağlıklı bir şekilde çözebilmeleri için gerekli araçları sunmakla mükellef iken onlara hediye ettiğimiz (!) yapay sorunların sonuçları ise oldukça yıkıcıdır. Hikâyelerde de tanık olduğumuz üzere bu sorunlar gençlerin biyopsikososyal gelişimleri üzerinde tahrip edici izler bırakmakta, çoğu kez patolojik rahatsızlıklar yaşamalarına neden olmaktadır.

Hikâye-1 ve Hikâye-2’lerin analizinde tespit edilen sıkıntılı konulardan biri de aidiyet duygusudur (Tablo 5). Aidiyet duygusu da gençlerin içinde yaşadıkları toplumun diğer üyeleri, yaşam deneyimleri, tarihsel geçmişleri ile ortak bir zamanı-mekânı paylaştıkları ve gelecekte de paylaşacakları fikrinin gelişmesinde önemlidir. Toplum tarafından beklentileri karşılanamayan gençlerin toplumsal aidiyetleri

zayıflayabilir, kendilerini dışlanmış ve ötekileştirilmiş hissedebilirler. Toplumsal aidiyete tutunamayı gençler için önemli risk unsurlarından biridir. Analiz edilen hikâyelerin üçünde yaşadığı yabancılaşma, aidiyet/bağlılık ve yalnızlık sorunlarına tatmin edici cevaplar bulamayan karakterlerin intiharı kurtuluş reçetesi olarak algılayıp gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu nedenle gençlerin kimlik oluşturma süreçlerinde, yaşama bütünlüme süreçlerinde toplum tarafından desteklenmeye, onaylanmaya ihtiyaç duydukları unutulmamalıdır.

Hikâye-1 ve Hikâye-2'lerde işlenen problemleri ortaya çıkaran nedenler aynı zamanda her birinin sonucu olarak tekrar gün yüzüne çıkmakta bir başka deyişle bir kısır döngüye dönüşmektedir. Örneğin yaşama ait olma duygusunu kaybeden insan yabancılaşıyor, yabancılaşan insan dünyadan, okulundan daha fazla kopmaya başlıyor, iletişimden kaçıyor, iletişimden kaçtıkça kent hayatında giderek yalnızlaşıyor.

Benzer şekilde Hikâye-1 ve Hikâye-2'lerde işlenen olumlu temalarda döngüsel bir şekilde birbirlerinin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilebilir. Örneğin yaşamın anlam ve amacını belirleyen insan kendini dünyaya ait hissetmeye başlıyor, dünyanın bir parçası olduğunu düşünen insan olumlu bir dünya algısı geliştiriyor, diğer insanlara duyduğu güven ile iletişime istekli oluyor, sağlıklı iletişim kurabilen insan olumlu duygulara sahip oluyor, olumlu duygulara sahip olan insan yaşamda ve okulda doyumu yakalıyor.

Gençleri hikâyelerinden anlamaya çalışırken gençlerin çeşitli sorunlar yumağının içinde karamsar düşüncelerle sarmalandığını ancak her şeye rağmen iyimser olmaya, hayata bir yerinden tutunmaya çabaladıkları görülmüştür. Olumsuz düşüncelerin baskın olduğu hikâyelerin çoğunda gençlerin anlaşamadıklarına inandıkları dünyadan kurtulmak için intiharı çözüm yolu olarak tercih etmemiş olmaları da dikkat çekici ve önemlidir. Bu tespit gençlerimizin içine düşürüldükleri bunalımlardan, sıkışmış hayatlarının cenderesinden, kendilerini yarış atı, köle, mahkûm gibi görmelerine neden olan özsel yabancılaşmadan sağlıklı araçlarla kurtulmak istediklerinin ve yetişkinlerden yardım, destek beklediklerinin bir göstergesi olarak okunabilir.

Hikâyelerin analizlerinde gençlerin biyopsikososyal sorunlarının farkında olduğu ve bunlarla başa çıkmaya çalıştıkları çok net görülmektedir. Çalışma bulgularına dayanarak gençlerin en etkili başa çıkma yolunun sosyal destek olduğunu söyleyebiliriz. Gençlerin aile, arkadaş, öğretmen ve yakın sosyal çevreden algıladıkları sosyal desteğin her biri gençler için ayrı bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bu nedenle çeşitli kaynaklardan gelen sosyal destek birbirlerinin yerine geçemez. Bir başka deyişle ailesinden yüksek sosyal destek gören bir genç, okuldaki öğretmenlerinden, arkadaşlarından sosyal destek almasa bile kendini ve yaşamı algılamada, problemlerle baş etmede eksiklik yaşamaz düşüncesi doğru değildir. Hikâyelerde sıkça kullanılan diğer baş etme davranışları arasında olumlu duygulara yönelme, umut, şükür duygularını kuvvetlendirme, gelecek için ideal ve hedef belirleme bulunmaktadır. Bazı hikâyelerde gençlerin sorunlarla baş etme davranışı olarak madde kullanımı, bilgisayar/çevrimiçi oyunlar ve sosyal medya araçlarına yönelmeyi tercih etmeleri ise yeni sorunlara kaynaklık edeceği için üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Hikâye-1 ve Hikâye-2'de gençlerin dile getirdikleri konu ve sorunlar, modern dünya sistemi içinde toplumsal konularını belirleyememiş olmaları ile yakından ilişkilidir. Toplumsal yapının ürünü

olan gençleri her türlü olumsuzlukta suçlamak, gençleri özünde sorunlu, bunalımlı bir sosyal kategori olarak değerlendirmek gerçeği yansıtmamaktadır. Bu tarz bir tutum, gençlerin olumlu duygularla yaşama tutundukları, dünyadan ümit var oldukları, eğitim ve sınav sisteminin ağır yükünü çeşitli ideal ve hedeflerle hafiflettikleri hikâyeler göz önüne alındığında vicdani ve adil de değildir. Gençler için yetişkin kuşaklar gençlerin sorunlarındaki paylarını sahiplenmeli ve bir bütün olarak toplumun anomik ve bunalımlı yapısı sağlıklı olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

Hikâye-2'de (Tablo 10 ve Tablo11) ön plana çıkan eğitim ve sınav sistemimiz gözden geçirilmeli, sadece yönetmeliklerin satırlarında değil pratikte de gençlerin ilgi ve kabiliyetlerine yönelik, sorgulayıcı, eleştirel düşünceyi destekleyen, yaşama hazırlayan, kendi özlerini bulmada rehberlik eden bir içeriğe kavuşturulmalı ve gençlerin moral dünyasına yatırım yapılmalıdır.

Her insan gibi varoluşunu keşfetmek zorunda olan gençleri, soru(n)lar yumağından çıkarabilmenin etkin yollarından biri de onlara kozmik bütünün eşsiz bir parçası olduklarını, her bir parçanın bir diğerinin yerini alamayacak kadar özel bir vasıf taşıdığını dolayısıyla içinde yaşanan kâinatı bütün parçaları ile sahiplenmenin kendi varlıklarını da sahiplenmek anlamına geldiğini fark ettirecek değer odaklı bir iletişim sürecini başlatabilmektir. Çünkü insanoğlu kendini ve dışında olup bitenleri anlamlandırma mecburiyetindedir ve bu ancak insanın diğer insanlarla birlikte yaşaması ile mümkündür. İnsan sosyal bir varlık olarak yaşama zorunluluğundan kaçıp kendini toplumsal iletişimden soyutladıkça bunalımları derinleşmeye devam edecektir.

Understanding Today's Youth And Its Problems Through The Stories That Flow From Their Pen

Hatice Budak*

Yasemin Yıldız**

Introduction

The conceptualization of young people's problems is, from a sociological standpoint, meant within the context of the problem of the society. In this sense, the study aims to uncover the problems faced by young people in modern-capitalist societies and to determine in which areas these problems are further exacerbated.

Methodology

Students were asked to write two stories: a free writing assignment and an assignment discussing the problems faced by young people. After students composed both stories, they were, given the qualitative nature of this study, subjected to content analysis.

We used purposeful sampling to select participants for the study's sample. Selection criterion was being an eleventh-grade high school student currently enrolled in a Turkish language and literature class. The research was conducted with thirty students (twenty-four females and six males), who satisfied this criterion.

Findings

The content analysis revealed seven main themes pertaining to problems faced by young people. These themes were: (i) existential inquiry, (ii) everyday life experiences, (iii) emotional state, (iv) relationships between young people and their parents, (v) formal education and university examination system, (vi) pressure exerted by one's parents, teachers and social environment in choosing a profession, and (vii) behaviors with addiction risk.

* Assoc. Prof. Dr., KTO Karatay University, Faculty of Social and Humanities, Department of Sociology hatice.budak@karatay.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9815-9997

** Turkish Language and Literature Teacher, Selçuklu Mahmut Sami Ramazanoğlu Anatolia High School, yaseminildiz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6708-6484

The developmental issues associated with adolescence that are either triggered or by modern society were handled in the free writing assignment through different plots and diverse characters. A general analysis of the second writing assignment demonstrates that although the problems touched upon in the free writing assignments are treated, student consider problems “related to formal education and the university examination system”, “ as well as pressure exerted by one’s parents, teachers and social environment in choosing a profession to be their main challenges.” Compared to the diversity showcased in the first writing assignment, these two themes are alluded to in more succinct manner and through similar plots in the second assignment.

Despite their differences in terms of plot and characters, both writing assignments share several common features with respect to existential problems. These shared features are the desire to exist, to avoid reality and to seek refuge in past memories as well as feelings of nothingness, loneliness, disappointment, despair, unhappiness, anxiety, fear, detachment from everything, and depersonalization.

When both stories evaluated together, we find that young people have deep existential questions. The notion that life is meaninglessness, a feeling of aimlessness, and a sense of alienation rank highest among young people’s problems. The problems encountered in the first writing assignment (e.g., a lack of belonging, negative emotions, deficient communication with parents, problems related to social environment and urban life, various forms of stress, and an inclination toward behaviors that carry the risk for developing an addiction) reflect uncertainty, especially in terms of alienation and the meaning of life. That these problems are encountered in both writing assignments shows that young people experience serious dilemmas in their day-to-day lives. The distinguishing point in the second essay was that they associated the problems that young people might face in their developmental processes with the factors included in the themes of “formal education and university examination system” and “parent, teacher, and social environment pressure in career choice”.

Conclusion

The analysis of the stories suggest the existence of a relationship between the problems experienced by young people and the realities of the modern society. Moreover, the problems brought about by this century both trigger and exacerbate problems faced during adolescence and consume young people’s potential and energy.

Adolescence is a period in which various developmental tasks arising in the social system will be performed and in which individuals will fulfill themselves in this way. It is not an accurate way to overlook the effects of the social structure and to blame the youth for every negation. The thing to be done is to own the share of the problems of the youth for adults and to offer a healthy society to the youth by restructuring the anomic processes.

Kaynakça/Peferences

- Andiç, S. (2019). *Ergenlik dönemi internet oyun oynama bozukluğu: Ailesel ve bireysel değişkenler temelinde bir modelleme* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Atik, S. (2016). *Akademik başarının yordayıcıları olarak öğretmene güven, okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Aydın, B. (2010). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Aytekin, A. (2009). *Meslek seçimini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler: Isparta örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Bahadır, A. (2002). Ergen kişiliği bağlamında din-kişilik ilişkisi. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 111-123.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baş, H. (2017). Türkiye’de genç nüfus: Sorunlar ve politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 255-288.
- Berman, M. (2006). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*. (Ü. Altuğ ve B. Peker ,Çev.). İletişim Yayınları.
- Bilir, A. (2019). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde ana-baba tutumu ile sınav kaygısı arasındaki ilişki: Adana ili örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çağ Üniversitesi.
- Budak, H. (2019). Teog sınavında başarılı öğrencilerin İmam Hatip Lisesini tercih nedenleri ve sosyal kimlik inşa sürecinde İmam Hatip Lisesinin rolü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 438-459.
- Bulut, E. R., Küçüker, H. ve Bulut, N. S. (2012). İntiharın kısa tarihçesinden sebep ve yöntemlerine genel bir bakış. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 32, 128-131.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Vadi Yayınları.
- Demirel, T. ve Özbudun, S. (1998). *Yabancılaşma*. Öteki Yayınevi.
- Dursun, A. ve Özkan, M. S. (2019). Ergenlerin gelecek kaygıları ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rolü. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(5), 23-37.
- Duru, E. (2007). Sosyal bağlılık ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 85-94.
- Ekşi, A. (1982). *Gençlerimiz ve Sorunları*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Eren, G. (2017). *Ebeveyn kaybı yaşamış ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Erinç, E. (2015). *Ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin benlik saygılarının incelenmesi (Güroymak Sevgi Evi örneği)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Eryılmaz, A. (2012). Amaçlar: Ruh ve beden sağlığını korumanın önemli bir aracı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 428-448.
- Eskin, M. (2000). Ergen ruh sağlığı sorunları ve intihar davranışıyla ilişkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, (3), 228-234.
- Foulque, P. (1998). *Varoluşunun Varoluşu*. (Y. Şahan, Çev.).Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Gündüz, M.M. (2020). Gelişim özellikleri doğrultusunda gençliğin din eğitimi. *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 1092-1117.
- Kapıkıran, Ş. (2020). Ergenlerde ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile sınav kaygısı arasındaki ilişkide akademik dayanıklılığın aracı rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 409-430.
- Kaplan, M. (2005). *Hikâye Tahlilleri*. Dergah Yayınları.
- Kaya, M. (2012). Klasik sosyolojik perspektifle modernleşme tartışmaları. *Birey ve Toplum Dergisi*, 2(4), 112-118.
- Kızıltan, G. S. (1986). *Kişinin Silinen Yüzü Çağımızda Yabancılaşma Sorunu*. Metis Yayınları.
- Kutlu, Ö. (2001). Ergenlerin üniversite sınavına ilişkin kaygıları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 26(121), 12-23.

- MacIntyre, A. (2001) *Varoluşçuluk*. Hünler, H. (Çev.). Paradigma Yayınları.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, Çev.). Nobel Yayıncılık.
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Öngen, D. (2002). *Ergenlerde sorunlarla başa çıkma davranışları*. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(125), 54-61.
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İletişim Yayınları.
- Sartre, J. Paul (1982). *Varoluşçuluk*. (A. Bezirci, Çev.). Yazko Yayınları.
- Seeman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Review, American Sociological Association*, 24/6, 783-791.
- SEKAM (2013). *Türkiye’de Gençlik-Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri Ve Beklentileri*. SEKAM Yayınları.
- Telef, B. B. (2014). Ergenlerde olumlu ve olumsuz duygular ile riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 591-604.
- Turan, Ü. ve Kayıncı, K. (2019). Lise son sınıf öğrencilerin meslek seçiminde ailenin rolü. *Turkish Studies Dergisi*, 14(4), 2797-2816.
- Tutar, H. (2015). *Zaman Yönetimi*. Seçkin Yayıncılık.
- Twenge, J. M., (2009). “Ben” Nesli. (E. Öztürk, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Verneaux, R. (1994) *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*. (M. Korlaelçi, Çev.). Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Yapıcı, A. (2009). Modernleşme-sekülerleşme sürecinde Türk gençliğinin anlam dünyasında dinin yeri (Çukurova üniversitesi örneği). *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2),1-37.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. Özgür Yayın-Dağıtım.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2022 • 10(26) • 71-89

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 13 Ocak 2021
 Kabul | 5 Nisan 2022

Ergenlerde Siber Zorbalığın İnsani Değerler Açısından İncelenmesi

Gaye Kurt Kaban*
Mücahit Gültekin**

Öz***

Bu araştırmanın amacı ergenlerin siber zorbalık düzeylerinin insani değerler ile ilişkisini incelemektir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Kocaeli İzmit ilçesinde 4 farklı okul türünde 2018 – 2019 eğitim - öğretim döneminde öğrenim görmüş olan 160 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak; “Kişisel Bilgi Formu”, “Siber Zorbalık Ölçeği”, ve “İnsani Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, insani değerler ve siber zorbalık arasında negatif yönde yüksek düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin siber zorbalık puanları ile cinsiyet, evde internet olup olmaması, günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Öğrencilerin aldıkları insani değerler puanı ile cinsiyet, evde internet olup olmaması ve günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken; okul türü ve insani değerler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Lise Öğrencileri, Değerler Eğitimi, Zorbalık, İnternet

* İngilizce Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, Kocaeli/Türkiye, gaye_1591@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8978-5024

** Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar/Türkiye, mucahit.gultekin@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2697-0956

*** Bu makale "Ergenlerde siber zorbalığın insani değerler açısından incelenmesi (Kocaeli örnekleme)" adlı yüksek lisans tezinden düzenlenmiştir.

Abstract

The aim of this study is to investigate cyberbullying in terms of human values. This descriptive study employs a correlational survey design. The sample of the study involves 160 high school students who studied in the 2018 - 2019 academic year randomly selected from 4 different high schools in İzmit, Kocaeli. Personal information form, cyberbullying scale and human values scale was used as data collection tools. According to the findings obtained from the study, a high negative correlation was found between human values and cyberbullying. There was no significant difference between the cyberbullying scores of the students and gender, whether there was internet at home and daily internet usage. While there is no significant difference between the human values of the students and gender, whether there is internet at home and daily internet usage variables; there was a significant relationship between school type and human values.

Keywords: Cyberbullying, Adolescents, Values Education, Bullying, İnternet.

Giriş

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de modern çağda teknoloji, yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Bilgisayar ve internete dayalı iletişim, bilgi paylaşımı gibi bireylerin sosyal iletişim ağını, öğrenme yöntemini ve eğlence tarzını değiştiren teknoloji, gençleri etkisi altına almış durumdadır (Aksaray, 2011: 406).

Bilişim teknolojileri alanında yapılan yenilikler ile birlikte eğitim anlayışı değişmiş ve geleneksel eğitim anlayışı yerini çağdaş eğitim sistemine bırakmıştır. Alışlagelmiş sınıf ortamları yerine yeni öğrenme anlayışına uygun olan sınıflar düzenlenmiştir. Sınıflarda öğretmenler eskisi gibi kara tahta kullanmak yerine akıllı tahtalarla ya da dijital cihazlarla öğrencilerin görsel ve işitsel zekâ alanlarına da hitap etmektedirler (Tarman ve Baytak, 2011: 893). Çoklu zekâ kuramına göre çocukların birden fazla duyu organına hitap eden eğitim sisteminde başarı da beraberinde gelmektedir. Hızla gelişen teknolojiyle; cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi cihazlar okullarda da yerini almış ve bu durum, eğitim sektörüne getirdiği olumlu yönlerin yanı sıra gençler arasında bazı problemlerin de başlamasına neden olmuştur (Çetin, vd. 2011: 1067). Teknolojinin kötü ve yanlış amaçlarla kullanılmasıyla, sanal şiddet türlerinden biri olan siber zorbalık kavramı ortaya çıkmıştır (Hanewald, 2009: 10). Ebeveynler tarafından kontrol edilmesi zor olan elektronik cihazların çeşitliliği, gençlerin sosyal medyaya ulaşım kolaylığını sağlamaktadır. Bunun neticesinde; sosyal medya siteleri, sohbet odaları ve benzer uygulamaları etkin kullanan yeni nesilin, daha kolay siber zorbalık yapmasına imkân tanımaktadır. Siber zorbalık, akran zorbalığının teknolojik araçlar kullanılarak yapılmış hali olarak tanımlanmaktadır (Donegan, 2012: 34). Ülkemizde son zamanlarda siber zorbalık oranları artmış ve mağdur sayısı çoğalmıştır. Özdemir ve Akar (2011: 605), 336 öğrencinin katıldığı bir araştırma yapmış ve öğrencilerin %10'unun siber zorbalık yaptığı, %14'ünün ise siber mağduriyete uğradıklarını saptamışlardır. Siber zorbalık düşük benlik saygısı, intihar düşüncesi, akademik zorluklar, saldırgan davranış, madde kullanımı, silah taşıma ve geleneksel zorbalığa maruz kalma ile ilişkilendirebilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2010: 208).

Yapılan çalışmaların sonuçları incelendiğinde siber zorbalığa maruz kalan ve bu zorbalığı yapanların, psikolojik sağlıklarının olumsuz bir şekilde etkilendiği tespit edilmiştir (Batmaz ve Ayas, 2013: 45). Düşmanlık duygusu ve siber zorbalık arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmış ve zorbalığa maruz kalan bireylerde tehdit algısı ve huzursuzluk nedeniyle oluşan savuma ihtiyacı ile düşmanlık duygusunun arttığı saptanmıştır (Şahin, vd., 2012: 57).

Dijital cihazların zorbalık yapma amacıyla kullanılması okullardaki psikolojik iklimi de olumsuz etkilemektedir.

Siber zorbalık; diğer öğrenciler, öğretmenler ve başka bireyler hakkında aşağılayıcı ve dışlayıcı yorumları yapmak için e-postalar, yazılı mesajlar, sohbet odaları, cep telefonları, kameralı telefonlar ve web siteleri, bloglar ve benzeri kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır (Froese, 2008: 48).

Teknolojinin hızla gelişmesi ve alım gücünün artmasıyla çocuklar ve gençler yalnızca siber zorbalığa maruz kalmamakta aynı zamanda kişilikleri de zarar görmekte, kültürel ve ahlaki yönden de yara almaktadırlar. Bu da toplumdaki şiddet eğilimini giderek yaygınlaştırmaktadır. Aile ve öğretmene karşı gelme, düzenbazlık, sahtekârlık, vicdansızlık ve yolsuzluk gibi kötü davranışlar daha sık görünür olmuştur (Gürhan, 2017: 176) Teknolojinin eğitim sektörüne de girmesiyle birlikte özellikle eğitimciler, siber zorbalığı önlemek ve giderek kaybolan insani değer yargılarını öğrencilere aşılama amacıyla çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önemle ele alınan konulardan bir tanesi de değerler eğitimi olmuştur. Değerler eğitimi artık hem öğretim proglarına dâhil edilmiş, hem de örtük programlar ile öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir.

Değer ifadesi, sözlükte “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir şeyin ya da şahsın taşıdığı yüksek ve yararlı nitelik” olarak tanımlanmaktadır (Bozdaş, 2013: 3). Değerler, bireyde tek başına bulunabilen bir özellik değildir; sosyal hayata özgü doğal çatışmaları yansıtan karmaşık, hiyerarşik, dinamik ve çelişkili sistemlerle düzenlenirler ve en önemlisi değerler, profesyonel seçimin temelidir (Suditu, 2012: 1993). Değer kavramı, değerli kabul edilenle ilgilidir. Günümüzde aile, öğretmen ve toplumun neye değer verdiği sorusunun cevabı büyük ölçüde sınav sonuçlarına ya da akademik başarıya odaklıdır. Bugün değerli olarak kabul edilen şeyler nesilden nesile aktarıldığı için yarının değerini de oluşturmaktadır. Daha erdemli bireyler yetiştirmek adına değer ölçütlerinin yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır (Acat, 2010: 32).

Okullar bireylere doğru seçimler yaparak, hayatları boyunca yükümlü oldukları şeyleri yerine getirme becerisi kazandırma rolü üstlenmiştir. Doğruyu, iyiyi seçmek ve bu seçimlerin gereklerini yerine getirmek için bireylerin bazı ilkeleri içselleştirmesi gerekir. Genel kabul gören bu ilkeler değer ve erdem alanlarını içerir (Acat, 2010: 31).

Yaşanan toplumsal değişimlerde değerler giderek öne çıkmaktadır. Bireyin ve toplumun davranışları açısından değerler büyük önem kazanmış bulunmaktadır (Altunay ve Yalçinkaya, 2011: 8). Son zamanlarda hemen her kurumda değer kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramın bu kadar popüler olması değerlere ne kadar çok ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Tahiroğlu, vd., 2010: 234).

İnsani değerlere sahip bireylerin siber zorbalık yapması beklenmeyip, teknolojiyi daha faydalı ve iyi işler için kullanması umulmaktadır. Teknoloji doğru kişiler tarafından kullanıldığında faydalı sonuçlar

vermektedir. Bu nedenle insani değerlerine sahip çıkan bireylerin sanal hayatla olan ilişkisi bu araştırma çerçevesinde incelenmiş, böylece ergenlerde siber zorbalık insani değerler açısından araştırılmıştır.

Siber Zorbalık ve İnsani Değerler İlişkisi

İnternet kullanımı, kişilerin yaşam tarzlarını ve edindikleri değerleri etkileyebilmektedir. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte internet bağımlılığı ve siber zorbalık kavramları ortaya çıkmış ve buna bağlı olarak dünya genelinde bu kavramlar araştırılmaya başlanmıştır. Bir bireyin insani değerini yaşadığı dönemde halk tarafından benimsenen değer yargılarının belirlemesi düşüncesine dayanarak, internet bağımlılığı ve siber zorbalığın kişilerin değerleri üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. İnternet kullanıcılarının siber zorbalığa maruz kalıp kurban durumunda olmamaları için bu tür teknolojik ortamlara ilişkin duyarlılık bilinci taşımalarının önemli olduğu görülmektedir. Bu nedenle siber zorbalık ve bireyin sahip olduğu insani değerlerin birlikte ele alınmasının önemli olduğu kanısına varılmıştır (Kılınç ve Gündüz, 2017: 263).

Perren, vd.(2009) tarafından çocuk ve ergenler üzerinde yapılan çalışmada hem geleneksel hem de siber zorbalığın ahlaki değerler ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Çocuk ve ergenlerden varsayımsal bir öyküde mağdurun duygularını ve zorbalık yapanların kendilerince haklı sebeplerini açıklamaları istenmiştir. Bu sebepler incelendiğinde zorbalık yapanların cevabı insani değerleri göz ardı eden cevaplar olarak bulunmuştur. Zorbalar, varsayımsal bir zorbalığın ahlaki dönüşümüne esasen egosantrik bir bakış açısıyla yaklaşmış, kişisel çıkar elde etmeye ve olumsuz davranışlardan kar elde etmeye odaklanmışlardır (Perren ve Helfenfinger, 2012: 198).

Ahlaki duyguların ve ahlaki çöküş durumlarının yanı sıra, kişilerin normatif alanları (yani, ahlaki değerleri, normları, standartları ve inançları), zorbalığın ahlaki yönünün açıklanmasında dikkate alınması gereken bir unsurdur. Ahlaki standartlar, ahlaki değerlerin uygulanmasında aktif olarak kullanılmaktadır (Bandura, 2002; Blasi, 2001). Ancak, ahlaki değerler, bireylerin sahip oldukları ve uyduğu tek değer değildir. Schwartz'a (2006) göre, bireyler değerlerini yaşam koşullarına uyarlarlar, kolayca elde edebileceklerinin önemini yükseltirler ve takip edemeyeceklerinin önemini kolayca düşürürler (akt: Perren ve Helfenfinger, 2012: 199).

Kılıçer ve arkadaşları (2018), yaptıkları çalışmada sanal ortamların giderek yaygınlaşmasının, toplumsal yaşamdaki değerleri etkilediğini gözlemlenmişlerdir. Metli (2017) ise yaptığı çalışmada internet kullanımının ahlaki olarak ne düzeyde olduğu sorusuna cevap aramış ve dijital dünyanın değerler sisteminin konusu içerisinde yer aldığını göstererek değerler ve dijitalleşme arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır.

İnternet teknolojilerinin kontrolsüz kullanımı bireyleri sosyal ilişkilerden soyutlamakta; sosyal hayattan doyum alamayan bireyler de bilgisayar teknolojilerine daha fazla bağımlı hale gelmeye başlamaktadır. Bu durum da bireyi sosyal birliktelik, ortak hareket edebilme kabiliyeti, yardımlaşma, hoşgörü, sevgi, merhamet gibi insani değerlerden yoksun bırakabilmektedir. Erses ve Müezzın (2018), yaptıkları çalışmada internet kullanımının artmasıyla ve teknolojik gelişmelerin hızlanmasıyla, ebeveynler tarafından gerekli önlemler alınmadığı takdirde sosyalhayattan kopuk ve içe dönük yaşayan bireylerin artacağını ileri sürmüşlerdir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile insani değerler düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ergenlerin siber zorbalık yapma durumları ve insani değerlerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşma durumları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin siber zorbalık yapma durumları ve insani değerleri ne düzeydedir?
2. Öğrencilerin siber zorbalık ortalamaları ve insani değerler düzeyleri; cinsiyet, okul türü, evde internet olma durumu, günlük internet kullanım süreleri değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin siber zorbalık ortalamaları ile insani değerler ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın modelini, genel tarama modeli oluşturmaktadır. Genel tarama modelleri, evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak için, çok sayıda elemandan oluşan evrende, evrenin içerisinden alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan araştırma modelidir (Karasar, 2012).

Bu araştırmada genel tarama modeli aracılığıyla ergenlerde siber zorbalığın insani değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Kocaeli ili merkez ilçesi İzmit'te 2018- 2019 eğitim öğretim döneminde öğrenim görmüş 9. ve 10. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı okullardan edinilen bilgiye göre Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 4 farklı lise türünde öğrenim görmekte olan 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinin toplamını 1.133 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini çalışma evreninden basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle 9. ve 10. Sınıf öğrencileri arasından seçilen 160 öğrenci oluşturmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme yönteminde her bir örnekleme biriminin eşit şekilde seçilme şansı vardır. Bu örnekleme yönteminde tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır (Büyüköztürk vd, 2016:85).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine bakıldığında, çalışmaya 96 (%60'ı) kız; 64 (%40'ı) erkek öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerden 90'ı (%56,3'ü) 9. Sınıf öğrencisi; 70'i (%43,8'i) 10. Sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verileri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu"; Arıca, vd.2012) tarafından geliştirilen "Siber Zorbalık" ölçeği ve Dilmaç (2010) tarafından geliştirilen "İnsani Değerler Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş ve okul türü (Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi, Anadolu lisesi, İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi), öğrencilerin evlerinde internet bağlantısının olup olmaması, günlük internet kullanım süreleri (günde 1 saatten az, günde 1-3 saat arası, günde 3-5 saat arası, günde 5-7 saat arası, günde 7 saatten fazla), öğrencilerin sahip oldukları

teknolojik cihazlar (bilgisayar/dizüstü bilgisayar, cep telefonu, tablet) gibi demografik özelliklerini belirlemek, amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Formda bulunan sorular katılımcıların yaş seviyelerine uygun olarak hazırlanmış, açık ve net ifadeler kullanılmıştır. Formun uygun olduğunu belirlemek amacıyla eğitim kurumlarında çalışan 5 uzman ile görüşülmüş ve önerileri alınmıştır.

Siber Zorbalık Ölçeği: Siber Zorbalık Ölçeği, Arıca, vd. 2012) tarafından geliştirilip, Ölçek 24 maddeden oluşmakta ve dörtlü skala üzerinden yanıtlanması beklenmektedir (Hiçbir zaman, bazen, çoğu zaman, her zaman). Ölçeğe göre puanlama sistemi hiçbir zaman 1 ve her zaman 4 arasındadır. Buna göre ölçekten alınabilecek en yüksek puan 96 en düşük puan ise 24'tür. Puanların yükselmesi siber zorbalığın yükseldiği anlamına gelmektedir. Ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğu bulunarak ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu kanısına varılmıştır. (Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012). Siber zorbalık ölçeğinin bu çalışmada elde edilen güvenilirlik katsayısı, ,934 olarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin bu çalışmadaki iç güvenilirliği iyi düzeydedir.

İnsani Değerler Ölçeği: İnsani değerler ölçeği (İDÖ), Dilmaç (2007) tarafından "Bir Grup Fen Lisesi Öğrencilerine verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması" adlı doktora tezi için likert tipi tutum ölçeği olarak geliştirilmiştir. Ölçek 6 boyuttan oluşmakta ve 42 madde içermektedir. Maddeler: a. Sorumluluk, b. Dostluk/arkadaşlık, c. Barışçı olma, d. Saygı, e. Hoşgörü, f. Dürüstlük 'tür. Bu 6 alt boyutun her biri 7 madde içermektedir. Ölçekteki her maddeler 5 basamaklı likert tipi olan a. Hiçbir zaman, b. Nadiren, c. Ara sıra, d. Sık sık, e. Her zaman olarak derecelendirilmiştir. Maddeler A:1, B:2, C:3, D:4, E:5 şeklinde puanlanmıştır. . Ölçekten alınan puanların artması bireylerde insani değerlerin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.İnsani değerler ölçeğinin bu çalışmadan elde edilen güvenilirlik kat sayısı ,814 olarak hesaplanmıştır. Bu duruma göre insani değerler ölçeğinin bu çalışmadaki iç güvenilirliği iyi düzeydedir.

Verilerin Toplanması

Kocaeli İli Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izinle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı Kocaeli ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı İzmit ilçesinde bulunan liselerdeki 2018-2019 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmüş olan 204 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) ve İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ) ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcılara aynı form içinde verilerek üçü de aynı anda uygulanmıştır. 204 ölçekten eksik ve hatalı doldurulan 44 adet ölçek çıkarıldıktan sonra 160 adet ölçek araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere ulaşabilmek için okullara bizzat araştırmacı tarafından gidilerek ölçekler bırakılmış, uygun zamanda da doldurulan ölçekler araştırmacı tarafından geri toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS 16 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerini betimlemek amacıyla frekans ve yüzde hesapları yapılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını test etmek amacıyla grup büyüklüğü 50'den büyük olduğu için Kolmogorov- Smirnov testi analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda dağılımın normal olduğu belirlenmiştir (p> 0, 05). Araştırma normal bir dağılıma sahip olduğu için analizlerde parametrik testler uygulanmıştır. Fakat araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet

kullanım sürelerine göre insani değerler ve alt boyutları puanları analizi ve araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre siber zorbalık puanları için yapılan analizlerde normal dağılım göstermeyen verilere rastlandığı için nonparamedik testlerden Kruskal Wallis Analizi yapılmıştır.

Öğrencilerin Siber Zorbalık ve İnsani Değerler toplam puanlarında cinsiyet ve evde internet bağlantısı olup olmaması durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla T-testi yapılmış; okul türü ve günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı tespit etmek amacıyla da One-Way Anova testi uygulanmıştır. Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc (Duncan) testi yapılmış ve siber zorbalık ve insani değerler arasındaki ilişkiyi saptamak için korelasyon testi yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ilk olarak kişisel bilgiler ölçeğinden elde edilen demografik özelliklere ait bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin siber zorbalık yapma eğilimleri ve insani değerleri ve alt boyutları ile bunların cinsiyet, okul türü, evde internet olup olmaması ve günlük internet kullanım süresi değişkenlerine göre etkisi incelenmiştir. Son tabloda ise araştırmanın ana problem olan öğrencilerin siber zorbalık ortalamaları ile insani değerler ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farklılık ele alınmıştır.

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin evlerinde internet kullanımının olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Evde İnternet Olup Olmaması Durumuna Göre Dağılımları

Evde İnternet	N	%
Var	135	84,4
Yok	25	15,6
Toplam	160	100,0

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin sahip oldukları teknolojik cihazlar (bilgisayar, cep telefonu, tablet) incelenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sahip Oldukları Teknolojik Cihaz Listesine Göre Dağılımı

Teknolojik Cihaz	N	%
Bilgisayar	4	2,5
Cep telefonu	34	21,3
Tablet	5	3,1
Bilgisayar+cep telefonu	45	28,1
Bilgisayar +tablet	1	0,6

Cep telefonu+tablet	11	6,9
Bilgisayar+ceptelefonu+tablet	58	36,3
Hiçbiri	2	1,3
Toplam	160	100,0

Tablo 3'te araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre Dağılımı

Günlük Kullanım Süresi	N	%
Hiç kullanmam	3	1,9
1 saatten az	16	10,0
1-3 saat arası	62	38,8
3-5 saat arası	47	29,4
5-7 saat arası	15	9,4
7 saatten fazla	16	10,0
Bilgisayar	4	2,5
Toplam	159	99,4

Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4'te araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık yapma puanları incelenmiştir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Siber Zorbalık Yapma Durumlarına Göre Analizi

	N	Min.	Max	$\bar{X}$	Sd
Siber Zorbalık	160	24,0	39,0	28,10	3,79

Siber zorbalık leğinden alınabilecek en düşük puan 24 en yüksek puan ise 39 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe göre ne kadar az puan alınırsa siber zorbalık yapma durumu o kadar düşmektedir. Ölçekten alınan puan arttıkça siber zorbalık oranı da artıyor demektir. Bu durumda yapılan araştırmada alınan en düşük puan 24 en yüksek puan ise 39 olarak bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen siber zorbalık puan ortalaması 28,10 olarak bulunduğundan araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık yapma eğilimlerinin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 5'te araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre siber zorbalık yapma oranları incelenmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalık Puanlarına İlişkin T-Testi Analizi

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p	F
Siber Zorbalık	Kız	64	27,37	3,52	-1,99	0,076	3,18
	Erkek	96	28,58	3,90			

Tablo 5’ te görüldüğü gibi siber zorbalık ile cinsiyet arasındaki ilişkide erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Kız öğrencilerin siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puanın ortalaması 27,37 iken erkek öğrencilerin siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 28,58’dir. Tablo 6’da araştırmaya katılan öğrencilerin okul türlerine göre siber zorbalık yapma oranları incelenmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Siber Zorbalık Puanlarına İlişkin One-Way Anova Analizi

Değişkenler	Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss	t	p	F
Siber Zorbalık	Anadolu L.	40	28,47	3,36	-1,99	0,076	3,18
	MTAL	40	30,25	4,82			
	İHAL	40	27,32	2,88			
	Fen Lisesi	40	26,35	3,63			

Tablo 6’ya bakıldığında siber zorbalık bakımından lise türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu anlamlı farklılığın hangi değişkenlerden kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma testi tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Okul Türleri Arasındaki Karşılaştırma Post-Hoc Duncan Testi Analizi

	Okul Türü	X	P	
Siber Zorbalık	Anadolu Lisesi	1,77	0,11	
	MTAL	Fen Lisesi	3,90	0,00
		İHAL	2,92	0,00
		MTAL	-1,77	0,11
	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	2,12	0,03
		İHAL	1,15	0,46

		MTAL	-3,90	0,00
	Fen Lisesi	Anadolu Lisesi	-2,12	0,03
Siber Zorbalık		İHAL	-0,97	0,60
		MTAL	-2,92	0,00
	İHAL	Anadolu Lisesi	-1,15	0,46
		Fen Lisesi	0,97	0,60

Hangi grupları birbirinden farklı olduğuna bakmak için yapılan post-hoc testinde; İmam Hatip Liseleri ile Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Aynı zamanda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu Lisesi arasında da anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$) fakat Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi arasında, Meslek lisesi ve İHAL arasında, anadolu Lisesi ve Fen Lisesi arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Okullar arasında yapılan araştırmaya göre siber zorbalık puanları en yüksek olan okul meslek lisesi olurken, siber zorbalık puanları gruplar arasında daha düşük olan grup Fen lisesi ve İHAL'dir.

Tablo 8'de araştırmaya katılan öğrencilerin evlerinde internet bağlantısının olup olmamasının siber zorbalık puanları ile ilişkisi incelenmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Evlerinde İnternet Olup Olmamasına Göre Siber Zorbalık Puanlarına İlişkin T-Testi Analizi

Değişkenler	Evde internet	N	$\bar{X}$	Ss	p	F
Siber Zorbalık	Var	135	28,03	3,77	0,62	0,24
	Yok	25	28,44	3,91		

Tablo 8'de görüldüğü üzere siber zorbalık bakımından evde internet bağlantısının olup olmaması arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$). Araştırmaya katılan 135 öğrencinin evinde internet bağlantısı bulunmakta yalnızca 25 öğrencinin evinde internet bağlantısı bulunmamaktadır.

Tablo 9'da araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım süreleri ile siber zorbalık puanları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre Siber Zorbalık Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Analizi

Değişkenler	Kullanım süresi	N	Sıra ort.	Sd	χ^2	p
Siber Zorbalık	Hiç kullanmam	3	92.83	5	7.67	.175
	1 saatten az	16	91.91			
	1-3 saat arası	62	72.11			

	3-5 saat arası	47	91.72
Siber Zorbalık	5-7 saat arası	15	68.93
	7 saatten fazla	16	72.19

Tabla 9'da yapılan analiz sonuçları katılımcıların siber zorbalık puanlarının günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir, χ^2 (sd=2, n=159)=7.67, p>.05.

Tablo 10'da araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre insani değerler ve alt boyutları puanları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İnsani Değerler Ve Alt Boyutları Puanlarında T-Testi Analizi

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	t
İnsani değerler	Erkek	64	160,2	16,7	0,094	0,760	1,405
	Kız	96	156,6	17,8			
Sorumluluk	Erkek	64	25,6	3,5	0,007	0,935	-0,223
	Kız	96	25,7	3,9			
Dostluk	Erkek	64	28,6	4,2	0,165	0,685	2,015
	Kız	96	27,2	4,0			
Barışçı olma	Erkek	64	25,7	3,8	0,263	0,609	2,404
	Kız	96	24,0	4,4			
Saygı	Erkek	64	26,6	5,2	0,709	0,401	1,468
	Kız	96	25,5	4,5			
Dürüstlük	Erkek	64	24,0	2,1	3,719	0,056	-1,234
	Kız	96	25,1	3,0			
Hoşgörü	Erkek	64	22,1	3,4	1,452	0,230	
	Kız	96	22,3	3,9			

Tablo 10'da görüldüğü üzere insani değerler cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>0,05). İnsani değerlerin alt boyutları açısından incelendiğinde sorumluluk, dostluk, barış, saygı, dürüstlük ve hoşgörü ile cinsiyet arasında da anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p> 0,05).

Tablo 11'de araştırmaya katılan öğrencilerin okul türlerine göre insani değerler ve alt boyutları puanları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre İnsani Değerler ve Alt Boyutları Puanlarında One-WayAnova Analizi

Değişkenler	Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
İnsani değerler	MTAL	40	151,00	19,75	4,51	0,005
	Anadolu L.	40	156,97	16,31		
	Fen Lisesi	40	164,85	17,72		
	İHAL.	40	158,50	13,28		
Sorumluluk	MTAL	40	25,7	4,7	0,876	0,455
	Anadolu L.	40	25,6	3,5		
	Fen Lisesi	40	25,1	3,5		
	İHAL	40	26,4	2,9		
Dostluk	MTAL	40	27,1	4,5	2,264	0,083
	Anadolu L.	40	27,2	4,4		
	Fen Lisesi	40	29,2	3,2		
	İHAL	40	27,5	4,0		
Barışçı Olma	MTAL	40	24,2	5,1	0,332	0,802
	Anadolu L.	40	24,6	4,1		
	Fen Lisesi	40	25,0	4,1		
	İHAL	40	25,1	3,8		
Saygı	MTAL	40	25,3	5,4	1,279	0,802
	Anadolu L.	40	25,1	5,2		
	Fen Lisesi	40	26,4	4,5		
	İHAL	40	26,9	4,2		
Dürüstlük	MTAL	40	24,5	3,0	0,349	0,790
	Anadolu L.	40	25,1	2,5		
	Fen Lisesi	40	25,0	2,7		
	İHAL	40	25,0	2,6		
Hoşgörü	MTAL	40	21,1	4,3	3,95	0,009
	Anadolu L.	40	23,1	3,4		
	Fen Lisesi	40	21,5	3,2		
	İHAL	40	23,4	3,3		

Yapılan analizler sonucunda, insani değerler ve alt boyutları ile okul türü arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($p<0,05$). Farklılığın hangi okul türünden kaynaklandığını bulmak üzere yapılan post-hoc testine göre sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken hoşgörü ve okul türü arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($p<0,05$). Hoşgörü seviyesi en yüksek olan okul türü 23,4 ile İmam Hatip Lisesi olurken bunu 23,1 ile Anadolu Lisesi, 21,5 ile Fen Lisesi ve 21,1 ile Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi takip etmiştir.

Tablo 12'de araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım süreleriyle insani değerler ve alt boyutları puanları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre İnsani Değerler ve Alt Boyutları Puanlarında Kruskal Wallis Analizi

Değişkenler	Kullanım Süre	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
İDÖ	Hiç	3	57.33	5	3.62	.605
	1 saatten az	16	63.38			
	1-3 saat	62	84.16			
	3-5 saat	47	78.98			
	5-7 saat	15	85.77			
	7 saatten fazla	16	82.34			
Hoşgörü	Hiç	3	22.67	5	6.95	.224
	1 saatten az	16	76.91			
	1-3 saat	62	77.48			
	3-5 saat	47	85.07			
	5-7 saat	15	93.53			
	7 saatten fazla	16	76			
Dürüstlük	Hiç	3	46	5	3.56	.614
	1 saatten az	16	71.69			
	1-3 saat	62	84.52			
	3-5 saat	47	76.31			
	5-7 saat	15	87.87			
	7 saatten fazla	16	80.63			

	Hiç	3	63.67			
	1 saatten az	16	68.34			
Saygı	1-3 saat	62	94.08	5	2,732	0,021
	3-5 saat	47	78.53			
	5-7 saat	15	60.70			
	7 saatten fazla	16	62.56			
	Hiç	3	70.17			
Barışçı Olma	1 saatten az	16	72.50	5	7.24	.203
	1-3 saat	62	86.69			
	3-5 saat	47	85.45			
	5-7 saat	15	69.43			
	7 saatten fazla	16	57.31			
Sorumluluk	Hiç	3	98.50	5	4.78	.44
	1 saatten az	16	77.25			
	1-3 saat	62	84.63			
	3-5 saat	47	73.66			
	5-7 saat	15	93.97			
Dostluk	7 saatten fazla	16	66.88	5	5.34	.376
	Hiç	3	86.33			
	1 saatten az	16	76.06			
	1-3 saat	62	83.90			
	3-5 saat	47	78.04			
	5-7 saat	15	94.57			
	7 saatten fazla	16	59.72			

Yapılan analizlere göre, araştırmaya katılan öğrencilerin İDÖ puanlarının günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur, χ^2 (sd=5, n=159)=3.62, p>.05.

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların hoşgörü puanlarının günlük internet kullanım sürelerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur, χ^2 (sd=5, n=159)=6.95, $p>.05$. Analiz sonuçları katılımcıların dürüstlük puanlarının günlük internet kullanım sürelerine göre farklılaşmadığını göstermiştir, χ^2 (sd=5, n=159)=3.56, $p>.05$. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların barışçı olma puanları günlük internet kullanım sürelerine göre farklılaşmamaktadır, χ^2 (sd=5, n=159)=7.24, $p>.05$. Analiz sonuçları katılımcıların sorumluluk puanlarının günlük internet kullanım sürelerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur, χ^2 (sd=5, n=159)=4.78, $p>.05$. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların dostluk puanları günlük internet kullanım sürelerine göre farklılaşmamaktadır, χ^2 (sd=5, n=159)=5.34, $p>.05$. Katılımcıların saygı puanlarının günlük internet kullanım sürelerine göre farklılaştığı bulunmuştur, χ^2 (sd=5, n=159)=12.24, $p>.05$. Farklılığın kaynağını bulmak için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre 1-3 saat arası internet kullananların (Sıra Ortalaması=42.30, Sıra Toplamı=2622.50) saygı puanlarının 1 saatten az kullananlardan (Sıra Ortalaması=28.66, Sıra Toplamı=458.50) daha yüksek olduğu bulunmuştur, $U=322.500$, $p<.05$. Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre 1-3 saat arası internet kullananların (Sıra Ortalaması=42.46, Sıra Toplamı=2632.50) saygı puanlarının 5-7 saat arası internet kullananlardan (Sıra Ortalaması=24.70, Sıra Toplamı=370.50) daha yüksek olduğu belirlenmiştir, $U=250.500$, $p<.05$. Farklılığın kaynağını bulmak için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre 1-3 saat arası internet kullananların (Sıra ortalaması=42.50, Sıra Toplamı=2635) saygı puanlarının 7 saatten fazla internet kullananlardan Sıra ortalaması, 27.88, Sıra Toplamı=446) daha yüksek olduğu bulunmuştur, $U=310$, $p<.05$.

Tablo 13'te araştırmanın problem cümlesi olan "Öğrencilerin siber zorbalık ortalamaları ile insani değerler ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" sorusunun analizi yapılmıştır.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Siber Zorbalık Puanları İle İnsani Değerler ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

	IDÖ	SZÖ	Sorumluluk	Dostluk	Barışçıl Olma	Saygı	Dürüstlük	Hoşgörü
IDÖ								
SZÖ	-,715*							
Sorumluluk	0,626	-,541*						
Dostluk	0,561	-,463*	0,368					
Barışçı olma	0,595	-,474*	0,483	0,368				
Saygı	0,578	-,532*	0,534	0,382	0,608			
Dürüstlük	0,482	,330	0,313	0,123	0,279	0,343		
Hoşgörü	0,508	-,267*	0,313	0,204	0,239	0,181	0,278	

Tablo 13'te görüldüğü gibi siber zorbalık ve insani değerler arasında ters yönde yüksek bir ilişki vardır ($p<0,05$). İnsani değerler alt boyutları arasında sorumluluk değeri ile siber zorbalık arasında ters yönde orta düzeyde ($p<0,05$), saygı değeri ile siber zorbalık arasında ters yönde orta düzeyde ilişki vardır ($p<0,05$). Dostluk değeri ile siber zorbalık arasında ters yönde zayıf düzeyde ($p<0,05$); barışçı olma değeri ve siber zorbalık arasında ters yönde zayıf düzeyde ($p<0,05$); hoşgörü değeri ile siber zorbalık arasında ters yönde zayıf düzeyde ($p<0,05$) ilişki vardır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin insani değerleri ile siber zorbalık düzeyleri arasındaki ilişki ve siber zorbalık düzeylerinin ve insani değerler seviyelerinin çeşitli değişkenler açısından farklılaşım farklılaşmadığı alana ait yazın tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık puan ortalaması 28,10 olarak bulunmuştur. Siber zorbalık ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 96'dır. Ölçekten alınan puanlar ne kadar düşükse siber zorbalık yapma durumları o kadar düşük, ölçekten alınan puan ne kadar yüksek ise siber zorbalık yapma durumları o kadar yüksek demektir. Bu durumda araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık ortalaması düşük bulunmuştur.

Arıcak vd. (2008: 256) yaptıkları araştırmada öğrencilerin %36,1'inin siber zorbalık yaptığını; %20,2'sinin ise siber mağduriyet yaşadığını ifade etmişlerdir. Eroğlu vd. (2015: 101) yaptıkları çalışmada siber zorbalık yapma ve mağduriyete uğrayanların toplam ortalamasını %67,5 olarak bulmuştur. Sadece siber zorbalık yapanların oranı ise 6,9 olarak hesaplanmıştır. Baykal (2016: 81) yaptığı araştırmada öğrencilerin %95,96'sının düşük düzeyde siber zorbalık yaptığını ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar genellikle birbirleri ile uyumlu yönde olup siber zorbalık yapma durumlarının düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Metli ve Şirin (2019: 187) yaptıkları araştırmada, araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık puan ortalamalarını 25,97 olarak hesaplamışlardır. Bu da yapılan çalışmaya benzer olarak öğrencilerin siber zorbalık puanlarının düşük olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Kız öğrencilerin siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 27,37 iken erkek öğrencilerin siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 28,58'dir. Yapılan araştırmaya benzer olarak Ünver ve Koç da (2016) yaptığı çalışmada da siber zorbalık ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Arıcak vd. (2008), Dilmaç (2009), Erdur-Baker ve Kavşut (2007) ve Metli ve Şirin (2019) ergenlik dönemindeki katılımcılardan oluşan siber zorbalık ile ilgili yaptıkları çalışmalarda siber zorbalık davranışının kızlara oranla erkeklerde daha çok bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Bu araştırmadan farklı olarak siber zorbalık ile ilgili yapılan literatür taramalarında erkek öğrencilerde siber zorbalık yapma durumunun daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen sonucun diğer araştırmalardan farklı olmasının nedeni; yaş, yaşanan şehir, ailenin eğitim durumu, okul türü gibi kişisel durumlardan kaynaklanabilmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre okul türünün siber zorbalık üzerine etkisine rastlanmıştır. Araştırmada 4 farklı okul türünde öğrenim gören öğrencilerle çalışma yapılmıştır. Bu okul türleri: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Fen Lisesidir. Siber zorbalık ölçeğinden en fazla puanı alan okul türü 30,25 ortalamasıyla Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmuştur.

MTAL'in ardından, 28,48 ortalamasıyla Anadolu Lisesi gelmektedir. 27,32 puan ortalamasıyla İmam Hatip Liseleri diğer lise türünden daha az oranda puan alırken, siber zorbalık ölçek puan ortalamasının en az olduğu lise türü Fen Liseleri olmuştur. Araştırma yapılan 4 türdeki liseler arasında en az siber zorbalığın yaşandığı okul Fen Lisesi olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı çerçevesinde sınavla öğrenci alan okullar içerisinde bulunan liseler arasında İmam Hatip Liseleri ve Fen Liseleri bulunmaktadır. Bu da başarı oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ada (2010: 95) tarafından yapılan araştırma neticesinde öğrencilerin zorbalık yapma durumları ve başarı durumları arasında ters yönde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Derslerini doğrudan geçen öğrencilere oranla, derslerini zorlanarak geçen öğrenciler arasında zorbalık ve mağduriyet daha yaygındır. Çocukların disiplin durumları ve zorbalık yapma eğilimlerinde ise doğrudan bir ilişki vardır. Disiplin sorunları olan öğrenciler arasında zorbalık yapma eğilimi daha yüksektir. Benzer bir şekilde Özbay (2013: 91) yaptığı araştırmada meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık puanlarının, imam hatip liselerine giden öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinin evlerinde internet bağlantısının olup olmaması durumu ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan benzer bir araştırmada Metli ve Şirin (2019) evde öğrencilerin kendilerine ait bir bilgisayarın olup olmaması ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır. Daha önce yapılan araştırmalarda evde internet bağlantısının olup olmamasından ziyade internete bağlanılan mekânlar tercih edilmiştir. Ünver ve Koç tarafından (2016), yapılan araştırmaya göre evinde internet bağlantısı olanların, evinde internet bağlantısı olmayanlar ve internet bağlantısını okuldan ya da bir başka yerden gerçekleştirenlere göre problemlili internet kullanım seviyesi anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre siber zorbalık puanları ile günlük internet kullanım süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu araştırmadan farklı olarak Taylan, vd. (2017: 51) yaptıkları araştırmada bilgisayar ve cep telefonu kullanım süresinin artmasıyla sanal zorba olma oranının da arttığını ileri sürmüştür. Elmas (2016: 62), öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada siber zorbalık ile günlük internet kullanım süresi arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur. Bu araştırmaya göre günlük internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık puanı da artmakta; siber mağduriyet açısından da günlük internet kullanım süresi arttıkça mağdur olma düzeyi de artmaktadır. Birçok araştırmaya göre günlük ya da haftalık internet kullanma süresi ile siber zorbalık puanı arasında pozitif yönde yüksek bir ilişki vardır. İnternet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık puanı da artmaktadır (İğdeli, 2018; Eroğlu ve Peker, 2011; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Yapılan çalışmada diğer araştırmaların tersi bir bulguya rastlanmaktadır. Öğrencilerin interneti kullanım amaçları, aile ve öğretmenlerin etkisinin bu farklılığa neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; araştırmaya katılan öğrencilerin insani değerler alt boyutlarında en çok sahip oldukları değer dostluk değeridir. Bunun en büyük etkenlerinden biri lise çağındaki gençlerin dostluk kavramına çok önem vermesi olarak gösterilebilir. Yapılan çalışmalar ergenlik döneminde olan bireylerin dostluklara çok anlam yükledikleri ve bu dönemde edinilen arkadaş grubu içerisinde kendilerini daha güçlü, daha özgüvenli ve prestijli hissettikleri yönündedir. Bu nedenle dostluk bu dönemde büyük önem taşır (Demir, vd. 2005: 84). Dostluk değerini sorumluluk,

saygı, dürüstlük, barışçı olma ve dürüstlük değeri takip etmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler insani değerler alt boyutlarından en çok dostluk değerine sahip olurken en az hoşgörü değerini edinmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bilgilere göre, cinsiyet ile insani değerler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Benzer bir araştırma Metli ve Şirin (2019) tarafından yapılmıştır ve araştırmadan elde edilen bulgulara göre insani değerler ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu araştırmaya göre kız öğrencilerin sorumluluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük, dostluk ve hoşgörü değerleri erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde çıkmıştır. İnsani değerler kapsamında yapılan çalışmaların genelinde cinsiyet ile insani değerler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların az sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, araştırma kapsamı içerisinde bulunan dört farklı okul türünde anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Okul türleri: Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Fen Lisesidir. Hoş görü ve okul türü arasında istatistiksel olarak fark vardır. Bu farka göre hoş görü seviyesi en yüksek olan okul türü sırasıyla İmam Hatip Liseleri >Anadolu Liseleri > Fen Liseleri > Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleridir. Bu durumun sebeplerinin başında milli eğitim müfredatlarının okul türlerine göre farklılık göstermesinin geldiği düşünülmektedir. En yüksek hoşgörü değer puanına sahip olan İmam Hatip Liseleri haftada 10 saat din kültürü ve değerler eğitimi ile ilgili dersler almakta iken en düşük hoşgörü değeri puanına sahip olan meslek liseleri yalnızca 2 saat din kültürü ve değerler eğitimi ile ilgili dersler almaktadır. Yapılan literatür taramasından insani değerlerin okul türü açısından incelenmesinden ziyade sınıf seviyesi açısından incelendiği görülmüştür. Buna göre Metli ve Şirin (2019), sınıf seviyesi insani değerler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre günlük internet kullanım süresi ile insani değerler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Metli ve Şirin (2019) tarafından yapılan araştırmada insani değerler alt boyutlarından dostluk, barışçı olma, dürüstlük ve hoşgörü değeri ile günlük internet kullanım süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, sorumluluk ve saygı değeri ile günlük internet kullanım süresi arasında negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. İnsani değerler ve siber zorbalık ile yapılan diğer birçok çalışmada günlük internet kullanım süresi ve insani değerler arasındaki ilişki incelenmemiştir. Bunun yerine internet kullanım amacı üzerine durulmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre siber zorbalık ve insani değerler arasında ters yönde yüksek bir ilişkiye rastlanmıştır. Siber zorbalık puanı yüksek olan bireylerin insani değerler puanı düşük; siber zorbalık puanı düşük olan bireylerin insani değerler puanı yüksek olarak hesaplanmıştır. İnsani değerler alt boyutları incelendiğinde; sorumluluk ve saygı değerleri ve siber zorbalık puanı arasında ters yönde orta düzeyde ilişki vardır. Araştırmaya göre sorumluluğu yüksek olan bireyler daha az siber zorbalık yapmaktadır. Dostluk değeri, Barışçı olma değeri ve Hoşgörü değeri ile siber zorbalık puanı arasında ters yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Metli ve Şirin (2019) tarafından yapılan benzer araştırmada, siber zorbalık ile insani değerler ve alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde sorumluluk, barışçı olma değeri, saygı değeri ve dürüstlük değeri ile siber zorbalık arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Dostluk ve hoşgörü değeri ile siber zorbalık arasında ise negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu araştırma ile yapılan araştırma arasındaki tek farklı değer barışçı olma değeri olmuştur. Yapılan araştırmada barışçı olma değeri ile siber zorbalık arasında ters yönde zayıf düzeyde ilişki varken, Metli ve Şirin (2019) tarafından

yapılan araştırmada barışçı 69 olma değeri ile siber zorbalık arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer insani değerler ile siber zorbalık arasındaki ilişki düzeyleri aynı bulunmuştur. Bu da verilerin genellenebilir olduğuna işaret eder. Büyükyıldırım ve Dilmaç (2015: 29) yapılan benzer başka bir araştırmada, barışçı olma değeri ile siber zorbalığın yapılma sıklığı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bu araştırmada siber zorbalık puanı düşük olan öğrencilerin, dostluk, barışçı olma ve saygı değerini daha çok benimserken; siber zorbalık puanı yüksek olan öğrencilerin dostluk değeri, barışçı olma değeri ve saygı değeri puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Öneriler

Yapılan alanyazın çalışmalarında okul türü ve fiziksel zorbalığa başvurma arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Demirtaş ve Ersözlü, 2007). Bu durumdan hareketle sınavla öğrenci alan liseler ve sınavsız öğrenci alan liseler arasında siber zorbalık yapma eğiliminin de ilişkili olacağı varsayılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre de siber zorbalık ve okul türü arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmuştur. Köse (2013), yaptığı araştırmada çocukların okul dışında yaptıkları etkinliklerin, eğer ebeveyn ya da öğretmenler tarafından denetlenmezse çocukların olumsuz davranışlara yönelmelerinin daha kolay olduğunu ve aynı zamanda ders dışı etkinliklerde sportif, sanatsal ya da sosyal alanda güzel vakit geçiren çocukların kendilerine ve çevresine fayda sağlayacak şekilde olumlu tutumlar izlediğini gözlemlemiştir. Bu araştırmadan da hareketle akademik yetersizlik yaşayan çocukların daha çok sportif, sosyal ve sanatsal etkinliklere yönlendirilmesiyle, ergenlik döneminde kendini kanıtama çabası içerisinde olan bireyin kendini gösterebilme şansı olacağı ve güç gösterisini siber ortamlara taşımak zorunda kalmayacağı düşünülmektedir.

Sorumluk bilinci ile siber zorbalık arasında negatif anlamlı ilişki olduğu bulgusundan hareketle, insani değerler kapsamında sorumluluğu yüksek olan bireyler daha az siber zorbalık yapmaktadır. Bu nedenle ergenlerde sorumluluk bilincini geliştirmek adına çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Veliler destekleyici aile yaklaşımı ile belirli sınırlar çerçevesinde çocuğu aile içinde kararlar vermeye teşvik etmeli ve bu kararların sorumluluğunu taşımasına fırsat vermelidirler. Okulda ise öğrencilere sorumluluk bilincini kazandırmak için öğretmenler, öğrencilerin yaş ve seviyelerine uygun olan görevler vermeli ve böylece, öğrencilere karar verme yetisi sağlamayı amaçlamalıdır.

Araştırmanın sonucuna göre siber zorbalık puanı ve saygı değeri arasında ters yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre zorbalık kişiler arası saygı duygusu eksildiği zaman ortaya çıkmaktadır. Başkalarına saygılı olmanın temeli, kendine saygılı davranmaktan geçer. Bir bireyin kendine saygı duymayacak şekilde hareket etmesi o bireyin ahlaki olarak değerli bir yaşam sürmediği anlamına gelir (Kıral,2018). Öğretmenler, öğrencilere kendilerinin önemli ve özel bir birey olduğunu hissettirmeli, önce kendilerine saygı duymalarını sağlamalıdır. Sınıf içerisinde karar alma süreçlerine öğrencileri de dâhil ederek, onlara bir birey olduklarını hatırlatmalıdır.

Yapılan araştırmanın sonucuna göre insani değerler ile siber zorbalık arasında ters yönde yüksek düzeyde bir ilişki vardır. Yani insani değerleri yüksek olan bireylerin siber zorbalık puanı azalmakta; siber zorbalık puanı azalan bireyin ise insani değerleri artmaktadır. Bu sonuç değerler eğitiminin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Öğrencilerin değerler eğitimi içselleştirmesi için çaba sarf edilmelidir. Değerler ile ilgili videolar, filmler izletilmeli ve drama aktiviteleri yapılarak empati becerilerini artırması sağlanmalıdır.

Investigation Of Cyber Bullying And Human Values Among Adolescents

Gaye Kurt Kaban*
Mücahit Gültekin**

Introduction

Technology has become an integral part of life both in Turkey and the world at large. Technologies that have spurred major changes in social communication networks, learning methods, and entertainment (e.g., computer and Internet-based communication and information sharing) have had a profound impact on young people (Aksaray, 2011: 406). Innovations in the field of information technologies have led to a new understanding of education that has led to the traditional approach to education to be replaced by the modern education system. As a result, classrooms have begun to incorporate smartboards and other digital devices to address students' visual and auditory intelligence areas (Tarman and Baytak, 2011: 893). According to the multiple intelligence theory, students achieve success when learning appeals to more than one sensory organ. As technology continues to improve, more devices (e.g. mobile phones, tablets, and computers) have taken an increasingly central place in schools. In addition to the positive outcomes realized as a result of their integration into learning, the introduction of such devices has similarly led to the emergence of several unforeseen problems (Çetin et al. 2011: 1067).

One such problematic behavior that has emerged as a direct result of the improper use of said technology is cyber bullying (Hanewald, 2009: 10). The ubiquity of electronic devices allows young people easy access to social media away from the watchful eyes of their parents. As a result, this has enabled the new generation to use social media sites, chat rooms, and similar applications to engage

* English Language Teacher, Ministry of Education, Kocaeli/Turkey, gaye_1591@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8978-5024

** Asst. Prof. Afyon Kocatepe University, Afyonkarahisar/Turkey, mucahit.gultekin@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2697-0956

in cyberbullying more easily. Cyber bullying is defined as peer bullying using technological tools (Donegan, 2012: 34).

Cyberbullying rates have increased both in Turkey and the world at large. Özdemir and Akar (2011: 605) conducted a study with 336 students and found that 10% of students engaged in cyberbullying and 14% were victims thereof. Cyberbullying is associated with low self-esteem, suicidal ideation, academic difficulties, aggressive behavior, substance abuse, weapon handling, and traditional bullying (Hinduja and Patchin, 2010: 208).

An examination of previous studies reveals that psychological health of those exposed to cyberbullying and of those engaging in this type of bullying is negatively affected (Batmaz and Ayas, 2013: 45). Likewise, we found a positive relationship between hostile feelings and cyberbullying, we also found that hostile feelings and the perceived need to defend oneself increased as individuals subjected to bullying perceived greater threats and feelings of uneasiness (Şahin et al. 2012: 57). The use of digital devices for bullying also negatively affects schools' psychological climate. Cyberbullies use e-mails, text messages, chat rooms, mobile phones, camera phones, websites, blogs, and similar mass media to make derogatory and exclusionary comments about other students, teachers, and individuals (Froese, 2008: 48).

With the rapid development of technology and the increase in purchasing power, children and adolescents exposed to cyberbullying incur damage to their personalities and are both culturally and morally injured. This increases the likelihood of societal violence and other antisocial behaviors like opposing one's family or teacher, deceit, dishonesty and immorality (Gürhan, 2017: 176). The introduction of technology into the education sector have incited educators to come up with creative ways to prevent cyberbullying and to instill gradually disappearing human values in students. One issue heavily emphasized by the Ministry of National Education is values education, which is currently included in school curricula.

The expression of value is defined as "the abstract measure that helps to determine the importance of something, the value that something is worth, the high and useful quality that something or a person carries" (Bozdaş, 2013: 3).

Values are not found in a vacuum in individual. On the contrary, they are organized into complex, hierarchical, dynamic, and contradictory systems that reflect natural conflicts specific to social life, and, most importantly, values are the basis of professional choice (Suditu, 2012: 1993).

Values are what a person, community, or society cherishes. Families, teachers, and society as a whole in Turkey place great emphasis on test results and academic success. Since that which is considered valuable today is passed down to the following generation, the same values will most likely persist in the future. An entire reordering of values criteria is necessary to rear more virtuous individuals (Acat, 2010: 32). Schools provide individuals with the values, knowledge, and skills they will need to fulfill their obligations throughout their lives. Individuals must internalize certain principles in order to choose the right course of action and to fulfill the requirements of their choices. These generally accepted principles include certain sets of values and virtues (Acat, 2010: 31).

Values have become increasingly more important as society has changed. Values have gained tremendous importance with respect to individual and societal behaviors (Altunay and Yaıncıkaya, 2011, 8). The concept of value appears in nearly every institution. The very popularity of this concept shows just how needed values are (Tahiroglu, Yıldırım and etin, 2010: 234).

Individuals that have internalized humanist values are not expected to commit cyberbullying, but to use technology for more beneficial purposes. Technology begets positive results when used in the right hands. As such, we examined the relationship between individuals espousing humanist values and virtual life and how it relates to cyberbullying in adolescents.

Cyber Bullying and Human Values Relationship

Internet use affects people’s lifestyles and the values they espouse. Internet addiction and cyberbullying have accompanied the widespread use of the Internet and have accordingly become areas of interest around the world. Internet addiction and cyberbullying are believed to affect individuals’ values based on the notion that the values adopted by the public during the period of living an individual’s human value are determined. It is important that Internet users be sensitive to such technological environments so that they do not become victims of cyberbullying. It is therefore important to consider cyberbullying and individuals’ values together (Kılınc and Gündüz, 2017: 263).

Perren et al. (2009) observed that both traditional and cyber bullying are related to moral values. This bullying is associated with traditional peer and cyberbullying. Children and adolescents were asked to explain the feelings of the victim and the reasons that bullies engage in bullying through story writing. The participants believed that bullies engaged in such acts because they lacked certain humanist values. Bullies mainly approach the moral transformation of a hypothetical bullying from an egocentric perspective and focus on gaining personal benefit and profit from negative behaviors (cited in Perren and Helfenfinger, 2012: 198).

In addition to moral feelings and decadence, the normative domains of individuals (i.e., their moral values, norms, standards, and beliefs) need to be taken into account while explaining the moral side of bullying. Moral standards are actively used in the implementation of moral values (Bandura, 2002; Blasi, 2001). However, moral values are not the only values individuals have and adhere to. According to Schwartz (2006), individuals adapt their values to their living conditions, increase the importance of what they can easily obtain, and easily reduce the importance of what they cannot follow (cited in Perren and Helfenfinger, 2012: 199).

Kılıçer et al. (2018) observed that the increasing prevalence of virtual environments affects values in social life. Metli (2017), on the other hand, sought an answer to the question of the moral level of Internet use and showed the relationship between values and digitalization by demonstrating that the digital world falls within the domain of values systems.

The uncontrolled use of Internet technologies isolates individuals from social relations. Individuals unable to derive satisfaction from social life become more dependent on computer technologies. This may deprive individuals of human values like social cohesion, ability to act jointly, solidarity, tolerance, love, and compassion. Erses and Mezzin (2018) argue that the number of introvert individuals

disconnected from social life will continue to increase together with Internet use and technological developments if parents do not take the necessary precautionary measures.

Methodology

This study follows a general survey model. General survey models are conducted on a group, sample, or sample to be taken from the universe in a universe consisting of many elements in order to reach a general judgment about the universe (Karasar, 2012). This study therefore, aims to examine adolescent cyberbullying in light of human values.

Conclusion and Discussion

According to the research data, participants received an average cyberbullying score of 28.10. The highest and lowest scores able to be obtained from the cyberbullying scale are 96 and 24, respectively. The lower the scores obtained from the scale, the lower the prevalence of cyberbullying and vice versa. Given this, students had a low average cyberbullying score.

According to the findings of the research, the scores the students got from the cyberbullying scale do not show a significant difference according to the gender variable. While the average score obtained by female students from the cyberbullying scale is 27.37, the average score obtained by male students from the cyberbullying scale is 28.58. Similar to the study conducted, Ünver and Koç (2016) did not find a significant difference between cyberbullying and the gender variable in their study.

The findings of the study reveal how school type affects cyberbullying. Students studying in four different high school types were surveyed in our study, namely (i) Vocational and Technical Anatolian, (ii) Anatolian, (iii) Imam Khatib, and (iv) Science high schools. At an average of 30.25, Vocational and Technical Anatolian high schools received the highest score from the cyber bullying scale. Anatolian high schools followed MTAL with an average of 28.48. While Imam Hatip High Schools scored less than other high schools with an average score of 27.32, the high school type with the lowest average score of cyberbullying was the Science High Schools. Among the four types of high schools researched, Science high schools exhibited the least amount of cyberbullying. Since both Imam Khatib and Science high schools admit students through an exam administered by the Ministry of National Education, these findings indicate that they are highly successful.

The study's findings revealed there to be no significant difference between Internet connection at home and cyberbullying among high school students. In a similar study, Metli and Şirin (2019) did not find a significant relationship between cyberbullying and whether students had a computer at home.

The findings further reveal there to be no statistically significant difference between cyberbullying scores and daily internet usage. Unlike the current study, Taylan, et al. (2017: 51) found the rate of cyberbullying to increase in tandem with an increase in the computer and cellphone use.

The findings also demonstrate that participants valued friendship the most of all the sub-dimensions included in the study. The value of friendship was followed by responsibility, respect, honesty, peace, and honesty. While the students participating in the study valued friendship the most of the values included in the scale, they valued tolerance the least.

According to the information obtained from the research, no significant difference was found between gender and humanist values. A similar study conducted by Metli and Şirin (2019) did, however, find a significant relationship between human values and gender. According to this study, females were found to value responsibility, pacifism, respect, honesty, friendship, and tolerance more than male students.

The findings also show there to be a significant difference in the four different school types in our study. There exists a statistically significant difference between tolerance and school type. In order from most tolerant to least are: (i) Imam Khatib (ii) Anatolian (ii,) Science and (iv) Vocational and Technical Anatolian high schools.

The findings revealed no significant difference between daily internet usage and humanist values. Likewise, Metli and Şirin (2019) found no significant relationship between the humanist values of friendship, peacefulness, honesty, tolerance, and the duration of daily internet use. A weak, negative, significant relationship was found to exist between responsibility and respect and the duration of daily Internet use.

The findings of the study likewise revealed a high inverse relationship between cyberbullying and human values. Individuals with high cyberbullying scores have low humanist. Humanist values score of individuals with low cyberbullying scores were found to be high. When the human values sub-dimensions are examined, we observe a moderate inverse relationship between responsibility, respect, and cyberbullying score. According to our research, individuals with a high sense of responsibility engage less in cyberbullying. We found a weak, negative correlation between friendship, peacefulness, tolerance, and cyberbullying scores.

Kaynakça/References

- Acat, M.B. (2010). Yapılandırmacı yaklaşımın uygulanmasının önündeki engel: Öğretmen kılavuz kitaplarına dönük bir eleştiri. *Eğitime Bakış*, 6(17), 30-34.
- Ada, Ş. (2010). Analyzing peer bullying of 6th, 7th, and 8th grades primary school students from the aspect of different variables in Erzurum. *Education and Science*, 35 (158), 90-100.
- Aksaray, D. (2011). Siber zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), 405-432.
- Altunay, E. ve Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (1), 5-28.
- Arıca, O.T., Kınay, H. ve Tanrıkulu, T. (2012). Siber zorbalık ölçeğinin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 101-114.
- Bandura, A. (2002). Selectivemoral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31, 101-119.
- Batmaz, M. ve Ayas, T. (2013). İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorbalık düzeylerinin yordanması. *Sakarya University Journal of Education*, 3(1), 43-53.
- Baykal, F. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin ailedeki koruyucu etmenlerle ilişkisi: Afyonkarahisar ili örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Bozdaş, Ş. (2013). *Öğretmenlerin mesleklerine adanmışlık düzeyleri ile değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* (21. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Büyükyıldırım, İ. ve Dilmaç, B. (2015). Siber mağdur olmanın insani değerler ve sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29), 17-40.

- Çetin, B., Peker, A., Eroğlu, Y. ve Çitemel, N. (2011). Siber zorbalığın ve mağduriyetin bir yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar: Ergenler için bir ön çalışma. *International Online Journal of Educational Science*, 3 (3), 1064-1080.
- Demir, N. , Baran, A. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiyede ergenlerin arkadaş – akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örneklemleri. *Hacettepe Üniversitesi Bilig (Journal of Social Sciences of The Turkic World)* 32, 83 – 108.
- Demirtaş, Z, Ersözlü, A. (2007). Okul kültürü ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasındaki ilişkiler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (2) , 178-189.
- Dilmaç, B. (2007). *Fen lisesi öğrencilerine insani değerler eğitiminin verilmesi ve insani değerler ölçęęi ile sinanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Donegan, R. (2012). Bullying and cyberbullying: history, statistics, law, prevention and analysis. *The Elon Journal of Undergraduate Research In Communications*, 3 (1), 33- 44.
- Elmas, B. (2016). *Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve mağduriyet algı düzeylerinin incelenmesi*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Erses, T, Müezzın, E. (2018). İnsani değerler psiko-eğitim programının ergenlerde internet kullanımına etkisi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4 (7) , 313-326.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27(1), 1-15.
- Froese, B.G. (2008) Bullying in the digital age: Using technology to harass students and teachers. *Our Schools/ Our Selves*, 9 (11) 45-54.
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri Psychiatr Nurs- Special Topics* 3 (2), 175- 181.
- Hanewald, R. (2009), Cyberbullying research: In the current state, australian educational computing: *Journal of the Australian Council for Computers in Education*, 24(1), 10-15.
- Hinduja, S. and Patchin, J.W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14, 206–221.
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınevi.
- Kılıçer, K, Özeke, V, Çoklar, A. (2018). Sosyal medya kullanıcılarına ait siber davranışların insani değerler bağlamında incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (56) , 19-39.
- Kılınç, İ ve Gündüz, Ş. (2017). Lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7(2), 261-283.
- Kırıl, E. (2018). Kayıp giden bir değer: Saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 4-10.
- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2 (2) , 336-353.
- Metli, G ve Şirin, T. (2019). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 23 (77), 179-200.
- Özbay, A. (2013). *Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 17 (4), 605-626.
- Perren, S., and Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying and traditional bullying in adolescence: differential roles of moral disengagement, moral emotions, and moral values. *European Journal of Developmental Psychology*, 9 (2), 195-209.

- Suditu, M. (2012). Students' professional values perception inventory – Important dimensions of career orientation. *Petroleum Gas University of Ploiești, Romania. Porcedia- Social and Behavioral Sciences*, 69, 1991 -1997.
- Şahin, M., Aydın, B. ve Sarı, S.V. (2012). Cyberbullying, cyber victimization and psychological symptoms: A study in adolescents. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 41 (1), 53-59.
- Tahiroğlu, M., Yıldırım, T. ve Çetin, T. (2010). Değerler eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*,30,231-248.
- Tarman, B. ve Baytak, A. (2011). Teknolojinin eğitimdeki yeni rolü: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bakış açıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 891 -908.Taylan, H., Aydın, F. ve Topal, M. (2017) . Ortaokul öğrencilerinin sanal zorba olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sakarya ili örneği. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*,4(1), 41- 59.
- Ünver, H. ve Koç, Z. (2017). Siber zorbalık ile problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2), 117-140.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2022 • 10(26) • 97-111

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 26 Mart 2021
 Kabul | 4 Nisan 2022

Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık: Başa Çıkma Stratejileri, Değer Yönelimleri ve Akademik Başarılarıyla İlişkileri

Şeyma Rodop*

Sümeyye Yıldırım**

Pelin Dikmen Yıldız***

Aslı Gürtunca Hanif****

Öz

21. yüzyıldan itibaren siber zorbalık, ergenlerin, gençlerin ve dolayısıyla üniversite öğrencilerinin de yaşamında bilgi ve haberleşme teknolojilerindeki gelişmelerin sıkça kullanılmasının sonucu olarak ortaya çıkan bir sorundur. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışlarını tespit ederek öğrencilerin kullandıkları ve maruz kaldıkları siber zorbalık davranışları ile başa çıkma stratejileri, değer yönelimleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışmanın örneklemini, 859 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada, Kişisel Bilgi Formu, Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği ve Portre Değerler Anketi kullanılarak veriler toplanmıştır. Bulgulara bakıldığında, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile duygulara yönelik/pasif başa çıkma tarzı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmektedir. Hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet, öğrencilerin not ortalamasıyla negatif yönde anlamlı olarak bağlantılıdır. Ayrıca, siber zorbalığın güç, başarı, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma değerini ve güvenlik değerini; siber mağduriyetin ise öz-yönelim ve uyarılım değerlerini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Siber zorbalık ve mağduriyet düzeyinin yüksek olduğunun bulunmasından dolayı sunulabilecek çözüm önerilerinden biri, siber zorbalığa ilişkin duyarlılığı arttırmak amacıyla konuya dair psikoeğitimler düzenlenmesi olabilir. Problem odaklı baş etme yöntemlerinin kazanımına yönelik grup çalışmalarına ek olarak siber mağduriyet yaşayan öğrencilerle akran destek grupları yürütülebilir. Ayrıca, siber zorbalık davranışlarıyla ilişkili olan değerleri kapsayan müdahale programlarının geliştirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Başa Çıkma Stratejileri, Değer Yönelimi, Akademik Başarı

* Araştırma Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü; Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, seymarodop@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2481-0011

** Araştırma Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü; Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, sumeyyeyildirim@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5297-0656

*** Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, pelindikmenyildiz@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0496-3897

**** Araştırma Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü; Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, asligurtuncahanif@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8267-4409

Abstract

Cyberbullying has become a serious problem as information and communication technologies continue to develop and find more widespread use in daily life. This study seeks to determine cyberbullying behaviors in university students and to examine the relationships between the cyberbullying behaviors that students' use and are exposed to, and their coping strategies, value orientations, and academic achievements. The study's sample group consists of 859 university students. The findings reveal a statistically significant positive correlation between cyberbullying and cyber victimization and emotional coping style. Both cyberbullying and cyber victimization are negatively associated with student performance, as measured by grade point averages. Cyberbullying is a significant predictor of power, success, universality, benevolence, conventionalism, and conformity whereas cyber victimization is associated with self-orientation and arousal. One solution to high levels of cyberbullying and cyber victimization that can be offered, organize psychoeducation on the subject in order to increase sensitivity about cyberbullying. In addition to group work aimed at teaching problem-focused coping techniques, victims of cyberbullying can participate in peer support groups. We recommended that intervention programs incorporating values associated with cyberbullying behaviors be developed.

Keywords: Cyberbullying, Cyber Victimization, Coping Strategies, Value Orientation, Academic Success

Giriş

21. yüzyılla birlikte gelişen teknoloji ve artan internet erişimi neticesinde, milyonlarca genç, dijital teknoloji (örneğin, internet, cep telefonları) kullanmaktadır. Bu dijital teknoloji gençlere, zaman ve mekândan bağımsız olarak, iletişim kurma imkânı ve becerisi kazandırmıştır. Ancak bilgi kaynaklarına kolay ve hızlı erişim öğrenme açısından birçok yarar sağladığı gibi çeşitli olumsuz deneyimleri de beraberinde getirmektedir. Bu riskler, video, fotoğraflar ve metin yoluyla istenmeyen elektronik içeriklerin alınması, kimliğin çalınması, ödevlerde sahte ya da yanlış bilgilerin kullanılması ve cinsel avcılar olabilir (Arıcak ve ark., 2008). Dijital teknoloji kullanımı ile ilgili bir diğer önemli risk de siber zorbalıktır.

Siber zorbalık kavramı, bilgi ve haberleşme teknolojilerinin hızlı büyümesi ve geniş bir alana yayılması ile yakından ilişkilidir. Sosyal ağ servislerinin kullanım yaygınlığının artması, dünyada siber zorbalık üzerine ilginin ve endişelerin artmasına yol açmıştır. Siber zorbalık, bilgisayarların, cep telefonlarının ve diğer elektronik cihazların kullanımıyla ortaya çıkan kasıtlı ve tekrarlanan zarar olarak tanımlanmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2014). Zarar vermeye dair niyet barındırmak, zarar verme davranışının süreklilik arz etmesi, hedef kişinin zararı algılaması siber zorbalığın temel bileşenleri arasında yer almaktadır ("What is Cyberbullying?", t.y.).

Geleneksel akran zorbalığında olduğu gibi siber zorbalıkta da zarar gören kişiye kurban, kurban bu zararı veren kişiye ise fail denmektedir. Farklı yaşlarda insanlar, yedi gün yirmi dört saat farklı formlarda hem kurban hem de fail olabilmektedir (Willard, 2007). Yapılan çalışmalarda (Li, 2006;

Durak ve Saritepeci, 2020), siber zorbalık ve siber zorbalık mağduriyeti arasında anlamlı ilişkiler ortaya konmuştur. Geleneksel ve siber zorbalığı kurban ve mağdur açısından karşılaştırmalı olarak inceleyen Kowalski ve Limber (2013), siber zorbalığı kurban, mağdur, kurban/mağdur (zorbalığa maruz kalan ve zorbalığı yapan kimsenin aynı olduğu grup) ve siber zorbalık durumu içerisinde yer almayan kimse şeklinde dört gruba ayırmıştır ve benzer gruplandırmayı geleneksel zorbalık için de yapmıştır. Çalışmada (Kowalski ve Limber, 2013), söz konusu gruplandırmadaki konumları deneyimleyen katılımcıların, fiziksel ve psikolojik sağlık ve akademik performansları incelenmiştir. Zorbalık/mağdur grubunda olanların (özellikle siber zorbalık/mağdur) fiziksel sağlık, psikolojik sağlık ve akademik performans açısından diğer gruplardan daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir. Siber zorbalığa maruz kalmanın kişiler üzerindeki olumsuz etkileri üzerine yapılan başka bir çalışmada da siber mağduriyet ile okul başarısızlığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Beran ve Li, 2007). Siber zorbalığa dair yapılmış diğer çalışmalara bakıldığında, siber zorbalığa dair hedef olmanın hem ergenlerde hem de üniversite öğrencilerinde depresyon, kaygı, somatik semptomlar ve intihar girişimi gibi önemli psikolojik sağlık riskleri ile bağlantılı olduğu da görülmüştür (Kim ve ark., 2020; Martinez-Monteagudo ve ark., 2020; Nixon, 2014).

Türkiye’de siber zorbalık olgusunu ilk ele alanlardan Erdur-Baker ve Kavşut (2007), lise öğrencilerinin internet ve cep telefonu kullanım sıklığı ve siber zorbalık deneyimlerini incelemiştir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007), kavramı ilk çalışanlardan olmaları nedeniyle kavrama dair farkındalık kazandırmayı da hedeflemiştir. Bu doğrultuda söz konusu siber zorbalık olgusunun Türkiye’de de yaşandığını bildirmişler, telefon ve internet kullanım sıklığının ise siber zorbalık deneyimleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer değişkenler açısından inceleyen bir diğer çalışmada (Özdemir ve Akar, 2011) günlük internet kullanım süresi beş saati aşan katılımcıların daha fazla siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda (Çivilidağ ve Cooper, 2013; Özdemir ve Akar, 2011), cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenlerinin siber zorbalıkla bir ilişkisi olmadığı tespit edilmişken; bazı çalışmalarda (Eroğlu, 2011; Salı ve ark., 2015; Yiğit ve Seferoğlu, 2017) ise erkeklerin kızlara göre anlamlı düzeyde daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri bulunmuştur. Benzer şekilde ülkemizde yapılmış bir çalışmaya (Fırat ve Ayran, 2016) bakıldığında, üniversite öğrencilerinin genel not ortalaması ile siber zorbalık davranışları ve siber zorbalığa maruz kalmaları arasında negatif yönde ilişki ortaya konmuş ve öğrencilerin başarı seviyesinin yükseldikçe, siber zorba ya da mağduru olma olasılığının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen başka bir çalışmada (Sezer ve Demirören, 2021) ise öğrencilerin sanal zorbalık ve sanal kurban olma ölçeğinden aldıkları puanlar ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Zorbalığın doğasını anlamak için insan davranışlarına yön veren değerleri de hesaba katmak gerekir (Arsenio ve Lemerise, 2001). Dilmaç (2017), siber zorbalığı etkileyen en önemli değişkenlerden birinin değerler olduğunu ileri sürmektedir. Değerler, ahlaki faillik bağlamında önemli bir role sahiptir. Değerlerin içselleştirilmesi ile zorbalık davranışı arasında negatif ilişki mevcuttur (Perren ve Gutzwiller-Helfenfinger, 2012). Bunun yanı sıra farklı değer tipleri, saldırganlık ve şiddet içeren davranışları destekler veya bu türden davranışlarla aksi yönde hedeflere sahiptir. Şiddet içeren davranışlar çoklukla,

güç değeri ile pozitif ilişki içerisindeyken, uyma ve evrenselcilik ile negatif ilişki içerisinde (Knafo ve ark., 2008). Siber zorbalığın değerlerle ilişkisini inceleyen bir diğer çalışma (Menesini ve ark., 2013) değerlerin doğrudan ya da dolaylı olarak siber zorbalık davranışını etkileyeceğini belirtmiştir. Çalışma özellikle, dikkat odağının kendine yöneltilmesi, başarıyı, gücü, sosyal statü ve hakimiyet gibi özellikleri barındıran öz-genişletim değerinin siber zorbalığı yordadığını belirtmektedir. Özgenişletim ve değişime açıklık değer boyutları, siber zorbalığı ve zorbalığı dolaylı olarak etkilemektedir.

Dilmaç ve ark., (2016), sorumluluk, arkadaşlık, barışçıl olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü gibi insani değerlerin geleneksel zorbalıkta olduğu gibi, siber zorbalıkta da açıklayıcı bir değişken olabileceğini belirtmektedir. Dürüstlük ve barışçıl olma değerlerinde yüksek puan alma siber zorbalığa katılımı düşürmektedir. Çalışmanın (Dilmaç ve ark., 2016) sonuçları, ergenlerin sorumluluk, arkadaşlık, barış, saygı, dürüstlük ve hoşgörü gibi değerlerden alınan puanlar arttıkça siber zorbalık düzeyinin azaldığını ortaya koymuştur. Olguyu mağdur profili açısından, kişilik, dindarlık ve değerler bağlamında ele alan Sam ve ark., (2019) mağdur ve zorbanın dindarlık ve kişilik bakımından anlamlı bir farklılık göstermediğini ancak değer bağlamında bakıldığında 'değişime açıklık' değeri arttıkça siber zorbalık mağduru olma potansiyelinin de arttığını tespit etmiştir.

Söz konusu değer tiplerine sahip bir mağdurun siber zorbalığa maruz kalması denge halini bozmakta ve strese neden olmaktadır. Kurban/ mağdur stresin oluşturduğu dengesizlik durumunu tekrar dengeye ulaştırmak için bir takım baş etme yöntemlerine başvurur. Başa çıkma stratejileri çoklukla, bireyin strese karşı verdiği davranışsal duygusal ve bilişsel tepkileri olarak tanımlanmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984). Başa çıkmayı farklı yönlerden ele alan birçok başa çıkma stratejisi modeli vardır. En yaygın ve en çok kullanılan modellerden biri etkileşimsel model (Lazarus ve Folkman, 1984), bir diğer ise yaklaşma-kaçınma modelidir (Roth ve Cohen, 1986). Bu çalışmanın temel alacağı etkileşimsel model, başa çıkma stratejilerini problem odaklı ve duygu odaklı olmak üzere iki boyut üzerinde değerlendirir. Duygu odaklı (pasif) baş etme biçimi, tehdit edici, zarar verici bir ortamda yapılacak hiçbir şey olmadığı takdirde ortaya çıkarken, problem çözme odaklı (aktif) baş etme biçiminde çözüme yönelik bir değişim gerçekleştirilme imkanı varsa ortaya çıkmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984).

Baş etme becerilerini inceleyen bir çalışmada (Willard, 2007), lise öğrencilerinin hem aktif hem de pasif baş etme becerilerini kullandığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada, öğrenciler iki farklı pasif strateji kullandıklarını bildirmişlerdir. Bunlardan biri için eğer siber zorbalığa kendileri maruz kalırsa en iyi baş etme yönteminin göz ardı etme olduğunu, arkadaşları maruz kalırsa konudan uzak durmak gerektiğini belirtmişlerdir. İkinci pasif strateji ise kendine gurur duyma ve öz güveni öne çıkararak durumu göz ardı etme şeklinde tanımlanmıştır. Aktif baş etme stratejisinde ise dedikodunun kaynağını bularak kendini savunmak ve sessiz kalmamak ön plana çıkmıştır. Siber zorbalığı öğrencilerin bakış açısı ile ele alan bir diğer çalışma da (Agatston ve ark., 2007), öğrencilerin siber zorbalığı önlemeye yönelik çoklukla siber zorbalığa aracılık eden web sitelerinin ortadan kaldırılmasına dair stratejilerde, önerilerde bulduklarını ortaya koymuştur. Arıca ve ark., (2008), ortaokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, rahatsız edici siber davranışlarla karşılaştıklarında konuşarak durmasını söylemek, engellemek gibi daha aktif başa çıkma tarzını kullandıklarını ortaya koymuşlardır. Siber zorbalığı

üniversite öğrencileri ile çalışan bir diğer çalışma (Orel ve ark., 2017) olası siber zorbalığa maruz kalma durumunda öğrencilerin ne türden başa çıkma stratejilerini kullanmaya niyetlendiklerini incelemiştir. Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin olası zorbalık durumunda, çoklukla zorbalık mesajını gönderen kişiyi engellemeye niyetlendiklerini tespit etmiştir. Bunun yanı sıra önceden siber zorbalığa maruz kalmak, olası zorbalık durumunda verilecek tepkiyi, niyeti etkilediği tespit edilmiştir. Bir diğer çalışma (Machackova ve ark., 2013), kurban/mağdurların siber zorbalıkla çok çeşitli başa çıkma stratejileri kullanma hususunda aktif olduklarını belirtmiştir. Bilişsel stratejilere başvuran kurbanlar, siber zorbayı küçümsemek adına yeniden çerçevelendirdiklerini, kasıtlı olarak ondan kaçındıklarını ve görmezden geldiklerini belirtmişlerdir. Daha aktif ve davranışsal stratejilere başvuran kurbanların ise destek aradıkları, çeşitli tekniklere başvurdukları ve hatta yaklaşık yarısının zorba ile yüzleşme eğilimi gösterdikleri ortaya konmuştur. Siber zorbalığa maruz kalan katılımcıların, çok az bir kısmı misilleme yapmış ya da bilişsel olarak durumdan uzaklaşmayı tercih etmiştir.

Siber zorbalık kurbanı olanların kullandıkları başa çıkma stratejileri ile psikolojik uyum mekanizmaları arasındaki ilişki inceleyen bir diğer çalışma (Na ve ark., 2015), kaçınma stratejilerinin, psikolojik uyum sağlama mekanizmalarından depresyon ve anksiyete ile pozitif yönde ilişki gösterdiğini tespit etmiştir. Çalışmada, öğrencilerin çoklukla yaklaşma stratejisini tercih ettiği ve yaklaşma stratejisinin ise anksiyete ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Geleneksel zorbalıkta kullanılan başa çıkma becerileri ile siber zorbalıkta kullanılan başa çıkma becerileri zorbalığın yapısı gereği farklılaşmaktadır. Çünkü geleneksel zorbalıkta saldırgan ile aynı fiziksel mekan paylaşma durumu söz konusudur. Dolayısıyla siber kurbanın/ mağdurun aynı becerileri kullanma olasılığı yoktur. Bu durumda engellemek, web sitesi yönetimine şikayet etmek gibi teknik karşı koyma biçimlerinden bahsedilebilir (Perren ve Gutzwiller-Helfenfinger, 2012). Bununla birlikte, siber zorbalık ve geleneksel zorbalık olgularıyla karşılaşan kimselerin ne türden başa çıkma stratejileri kullandığını inceleyen bir diğer çalışma (Riebel ve ark., 2009), iki olguda da benzer başa çıkma stratejileri kullanıldığını ileri sürmektedir. Çalışma, başa çıkma yöntemlerini sosyal, agresif, bilişsel ve çaresiz başa çıkma şeklinde gruplandırmıştır. Sosyal destek arama aktif başa çıkma şekli olarak tanımlanırken, agresif başa çıkma duygusal başa çıkma olarak tanımlanmaktadır. Çaresiz başa çıkma hem duygusal hem bilişsel boyut barındırmaktadır.

Siber zorbalık üzerine yapılan birçok çalışmada (Heirman ve Walrave, 2012; Law ve ark., 2012), çoğunlukla daha genç insanlarla çalışılmıştır. Ancak, siber zorbalık çalışmaları sadece ergenlik dönemi ile sınırlandırılmaz. Her ne kadar üniversite öğrencileri ya da çalışan kişilerle yapılan çalışmalar kısıtlı olsa da (Rafferty ve Vander Ven, 2014; Martinez-Monteagudo ve ark., 2020), bu çalışmalar (Faucher ve ark., 2014; Lindsay ve Krysik, 2012), üniversite öğrencilerinin bir yıl içerisindeki siber zorbalık kurbanı olma oranının %20'nin üzerinde olduğunu göstermiştir. Başka çalışmalarda da (Blaya, 2019; Lai ve ark., 2017; Molluzzo ve Lawler, 2012) bu yaygınlık oranları %7 ile %66 arasında değişmektedir. Bu nedenle, üniversite öğrencileri popülasyonundaki kişilerle ayrıntılı olarak çalışılması gerektiği belirtilmektedir. Teknolojinin günlük yaşamdaki yaygınlığı ile çocuklar ve gençlerin teknoloji kullanımındaki artış, siber zorbalığın doğasının ve gençler üzerindeki etkilerinin anlaşılabilmesi için daha fazla araştırma

yapılmasını gerektirmektedir. Türkiye’de de bu alandaki literatür boşluklarını tamamlamaya yönelik çalışmalar olmasına rağmen (Arıcak ve ark., 2008), hala siber zorbalık kavramının farklı değişkenlerle bağlantılarının incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, mevcut çalışmanın literatüre siber zorbalığın üniversite öğrencileri örnekleminde hem değer yönelimi hem de başa çıkma stratejileri ile bağlantılarını ortaya koyması yönünde katkısı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu çalışmanın, üniversite düzeyinde siber zorbalık davranışları hakkında bilgi edinilmesini sağlayarak davranışın doğasına uygun sosyal politikaların, müdahale programlarının ve çözümlerin üretilmesi ile literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin siber zorbalık davranışları ile mağdur olma düzeylerini tespit etmektir. Ayrıca, bu öğrencilerin maruz kaldıkları ve kendilerinin yaptığı siber zorbalık davranışları ile başa çıkma stratejileri, değer yönelimleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkiler incelemektir.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmada, Kırklareli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi içerisinde yer alan Sosyoloji, Felsefe, Tarih, Matematik, Mütercim Tercümanlık, Türk Dili ve Edebiyatı ve Çağdaş Türk Lehçe ve Edebiyatı bölümlerinde eğitim gören 603’ü kadın, 256’sı erkek 859 öğrenciden 2018-2019 eğitim-öğretim yılının Güz döneminde veri toplanmıştır. Çalışmaya katılım gösteren üniversite öğrencilerine araştırmaya katılmaları konusunda herhangi bir baskı uygulanmamış, katılım gönüllülük esasına dayalı olarak sağlanmıştır.

Örneklem grubunun yaşı 18-45 aralığındadır ve yaş ortalaması 21.4’tür ($S_s=2.2$). Örneklem %70’i kadın ($n=603$), %29.6’sı ($n=256$) erkektir. Katılımcıların %20’sinin üniversitede ($n=172$) birinci yılıken, %29.3’ünün ($n=252$) ikinci %27.7’sinin ($n=238$) üçüncü, %22’sinin de ($n=190$) dördüncü ve üzeri yıllarda üniversite öğrenimi görmekte oldukları bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, üniversitede kaçınıcı yılı olduğu, bölümü ve başarı ortalaması (4’lük not sistemi üzerinden), medeni durumu, kardeş sayısı, kaçınıcı kardeş olduğu; anne babalarının yaşı, eğitimi, mesleği, ekonomik durumu gibi bilgileri içeren toplam 12 maddeden oluşmaktadır.

Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri- II

Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından Türkiye’deki siber zorbalık ve mağduriyetini incelemek için geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği (SBÖ), Topçu ve Erdur-Baker’in (2018) yeniden gözden geçirme çalışması sonrasında Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II adını almıştır. Ölçek, 10 maddeden ve iki boyuttan oluşmaktadır. Bu iki boyut, siber zorbalık ve siber mağduriyet olarak adlandırılmıştır. Her bir madde 4-lü Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II’nin Cronbach alfa güvenirlik katsayıları, siber mağduriyet için .80; siber zorbalık için .79

olarak bulunmuştur (Topçu and Erdur-Baker, 2018). Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları siber mağduriyet için .79; siber zorbalık için ise .75 olarak ortaya konmaktadır.

Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği

Lazarus ve Folkman (1984) tarafından geliştirilen Başa Çıkma Yolları Envanterinden yola çıkılarak Şahin ve Durak (1995) tarafından üniversite öğrencileri için kullanılmak üzere depresyon, kaygı, yalnızlık gibi duygu durumları ve diğer psikolojik stres belirtileri ile ilişkili daha kısa bir ölçek olan Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği ortaya konmuştur. Ölçek, “probleme yönelik/aktif” ve “duygulara yönelik/pasif” olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. “Probleme yönelik/aktif” boyutu, “iyimser yaklaşım”, “sosyal desteğe başvurma” ve “kendine güvenli yaklaşım” alt ölçeklerini; “duygulara yönelik/pasif” boyutu ise “boyun eğici yaklaşım” ve “çaresiz yaklaşım” alt ölçeklerini içermektedir. Ölçek, toplamda 30 maddeden oluşmaktadır ve ölçek maddeleri 4-lü Likert tipi derecelendirme şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin her bir alt ölçek için Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları şu şekildedir: “iyimser yaklaşım” için .49 ile .68; “kendine güvenli yaklaşım” için .62 ile .80; “sosyal desteğe başvurma” için .45 ile .47; “boyun eğici yaklaşım” için .47 ile .72 ve “çaresiz yaklaşım” için .64 ile .73 arasındadır (Şahin ve Durak, 1995). Bu çalışmadan elde edilen Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları ise “iyimser yaklaşım” için .70, “kendine güvenli yaklaşım” için .80; “sosyal desteğe başvurma” için .54; “boyun eğici yaklaşım” için .57; “çaresiz yaklaşım” için .72 olarak bulunmuştur.

Portre Değerler Anketi

Schwartz ve Bardi (2001) tarafından geliştirilen ve Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan bu ölçek, kişilerin sahip oldukları değer boyutlarını belirlemeye çalışmaktadır. Ölçek, toplam 40 maddeden oluşmaktadır ve 6-lı Likert tipi ölçeklendirme yöntemiyle değerlendirilmektedir. Yeniliğe açıklık değer grubu; özyönelim, hazcılık ve uyarılım değer tiplerini; muhafazacı yaklaşım değer grubu; uyma, geleneksellik ve güvenlik değer tiplerini, özdeşlik değeri grubu; evrensellik ve iyilikseverlik değer tiplerini, özgüven değeri grubu da güç, başarı ve hazcılık değer tiplerini içermektedir (Schwartz ve Bardi, 2001). Hazcılık boyutu yeniliğe açıklık ve özgüven olmak üzere iki ayrı değer grubunda birden yer almaktadır. Ölçeğin Demirutku ve Sümer (2010) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışmasında, iç tutarlılık katsayısı, en düşük .56 ile özyönelim değeri için, en yüksek değer olarak da .82 ile başarı değeri için bulunmuştur. Değer tiplerinin test-tekrar test değerleri de .65 (Özyönelim) ile .82 (Geleneksellik) arasında değişmektedir. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları, en düşük .49 ile uyarılım değeri için, en yüksek de .77 ile evrensellik değeri için bulunmuştur.

İşlem

Kırklareli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu’ndan ve çalışmada yer alan ölçeklerin kullanımına dair gerekli izinler alındıktan sonra, derslerinde uygulama yapılacak olan öğretim üyelerinden de onay alınarak veri toplama sürecine başlanan çalışmada, Fen-Edebiyat Fakültesinde öğrencisi olan tüm bölümlerin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine ulaştırılması hedeflenmiştir. Her bir sınıfın hangi dersinde uygulama yapılacağı uygunluk prensibine göre seçilmiştir. Uygulama yapılacak olan derse girilerek çalışma hakkında kısaca bilgi verilmiş ardından

da katılmayı isteyen öğrenciler öncelikle “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu’nu” sonra sırasıyla “Kişisel Bilgi Formu”, “Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri- II”, “Stresle Başa Çıkma Tartzları Ölçeği” ve “Portre Değerler Anketi”ni sınıf ortamında tamamlamışlardır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık olarak 30-40 dakika sürmüş ve bitiminde katılımcılara dağıtılan ölçekler geri toplanmıştır. Veriler SPSS 20.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t-testi ve çoklu doğrusal regresyon yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın amaçları doğrultusunda, öncelikle tanımlayıcı bulgular ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri gösterilmiştir. Ardından, üniversite öğrencilerinin maruz kaldıkları siber zorbalık davranışları ile kendilerine ait siber zorbalık davranışlarının akademik başarılarını, başa çıkma stratejilerini ve değer yönelimlerini yordayıp yordamadığını saptamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sunulmuştur.

Tanımlayıcı Bulgular

İlk olarak katılımcıların Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri- II, Stresle Başa Çıkma Tartzları Ölçeği ve Portre Değerler Anketinden aldıkları ortalama puanlar ve standart sapma değerleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri- II, Stresle Başa Çıkma Tartzları Ölçeği ve Portre Değerler Anketinden Alınan Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri

N= 859	$\bar{x}$	SS
Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri- II		
Siber Zorbalık	12.81	3.89
Siber Mağduriyet	14.29	4.76
Stresle Başa Çıkma Tartzları Ölçeği		
Probleme Yönelik/Aktif Başa Çıkma	50.01	6.71
Duygulara Yönelik/Pasif Başa Çıkma	30.09	6.58
Portre Değerler Anketi		
Güç	10.12	3.59
Başarı	16.31	4.40
Hazcılık	13.66	3.33
Uyarılım	13.48	2.97
Öz-yönelim	19.52	3.35

Evrensellik	31.01	4.77
İyilikseverlik	19.57	3.27
Geleneksellik	16.99	4.06
Uyma	18.46	3.69
Güvenlik	24.30	4.12

Yapılan frekans dağılımı sonucuna bakıldığında, çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin %72.3'ünün en az bir kere siber zorbalığa maruz kaldığı; % 64.3'ünün ise siber zorbalık davranışlarında bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin en çok maruz kaldığı üç siber zorbalık davranışı; dedikodu yaymak ($\bar{x}=1.89$, $Ss=1.16$), birine hakaret etmek ($\bar{x}=1.78$, $Ss=1.11$) ve utandırıcı veya kırıcı mesajlar göndermektir ($\bar{x}=1.74$, $Ss=1.03$). Benzer şekilde öğrencilerin en çok kullandığı üç siber zorbalık davranışı da dedikodu yaymak ($\bar{x}=1.67$, $Ss=1.05$), birine hakaret etmek ($\bar{x}=1.56$, $Ss=1.0$) ve utandırıcı veya kırıcı mesajlar göndermektir ($\bar{x}=1.4$, $Ss=0.83$). Cinsiyete göre bakıldığında da kadın öğrencilerin en çok dedikodu yaymak ($\bar{x}=1.91$, $Ss=1.16$); erkek öğrencilerin de birine hakaret etmek ($\bar{x}=2.21$, $Ss=1.30$), davranışlarına maruz kaldığı görülmüştür. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre gösterdikleri siber zorbalık davranışlarının maruz kaldıkları davranışlarla aynı olduğu bulunmuştur. Buna göre, kadın öğrenciler en çok dedikodu yaymak ($\bar{x}=1.7$, $Ss=1.06$) davranışında bulunurken, erkek öğrenciler birine hakaret etmek ($\bar{x}=2.15$, $Ss=1.31$) davranışında bulunmaktadır.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değişmezlik Katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.528$; $p<.01$).

Cinsiyete göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarında anlamlı düzeyde farklılık olup olmadığını incelemek için Bağımsız Örneklem t Testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, kadın ($\bar{x}=13.89$, $Ss=4.38$) ve erkek ($\bar{x}=15.26$, $Ss=5.48$) grupları arasında siber zorbalık puanları açısından anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($t(853)=-3.55$, $p<.001$). Bu sonuçlara göre, erkek öğrencilerin siber zorbalık puanları kadın öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksektir. Erkek ve kadın öğrencilerin siber mağduriyet puanları açısından farklı olup olmadığını ortaya koymak için yapılan analiz sonucunda, kadın ($\bar{x}=12.14$, $Ss=3.22$) ve erkek ($\bar{x}=14.38$, $Ss=4.81$) grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(853)=-6.79$, $p<.001$). Buna göre, erkek öğrencilerin siber mağduriyet puanları kadın öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak yüksektir.

Tablo 2'de bağımsız değişkenler olan siber zorbalık ve siber mağduriyet ile bağımlı değişkenlerden probleme ve duygulara yönelik başa çıkma tarzları arasındaki ilişkilere dair elde edilen korelasyon değerleri gösterilmiştir.

Tablo 2. Bağımsız ve Bağımlı Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Kolerasyon Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4
1. Siber Zorbalık	-			
2. Siber Mağduriyet	.528**	-		
3. Probleme Yönelik/Aktif Başa Çıkma	-.085*	-.056	-	
4. Duygulara Yönelik/Pasif Başa Çıkma	.153**	.141**	-.237**	-

* $p<0.05$, ** $p<0.01$

Tablo 2'den anlaşılacağı üzere siber zorbalık ile probleme yönelik/aktif başa çıkma tarzı arasında negatif yönde, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile duygulara yönelik/pasif başa çıkma tarzı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile değerler arasındaki ilişkilere dair elde edilen korelasyon değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Bağımsız ve Bağımlı Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Kolerasyon Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Siber Zorbalık	-											
Siber Mağduriyet	.528**	-										
Güç	.251**	.186**	-									
Başarı	.112**	.090**	.575**	-								
Hazcılık	.80*	.084*	.254**	.299**	-							
Uyarılım	.044	.080*	.237**	.381**	.479**	-						
Öz-yönelim	.006	.067*	.247**	.318**	.387**	.493**	-					
Evrensellik	-.184**	-.052	.035	.173**	.288**	.348**	.511**	-				
İyilikseverlik	-.121**	-.042	.029	.142**	.298**	.343**	.386**	.571**	-			
Geleneksellik	-.225**	-.163**	-.033	.088**	.067*	.151**	.112**	.327**	.395**	-		
Uyma	-.192**	-.124**	.088*	.196**	.106**	.191**	.185**	.433**	.453**	.559**	-	
Güvenlik	-.117**	-.088**	.149**	.30**	.199**	.246**	.367**	.503**	.411**	.461**	.534**	-

* $p<0.05$, ** $p<0.01$

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Not Ortalaması, Başa Çıkma Tarzları ve Değerler Değişkenlerine İlişkin Doğrusal Regresyon Analizleri

Siber zorbalık ve siber mağduriyetin not ortalamasını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucu Tablo 4'te gösterilmiştir. Buna göre, siber zorbalık ($B=-.020$) ile not ortalaması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir negatif ilişki olduğu görülmektedir ($t=-3.28$, $p=.001$).

Tablo 4. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Not Ortalaması Üzerindeki Yordama Katsayıları

Değişkenler	B	β	t	p
Sabit*	3.122		42.282	.000
Siber	-.008	-.077	-1.696	.090
Mağduriyet				
Siber Zorbalık	-.020	-.148	-3.284	.001

*Not ortalaması- (Bağımlı Değişken) Sabit
 $R^2_{adj} = .04$ ($N=859$, $p=.00$)

Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki bağlantıyı incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna bakıldığında, siber zorbalık ve siber mağduriyetin probleme yönelik/aktif başa çıkma tarzını istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordamadığı (sırayla $t=-1.94$, $p>.05$; $t=-.362$, $p>.05$) görülmektedir. Bununla birlikte, Tablo 5'te görüldüğü gibi hem siber zorbalığın hem de siber mağduriyetin duygu odaklı/pasif başa çıkma tarzını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur (sırayla; $B=.18$, $t=2.74$, $p<.05$; $B=.12$, $t=2.11$, $p<.05$).

Tablo 5. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Duygu Odaklı (Pasif) Başa Çıkma Üzerindeki Yordama Katsayıları

Değişkenler	B	β	t	p
Sabit*	26.085		31.423	.000
Siber	.116	.084	2.108	.035
Mağduriyet				
Siber Zorbalık	.184	.109	2.744	.006

*Duygu Odaklı Başa Çıkma Tarzı- (Bağımlı Değişken) Sabit
 $R^2_{adj} = .03$ ($N=859$, $p=.01$)

Siber zorbalığın ve siber mağduriyetin her bir değeri yordayıp yordamadığına ilişkin yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Değerler Üzerindeki Yordama Katsayıları

Değişkenler	B	β	t	p
Güç				
Siber Mağduriyet	.056	.074	1.9	.06
Siber Zorbalık	.195	.212	5.4	.00
Başarı				
Siber Mağduriyet	.039	.043	1.07	.29
Siber Zorbalık	.101	.089	2.23	.03
Hazcılık				
Siber Mağduriyet	.040	.058	1.44	.15
Siber Zorbalık	.042	.049	1.22	.22
Uyarılım				
Siber Mağduriyet	.049	.079	1.96	.05
Siber Zorbalık	.002	.003	.070	.95
Öz Yönelim				
Siber Mağduriyet	.063	.089	2.22	.03
Siber Zorbalık	-.036	-.041	-1.03	.30
Evrensellik				
Siber Mağduriyet	.062	.062	1.58	.12
Siber Zorbalık	1.266	-.217	-5.49	.00
İyilikseverlik				
Siber Mağduriyet	.021	.031	.77	.44
Siber Zorbalık	-.116	-.138	-3.48	.001
Geleneksellik				
Siber Mağduriyet	-.052	-.062	-1.57	.12

Siber Zorbalık	-2.01	-.192	-4.91	.00
Uyma				
Siber Mağduriyet	-.025	-.032	-.80	.42
Siber Zorbalık	-.166	-.175	-4.43	.00
Güvenlik				
Siber Mağduriyet	-.032	-.037	-.925	.36
Siber Zorbalık	-.103	-.097	-2.436	.02

Buna göre, siber zorbalığın güç değerini ($F_{(2,856)}=30.59$; $p<.001$); başarı değerini ($F_{(2,856)}=6.00$; $p<.05$); evrensellik değerini ($F_{(2,856)}=16.31$; $p<.001$); iyilikseverlik ($F_{(2,856)}=6.71$; $p=.001$); geleneksellik değerini ($F_{(2,856)}=24.13$; $p<.001$); uyma değerini ($F_{(2,856)}=16.66$; $p<.001$) ve güvenlik değerini ($F_{(2,856)}=6.36$; $p<.05$) anlamlı olarak yordadığı görülmüştür.

Siber mağduriyetin ise öz-yönelim değerini ($B=.063$, $t=2.22$, $p<.05$) ve uyarılımlı değerini ($B=.049$, $t=1.96$, $p=.05$) anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Tartışma

Bu çalışmanın amaçları, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık davranışları ile siber zorbalık mağduriyetlerini tespit etmek; bu öğrencilerin maruz kaldıkları ve kendilerinin yaptığı siber zorbalık davranışları ile başa çıkma stratejileri, değer yönelimleri ve akademik başarıları arasındaki bağlantıları incelemektir.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet ortalama puanları ve yüzdeleri açısından bakıldığında, çalışmanın örnekleminin önemli düzeyde hem siber zorbalık davranışlarında bulunduğu hem de siber zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Ancak, katılımcıların siber mağduriyete maruz kalma ortalaması daha yüksektir. Elde edilen bu bulgu, Faucher ve diğerlerinin (2014) çalışmasında elde ettiği öğrencilerin son bir yılda siber zorbalığa maruz kalma yaygınlığının (%24.1), siber zorba olma yaygınlığından (%6.6) daha yüksek olduğu bulgusu ile tutarlı görülmektedir. Ayrıca çalışmada, siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani, öğrencilerin siber zorbalık davranışları arttıkça siber mağduriyetleri de artmaktadır. Alanda yapılan çalışmalarda da (Li, 2006; Willard, 2007; Durak ve Saritepeci, 2020), siber zorbalık ve siber zorbalık mağduriyeti arasında yakın bir ilişki ortaya konmuştur. Dolayısıyla, elde edilen bulgu alanda yapılan çalışmalar ile tutarlıdır. Ancak, siber zorbalık ile siber mağduriyet arasındaki ilişkinin yönünün ortaya konulması için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin not ortalamasını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, siber zorbalığın not ortalamasını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Bir diğer deyişle, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık davranışları, düşük not ortalamasına yol açmaktadır. Alanda yapılan çalışmalarla benzer olarak (Beran ve Li, 2007), mevcut çalışmada da siber zorbalık davranışlarının not ortalamasını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür.

Bu alandaki birçok araştırmada siber zorbalık ve cinsiyet arasındaki ilişkiler incelenmesine rağmen, cinsiyetin siber zorbalığa olan etkisi hakkında ortak bir bulgu bulunmamaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgu, alanyazında yer alan erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri bulgusuyla (Eroğlu, 2011) tutarlıdır. Ayrıca, bu çalışmada erkek öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı da ortaya konmuştur. Elde edilen bu bulgu aynı zamanda, siber zorbalık ile siber mağduriyet arasındaki pozitif yönde elde edilen bulguyu desteklemektedir.

Katılımcıların siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyetleri duygu odaklı/pasif başa çıkma tarzını anlamlı olarak yordamaktadır. Buna göre, öğrencilerin hem siber zorbalık davranışları hem de yaşadıkları mağduriyet, onların kaçınma, inkar, boyun eğme gibi yollar kullanarak stres yaratan durumla baş etmesine neden olmaktadır. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında (Arıcak ve ark., 2008; Machackova ve ark., 2013), siber zorbalıkla başa çıkma her iki strateji türünün de kullanıldığı görülmüştür. Mevcut çalışmada ise katılımcılar siber zorbalık davranışlarını gösterdiklerinde de siber zorbalığa maruz kaldıklarında da duygu odaklı/pasif çıkma tarzını kullanmaktadır. Bunun nedeni, çalışmaya katılan öğrencilerin günlük yaşamlarındaki zorlu durumlarda da duygu odaklı/pasif başa çıkma tarzını kullanıyor olmaları olabilir.

Siber zorbalığın güç, başarı, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değerlerini anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Bir diğer deyişle, siber zorbalık ve belirtilen değerler arasında yakın ilişkiler bulunmuştur. Alanda yapılan alışmalar (Knafo ve ark., 2008) ile tutarlı olarak, siber zorbalık davranışlarının, g değeri ile pozitif ilişki içerisindeyken, uyma ve evrenselcilik ile negatif ilişki içerisinde olduğu ortaya konmuştur. Kişilerin ahlaki standartlarını belirleyen değerler, bilgisayar aracılı iletişimde çoklukla karşılaşılan anonim olma hali nedeniyle gölgede kalabilir. Dolayısıyla bireysel kimlikten uzaklaşmaya neden olabilir. Literatürü de incelediğimizde (Watts ve ark., 2017) anonimlik, kurbanın anlık tepkisinin gözlemlenebilir olmaması nedeniyle sonuçlara yönelik kaygıyı azaltmakta ve kendini engelleme mekanizmalarını ketlemeye neden olmaktadır. Dolayısıyla siber zorbalığa katkıda bulunmaktadır. Bunun dışında, kişilik özelliklerine bağlı bir takım psikolojik ihtiyaçlar, sosyal baskınlık yönelimi, çocuklukta ya da yetişkinlikte kişiler arası zayıf ilişkiler kurmak gibi faktörlerin de siber zorbalığa mağdur ya da zorba olarak dahil olma riskini arttırdığı gözlemlenmektedir. Türkiye'deki literatüre, söz konusu değişkenler ile siber zorbalık daha geniş bir perspektiften incelenerek katkı sunulabilir.

Sonuç ve öneriler

Ülkemiz literatüründe, bu alandaki boşlukları tamamlamaya yönelik çalışmalar olmasına rağmen (Arıcak ve ark., 2008; Fırat ve Ayran, 2016), teknolojinin günlük yaşamdaki yaygınlığı ile çocuklar ve gençlerin teknoloji kullanımındaki artış, siber zorbalığın doğasını ve etkilerini anlamak üzerine daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, mevcut çalışmanın literatüre siber zorbalığın niversite öğrencileri rneklemesinde hem değer yönelimi hem de başa çıkma stratejileri ile bağlantılarını ortaya koyması yönünde katkısı olacağı düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada, katılımcıların yüksek düzeyde hem siber zorbalık davranışlarında bulunduğunun

hem de siber zorbalığa maruz kaldığının ortaya konması, davranışın doğasına uygun sosyal politikaların, müdahale programlarının ve çözümlerin üretilmesini önemli kılmaktadır. Bu anlamda atılacak önemli adımlardan bir tanesi, öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarını arttıracak çalışmaların yapılmasıdır (Gelmez, 2020). Bu çalışmaların, üniversite-öğrenci iş birliği içerisinde yürütülmesi önemli görülmektedir. Üniversitelerin psiko-sosyal destek birimleri aracılığıyla, siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin tanımlama ve baş etme yöntemlerine dair psikoeğitimler düzenlenebilir. Bu çalışmada elde edilen katılımcıların siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyetlerinin duygu odaklı/pasif başa çıkma tarzını anlamlı olarak yordadığı bulgusu da göz önünde bulundurularak, daha aktif ve daha davranışsal stratejilere başvurmayı içeren problem odaklı baş etme yöntemlerinin kazanımına yönelik grup çalışmaları yapılabilir. Bunlara ek olarak, siber mağduriyet yaşayan öğrenciler ile akran destek grupları yürütülerek deneyimlerini, duygularını paylaşabilecekleri güvenli bir ortam sunulabilir. Siber mağduriyet ile siber zorbalık davranışlarının pozitif ilişki içerisinde olduğu bulgusuna dayanarak, siber mağduriyet yaşayan öğrencilere yönelik sunulan bir müdahalenin de siber zorbalık davranışlarına etkisi olabilecek bir yol olduğu da söylenebilir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer önemli bulgu da siber zorbalık ile güç, başarı, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma ve güvenlik değerleri arasında anlamlı bağlantılar olmasına dairdir. Buradan hareketle, siber zorbalık davranışlarıyla ilişkili olan bu değerleri kapsayan bir müdahale programının geliştirilmesi önerilebilir.

Bundan sonraki çalışmaların; siber zorbalık ve mağduriyet ile bağlantılı faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında ortaya konan anlamlı ilişkinin yönüne dair üniversite düzeyindeki kişiler ile çalışmalar yapılabilir. Bunlara ek olarak, kişiler arası yakın ilişkiler, anne-baba yetiştirme tutumları gibi siber zorbalık ile ilişkili olduğu gözlemlenen faktörlerle de çalışmalar ortaya konarak bu alana katkı sunulacağı düşünülmektedir. Ölçeklerin sınıf ortamında tamamlanıyor olmasından dolayı katılımcılar, cevaplarının başkası tarafından görülebileceği endişesi ile sosyal istenirlik yönünde cevaplar verebilir. Bu da çalışmanın bir kısıtlılığı olabilir. Gelecek çalışmalarda, ölçeklerin tamamlanmasının yanı sıra katılımcılardan odak grup görüşmeleri yoluyla veriler toplanabilir.

Cyberbullying Among University Students: Relations With Coping Strategies, Value Orientations And Academic Success

Şeyma Rodop*

Sümeyye Yıldırım**

Pelin Dikmen Yıldız***

Aslı Gürtunca Hanif****

Introduction

With the 21st century, as a result of developing technology and increasing internet access, millions of young people are faced with digital technologies (e.g. internet, mobile phones). These digital technologies bring many benefits to young people, as well as the risk of exposing them to various negative experiences. One of the major risks associated with the use of digital technology is cyberbullying. The widespread use of technology in everyday life and the increase in the use of technology by children and young people lead to the need for more research on understanding the nature and effects of cyberbullying. In Turkey, although there is some research to fill in these gaps in the literature in this field (Aricak et al., 2008), it is still a need to examine the different variables associated with cyberbullying. Therefore, the purpose of this study is to determine the cyberbullying behavior and victimization among university students. In addition, the relationships between coping strategies, value orientations and academic achievements of these students with cyberbullying behaviors they are exposed to and their own ones will be examined.

* Research Assistant, Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Psychology Department; PhD Student, Istanbul University, Institute of Social Sciences, Psychology Department, seymarodop@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2481-0011

** Research Assistant, Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Psychology Department; PhD Student, Istanbul University, Institute of Social Sciences, Psychology Department, sumeyyeyildirim@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5297-0656

*** Asst. Prof. (PhD), Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Psychology Department, pelindikmenyildiz@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0496-3897

**** Research Assistant, Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Psychology Department; PhD Student, Istanbul University, Institute of Social Sciences, Psychology Department, asligurtuncahanif@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8267-4409

Method

For sample of the research, it is aimed to reach first, second, third and fourth year students of all departments of the Faculty of Arts and Sciences. The course of each class was chosen according to the eligibility principle. Sample of this study consists of 859 volunteer students (603 females, 256 males). The age of the sample group is between 18 and 45, and the average age is 21.4 (Sd = 2.2). 70% of the sample is female (n=603) and 29.6% (n=256) is male. After students' consent was taken by Informed Volunteer Consent Form, the Personal Information Form, Revised Cyberbullying Inventory-II, Stress Coping Styles Scale and Portrait Values Questionnaire were administered to the participants in the classroom environment. The obtained data were analyzed in SPSS 20.0.

Findings

The results showed that 72.3% of the university students were exposed to cyberbullying; 64.3% of them used to cyberbullying behaviors at least once in their life. The three cyberbullying behaviors students are most exposed to and used cyber bullying behaviors are; spreading gossip, insulting someone and sending embarrassing or hurtful messages. There was a statistically positive significant relationship between cyberbullying and cyber victimization scores ($r=.528$; $p<.01$).

There are significant positive relationships between cyberbullying, cyber victimization and emotion-oriented/ passive coping style (respectively; $r=.15$, $p<.01$; $r=.14$, $p<.01$). In addition, cyberbullying and cyber victimization significantly predicted emotion-oriented / passive coping style (respectively; $B=.18$, $t=2.74$, $p<.05$; $B=.12$, $t=2.11$, $p<.05$). It is observed that there is a statistically significant negative relation between grade average and cyberbullying ($B=-.020$, $t=-3.28$, $p=.001$). While it has been revealed that cyberbullying significantly predicted the power ($F(2,856)=30.59$; $p<.001$), success ($F(2,856)=6.00$; $p<.05$), universality ($F(2,856)=16.31$; $p<.001$), benevolence ($F(2,856)=6.71$; $p=.001$), tradition ($F(2,856)=24.13$; $p<.001$), conformity ($F(2,856)=16.66$; $p<.001$) and security ($F(2,856)=6.36$; $p<.05$) values; cyber victimization significantly predicted self-orientation ($B=.063$, $t=2.22$, $p<.05$) and arousal values ($B=.049$, $t=1.96$, $p=.05$).

Discussion

The findings of the study demonstrated that cyberbullying and cyber victimization are common among university students. However, the average exposure of the participants to cyber victimization is higher than cyberbullying. This finding is consistent with other studies (e.g. Faucher et al., 2014). In the present study, participants tend to use emotion-oriented/ passive coping style when they show cyberbullying behaviors and when they are exposed to cyberbullying. In studies (Aricak et al., 2008; Machackova et al., 2013), it was seen that they used both coping style against to cyberbullying. It has been seen that cyberbullying significantly predicts the values of power, success, universality, benevolence, tradition, conformity and security. Consistent with previous studies (Knafo et al., 2008), while cyberbullying behaviors are positively correlated with power value, they are negatively correlated with conformity and universalism.

It is thought that the present study will contribute to the literature by revealing the relationships between cyberbullying and value orientation and coping strategies the sample of university students.

This study is expected to shed light on social policies and intervention programs by providing information about cyberbullying behaviors at the university level. Further research is warranted to study on other factors that affect cyberbullying and cyber victimization such as social dominance orientation, and personality traits.

Kaynakça/References

- Agatston, P. W., Kowalski, R., & Limber, S. (2007). Students' perspectives on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health, 41*(6), 59-60.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoglu, A., Saribeyoglu, S., Ciplak, S., Yilmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyberpsychology & Behavior, 11*(3), 253-261. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0016>
- Arsenio, W. F., & Lemerise, E. A. (2001). Varieties of childhood bullying: Values, emotion processes, and social competence. *Social Development, 10*(1), 59-73.
- Beran, T., & Li, Q. (2007). The relationship between cyberbullying and school bullying. *Journal of Student Well-being, 1*(2), 15-33.
- Blaya, C. (2019). Cyberbullying among university students in France: Prevalence, consequences, coping, and intervention strategies. In W. Cassidy, C. Faucher, & M. Jackson (Eds.), *Cyberbullying at university in international contexts* (1st ed., pp. 9-22). Routledge.
- Çivilidağ, A., & Cooper, H. T. (2013). Ergenlerde siber zorba ve öfkenin incelenmesi üzerine bir araştırma: Niğde ili örneği. *International Journal of Social Science, 6*(1), 497-511.
- Demirutku, K., & Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre Değerler Anketi'nin Türkçe Uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 17-25.
- Dilmaç, B. (2017). The relationship between adolescents' levels of hopelessness and cyberbullying: The role of values. *Educational Sciences: Theory and Practice, 17*(4), 1119-1133. <https://doi.org/10.12738/estp.2017.4.0610>
- Dilmaç, B., Yurt, E., Aydın, M., & Kaşarç, İ. (2016). Predictive relationship between humane values of adolescents cyberbullying and cyberbullying sensibility. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 14*(1), 3-22. <https://doi.org/10.14204/ejrep.38.14123>
- Durak, H. Y., & Saritepeci, M. (2020). Examination of the relationship between cyberbullying and cyber victimization. *Journal of Child and Family Studies, 29*(10), 2905-2915. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01768-4>
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyberbullying. *Journal of Euroasian Educational Research, 27*, 31-42.
- Eroğlu, Y. (2011). Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Faucher, C., Jackson, M., & Cassidy, W. (2014). Cyberbullying among university students: Gendered experiences, impacts, and perspectives. *Education Research International. https://doi.org/10.1155/2014/698545*
- Fırat, M., & Ayran, G. (2016). Üniversite öğrencileri arasında sanal zorbalık. *TAFF Preventive Medicine Bulletin, 15*(4). <https://doi.org/10.5455/pmb.1-1450776947>
- Gelmez, Ö. S. Ö. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi, 8*(Özel Sayı), 75-95.
- Heirman, W., & Walrave, M. (2012). Predicting adolescent perpetration in cyberbullying: An application of the theory of planned behavior. *Psicothema, 24*(4), 614-620.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2014). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Corwin Press.
- Kim, J., Walsh, E., Pike, K., & Thompson, E. A. (2020). Cyberbullying and victimization and youth suicide risk: The buffering effects of school connectedness. *The Journal of School Nursing, 36*(4), 251-257. <https://doi.org/10.1177/1059840518824395>
- Knafo, A., Daniel, E. & Khoury-Kassabri, M. (2008). Values as protective factors against violent behavior in Jewish and Arab high schools in Israel. *Child Development, 79*(3), 652-667.

- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health, 53*(1), 13-20. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.09.018>
- Lai, C. S., Mohamad, M. M., Lee, M. F., Salleh, K. M., Sulaiman, N. L., Rosli, D. I., & Chang, W. V. (2017). Prevalence of cyberbullying among students in Malaysian higher learning institutions. *Advanced Science Letters, 23*(2), 781-784.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*, 141-178. Springer.
- Law, D. M., Shapka, J. D., Hymel, S., Olson, B. F., & Waterhouse, T. (2012). The changing face of bullying: An empirical comparison between traditional and internet bullying and victimization. *Computers in Human Behavior, 28*(1), 226-232. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.09.004>
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International, 27*, 157-170. <https://doi.org/10.1177/0143034306064547>
- Lindsay, M., & Krysiak, J. (2012). Online harassment among college students: A replication incorporating new Internet trends. *Information, Communication & Society, 15*(5), 703-719.
- Machackova, H., Cerna, A., Sevcikova, A., Dedkova, L., & Daneback, K. (2013). Effectiveness of coping strategies for victims of cyberbullying. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 7*(3).
- Martínez-Monteagudo, M. C., Delgado, B., Díaz-Herrero, Á., & García-Fernández, J. M. (2020). Relationship between suicidal thinking, anxiety, depression and stress in university students who are victims of cyberbullying. *Psychiatry Research, 286*, 112856.
- Menesini, E., Nocentini, A., & Camodeca, M. (2013). Morality, values, traditional bullying, and cyberbullying in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology, 31*(1), 1-14. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.2011.02066.x>
- Molluzzo, J. C., & Lawler, J. (2012). A study of the perceptions of college students on cyberbullying. *Information Systems Education Journal, 10*(4), 84.
- Na, H., Dancy, B. L., & Park, C. (2015). College student engaging in cyberbullying victimization: Cognitive appraisals, coping strategies, and psychological adjustments. *Archives of Psychiatric Nursing, 29*(3), 155-161.
- Nixon, C. L. (2014). Current perspectives: the impact of cyberbullying on adolescent health. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics, 5*, 143. <https://doi.org/10.2147/AHMT.S36456>
- Orel, A., Campbell, M., Wozencroft, K., Leong, E., & Kimpton, M. (2017). Exploring university students' coping strategy intentions for cyberbullying. *Journal of interpersonal violence, 32*(3), 446-462.
- Özdemir, M., & Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbaliğa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 17*(4), 605-626.
- Perren, S. & Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying and traditional bullying in adolescence: Differential roles of moral disengagement, moral emotions, and moral values. *European Journal of Developmental Psychology, 2*(9), 195-209. <https://doi.org/10.1080/17405629.2011.643168>
- Perren, S., Corcoran, L., Cowie, H. Dehue, F., Garcia, D., Mc Guckin, C., Sevcikova, A., Tsatsou, P., & Völlink, T. (2012). Tackling cyberbullying: Review of empirical evidence regarding successful responses by students, parents, and schools. *International Journal of Conflict and Violence, 6*(2), 283-293.
- Rafferty, R., & Vander Ven, T. (2014). 'I hate everything about you': a qualitative examination of cyberbullying and on-line aggression in a college sample. *Deviant Behavior, 35*(5), 364-377.
- Riebel, J. R. S. J., Jäger, R. S., & Fischer, U. C. (2009). Cyberbullying in Germany—an exploration of prevalence, overlapping with real life bullying and coping strategies. *Psychology Science Quarterly, 51*(3), 298-314.
- Roth, S., & Cohen, L. J. (1986). Approach, avoidance, and coping with stress. *American Psychologist, 41*(7), 813.
- Salı, J., Başak, B., & Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 5*(2), 109-130. <https://doi.org/10.18039/ajesi.59645>
- Sam, D. L., Bruce, D., Agyemang, C. B., Amponsah, B., & Arkorful, H., (2019). Cyberbullying victimization among high school and university students in Ghana. *Deviant Behavior, 40*(11), 1305-1321. <https://doi.org/10.1080/01639625.2018.1493369>
- Schwartz, S. H., & Bardi, A. (2001). Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 32*, 265- 286.
- Sezer, B., & Demiroren, M. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin sanal zorba ve sanal kurban olma durumlarının incelenmesi. *Tıp Eğitimi Dünyasi, 20*(61), 106-118. <https://doi.org/10.25282/ted.902235>

- Şahin, N.H., & Durak, A. (1995). Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 56- 73.
- Topcu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2010). The Revised Cyber Bullying Inventory (RCBI): Validity and reliability studies. *Procedia-social and Behavioral Sciences*, 5, 660-664.
- Topcu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2018). RCBI-II: The Second Revision of The Revised Cyber Bullying Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 51(1), 32-41. <https://doi.org/10.1080/07481756.2017.1395705>
- Watts, L. K., Wagner, J., Velasquez, B., & Behrens, P. I. (2017). Cyberbullying in higher education: A literature review. *Computers in Human Behavior*, 69, 268-274. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.038>
- *What is cyberbullying?* (n.d.). Cyberbullying Research Center. Retrieved October 30, 2018, from <https://cyberbullying.org/what-is-cyberbullying>
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Research Press.
- Yiğit, M. F., & Seferoğlu, S. S. (2017). Siber zorbalıkla ilişkili faktörler ve olası çözüm önerileri üzerine bir inceleme. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(2), 13-49.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2022 • 10(26) • 117-128

ISSN 2791-8157

Başvuru | 24 Mart 2021

Kabul | 6 Nisan 2022

Üniversite Öğrencilerinin Kurumsal İmaj Algısının Memnuniyet ve Tavsiye Etme Niyeti Üzerindeki Etkisi*

Abdullah Uslu**

Filiz Karakoyunlu***

Öz

Türkiye’de sayıları hızla artan üniversitelerin amaçları arasında, öğrenci taleplerini karşılayarak varlıklarını devam ettirmek ve kalite düzeylerini korumak yer almaktadır. Eğitim-öğretim hizmetleri sunan Yükseköğretim Kurumları açısından kurum imajı kavramı özenle üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Bu kapsamda; güçlü rekabete dayalı ortamlarda, üniversitelerin kendilerini alternatiflerinden farklılaştırmak ve öğrencilerin tercihlerinin karşılığı olabilmek amacıyla çalışmalar yapmaları kaçınılmazdır. Bu çalışmada Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesi’nde öğrenim gören öğrencilerin, üniversitenin kurumsal imajının, öğrenci memnuniyetini ve tavsiye etme niyeti üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesi’nde öğrenim gören 250 öğrenciden anket aracılığıyla elde edilen veriler kullanılmıştır. Daha sonra yapısal eşitlik modellemesiyle analiz sonuçları elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre; üniversite kurum imajının öğrenci memnuniyeti ve tavsiye etme niyeti üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir. Öte yandan öğrenci memnuniyetinin tavsiye etme niyeti üzerinde pozitif yönde ve anlamlı etkilerinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal İtibar, Kurum İmajı, Öğrenci Memnuniyeti, Tavsiye Etme Niyeti, Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Turizm Fakültesi

* Bu makale, 2-4 Eylül 2020 tarihlerinde düzenlenen “Kıtalararası Turizm Yönetimi Konferansı”nda (MTCON-2020) sunulan ve bildiriler kitabında özet olarak yer alan bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, auslu@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3660-7096

*** Turizm Bilim Uzmanı, Akdeniz Üniversitesi, fkarakoyunlu@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0332-9541

Abstract

Two primary objectives of universities in Turkey whose number has increased rapidly are to continue their existence by meeting the demands of students and to maintain their own quality levels. From the standpoint of Higher Education Institutions which provide educational services, the concept of the corporate image requires rigorous emphasis. In this context, in environments based on strong competition, it is inevitable for universities to carry out studies that serve the purpose of differentiating from existing alternatives and meeting the expectations of their students. In this study, the effect of the university's corporate image on the satisfaction of Akdeniz University students who study at Manavgat Tourism Faculty as well as their intention to recommend was investigated. Data obtained through a questionnaire from 250 students who study at Akdeniz University Manavgat Faculty of Tourism were utilized. Afterward, the analysis results were obtained via structural equation modeling. The results showed that the university's corporate image has an effect on student satisfaction and their likelihood to recommend the institution to others. Moreover, the study revealed that student satisfaction has positive and significant effects on their intention to recommend.

Keywords: Corporate Reputation, Corporate Image, Student Satisfaction, Intention to Recommend, Akdeniz University, Faculty of Manavgat Tourism.

Giriş

Ürün ve hizmetlerin birbirine benzerlik gösterdiği piyasa ortamında kıyasıya rekabetin yaşanması kaçınılmazdır. Kurumların öncelikli hedefleri arasında varlıklarını devam ettirerek büyümek ve başarılı olmak yer almaktadır. Kurumların başarısı, meydana getirilen ürünün ve arz edilen hizmetin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Küreselleşme ile eğitim sektörü dış dünyaya açılan bir yapı haline gelmiştir. Günümüzde üniversitelerin sayısının hızla artışı göstermesi, eğitim hizmeti arz eden yükseköğretim kurumları arasındaki rekabeti de çoğaltmaktadır. Nitekim 2020 yılı sonu itibarıyla 129'u devlet, 75'i vakıf ve 4'ü vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere Türkiye'deki üniversite sayısı 208'dir (YÖK, 2020). Artan bu üniversite sayısı ile birlikte üretilen hizmetin kaliteli olması ve başta öğrenciler olmak üzere tüm paydaşların beklentilerinin karşılanması önemlidir.

Rekabet koşullarında öğrencilerin seçimlerinde ön planda olmayı amaçlayan üniversitelerin kurumsal imaj konusuna gereken önemi vermeleri gerekmektedir. Üniversiteler nitelikli personel ve öğrenciler tarafından tercih edilir durumda olmak için kurum imajlarını koruma ve yükseltmenin yollarını araştırmaktadırlar. Güçlü kurum imajına sahip üniversiteler, öğrencilerin zihninde kalıcı olmaktadır.

Kurumlara göre itibar ve başarı şeklinde algılanan imaj, soyut ya da ölçümü yapılamayan bir kavram olsa da, yapılabilecek incelemeler ve yorumlar (ağızdan ağıza iletişim) neticesinde farkına varılmakta ve anlaşılmaktadır. Bu nedenle kurum imajı pazarlama çalışmalarında bir başarı göstergesi olarak kabul edilmektedir (Radiman vd., 2018: 97). Profesyonel olarak hizmet sunan her teşkilat için kurum imajını geliştirme oldukça önemli bir kavram olarak idrak edilmektedir. İmaj, bir ürün veya bir kurum hatta bir ülke için çok değerlidir. Yüksek rekabet ortamında üniversiteler de kendi imajlarını güçlendirme ve

kurum imajlarına sahip çıkma konularını daha çok önemsemektedir. Üniversitelerdeki kurumsal imaj, öğrenci memnuniyeti ile sadakati için önemli olmakla birlikte öğrencilere sunulan hizmetin kalitesi ile uyuşmalıdır (Köse, 2012: 225).

Satın alınan bir ürün ya da hizmet hakkında ortaya çıkan genel izlenim ve davranış memnuniyet olarak tanımlanmaktadır (Helgesen & Nettet, 2007a: 129). Eğitim sektöründe öğrenci memnuniyetinin, öğrencinin eğitim hayatındaki tecrübeleri ve neticelerinin kişisel yorumlanması ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Giner & Rillo, 2016: 258). Bu noktada ülkelerin ilerlemesinde büyük önem taşıyan üniversitelerin temel müşterisinin öğrenciler olduğu söylenmektedir (Hill, 1995: 13). Buna bağlı olarak eğitim hizmetlerinin pazarlanmasından bahsedilmektedir. Üretildiği anda tüketilen eğitim hizmetlerinin öğrencilerin hayatlarına olan katkısı büyüktür. Öğrencilere verilen hizmetin kalitesine ilişkin pozitif algıların öğrenci memnuniyeti üzerinde oldukça etkili olduğu da ifade edilmektedir (Alves & Raposo, 2010: 73).

Üniversitelerin kurum imajının, öğrenci memnuniyeti ve üniversiteyi başkalarına tavsiye etme niyeti ile ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 250 öğrenciden anket tekniği ile veriler elde edilmiş ve SPSS 22.0 ve AMOS 23.0 paket programları yardımıyla analizler gerçekleştirilmiştir.

Literatür Taraması

Kurumsal İtibar Kavramı

Son yıllarda kurumsal itibar kavramı tüm sektörlerde olduğu gibi eğitim sektöründe de önemli hale gelmektedir. Ülkemizde kurulan üniversite sayısının artmasıyla birlikte üniversiteler arasında şiddetli bir rekabet ortamı oluşmuştur. Yükseköğretim kurumlarının alışlagelmiş yapısını değiştiren bir kavram olarak açıklanan “Multiversite” kavramı gündemde yer almaya başlamıştır (Yamaç, 2009: 179). “Multiversite” kavramını kabullenen üniversiteler, kalite anlayışıyla hareket etmekte ve rakipleri arasından sıyrılarak öğrenciler tarafından tercih edilir duruma gelmek istemektedirler. Bu anlamda öğrencilerin tercihlerinde üst sıralarda bulunmak için yükseköğretim kurumlarının kurumsal itibar konusuna gereken önemi vermeleri gerekmektedir (Koçoğlu, 2018: 23-24). Literatürdeki araştırmalara göre üniversite itibarının öğrenci memnuniyetine ve başkalarına tavsiye etme niyetine olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir (Thomas, 2011; Barusman, 2014; Azoury vd., 2014; Kunanusorn & Puttawong, 2015; Wong vd., 2016). Kurumların, varlıklarını sürdürmeleri, gelişebilmeleri ve birbirilerine karşı üstünlük sağlayabilmeleri için olumlu itibara sahip olmaları gerekmektedir. Günümüzde değişken tüketici yapısı, nitelik yönünden benzerlik gösteren ürünler ve iletişim araçlarının etkisi gibi gelişmeler nedeniyle kurumsal itibar, kurumlar için çok kıymetli görülmektedir (Gardberg & Fombrun, 2002: 303). Kurumsal itibar; kurumların kendilerine has yapıları, özellikleri ve zamanla oluşan başarılarının sonucudur (Bendixen & Abratt, 2007: 70). Kurumun paydaşlarının, kurumu ciddi, sağlam ve saygın olarak idrak etmeleridir (Gotsi & Wilson, 2001: 29). Kurumsal itibar, kurumun iç ve dış müşterilerinin kurum hakkındaki düşünceleri sonucunda ortaya çıkan, değerlendirilmesi güç bir nitelik olarak görülmektedir (Gardberg & Fombrun, 2002: 304). Bu anlamda kurumsal itibar; kurumun, diğer kurumların sahip olmadığı bazı özelliklere sahip olmasıdır (Koçoğlu, 2018: 25).

Üniversitelerin kurum itibarını oluşturan temel bileşenleri kimlik ve imajdır (Barnett, vd., 2006: 28). Bu nedenle üniversitenin iç ve dış müşterilerinin; üniversitenin kimliğine ve imajına ilişkin izlenimleri, duyguları, düşünceleri ve algılarının bütünü üniversitenin itibarını oluşturmaktadır. Üniversitelerin tüm alanlarda prestij kazanmaları ve pozitif algılanmalarında, paydaşların, üniversitelerin kurumsal itibarlarını doğru bir şekilde algılamaları etkilidir. Üniversitelerin itibar seviyelerini artırmaları için yapılması gerekenler aşağıda ifade edilmektedir (Argenti, 2000: 177):

- Saygın üniversitelerle işbirliği yapmak,
- Nitelikli üniversite birimleri kurmak,
- Olumlu imaj oluşturmak,
- Mezun olan öğrencilerle irtibatı kesmemek,
- Üniversitelerin itibar düzeyini belirli zamanlarda değerlendirmek.

Üniversitelerde Kurum İmajı

Günden güne artan rekabet ortamında öğrencilerin tercihlerinde ön sıralarda yer alabilmek amacıyla üniversiteler olumlu kurum imajı oluşturmak durumundadırlar. Zira olumlu imaja sahip kurumlar için, prestijli, güvenilir, iş birliği yapılabilir gibi pozitif ifadeler dile getirilir (Bakan, 2005: 4). İmaj, bireylerin bir nesne veya kurum hakkındaki izlenimleri ya da insanların zihninde zamanla oluşan pozitif-negatif fikirlerdir (Polat, 2009: 2). Kişi çeşitli iletişim araçları yoluyla kazandığı bilgileri değerlendirir ve zihninde varlık ile ilgili imaj oluşur (Bakan, 2005: 11). Farklı kişilerde farklı imajlar meydana gelebildiği gibi kişideki imaj algısı zamanla deneyimlere, değerler yargılarına ve eğitime bağlı olarak farklılaşabilmektedir. İmaj algısı, kişinin fiziksel, psikolojik, sosyo-kültürel özellikleri ve geçmiş deneyimleri gibi kavramlardan etkilenecek oluşmaktadır. Bu faktörler bireyin varlıkla ilgili düşüncesini yani algısını, ardından kişide oluşan imajı ve en sonunda davranışı etkiler (Tuna, 2009: 29).

Gündelik yaşamda insanların zihninde herhangi bir kişi, kurum ya da marka üzerinde imaj oluşabilmektedir. Bu anlamda üniversitelerin hedefinde olan topluluklar üzerinde oluşturduğu duygular, düşünceler, izlenimler ve davranışlar üniversitenin imajını meydana getirmektedir (Meriç & Tokgöz, 2015). Kazoleas, Kim & Moffitt (2001) üniversite imajı ile ilgili araştırmalarında imajın kişilere göre değiştiğinden ve birtakım faktörlerden etkilendiğinden bahsetmişlerdir. Üniversite imajının yedi faktörden oluştuğunu belirlemişlerdir. Bu faktörler program imajı, genel imaj, araştırmaya ve eğitime verilen önem, eğitim kalitesi, çevresel etmenler, finansal kaynaklar ve spor programlarıdır. Erkmen & Çerik (2007), üniversite kurum imajının öğrencilerin sadakatini pozitif olarak etkilediğini ve Esener (2006) de kurum imajının tüketicilerin satın alma davranışlarını değiştirdiğini tespit etmiştir. Kurum ile tüketiciler arasındaki sadakatin geliştirilmesi ve devam ettirilmesinde kurum imajı önemli rol oynamaktadır. Yükseköğretim kurumlarında mevcut öğrencilerin korunması ve yeni öğrencilerin kuruma katılması ile öğrencilerin sadakati arasında direkt ilişki söz konusudur (Köse, 2012: 115). Nguyen & Leblanc (2001), üniversitelerin kurumsal imajının öğrencilerin zihninde kalıcı olmasını ve imajın sadakati ne kadar etkilediğini belirlemeye çalıştıkları araştırmalarında kurumsal imajın sadakati oldukça etkilediğini tespit etmişlerdir. Dolayısıyla rakipleri arasından farklılaşarak öne

çıkmayı ve geniş kitlelere hitap etmeyi hedefleyen üniversitelerin, öğrencilerin imaj algılarını tespit etmek günümüzde daha çok önem arz etmektedir.

Üniversitelerin kurumsal imajı, öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihlerinde ciddi bir karar verme göstergesidir. Lisans ya da lisansüstü eğitimler için yapılan tercihler; üniversitenin, fakültenin hatta bölümün imajına göre yapılmaktadır (Nguyen & LeBlanc, 2001). Üniversiteler kurumun imajına yönelik çekiciliğini kullanarak başarılı ve nitelikli öğrencileri kendilerine yönlendireceklerdir (Theus, 1993). Üniversitelerin olumlu kurum imajı algısı, öğrencilerin bağlılığını ve memnuniyetini de pozitif şekilde etkilemektedir (Nguyen & LeBlanc, 2001; Palacio, Meneses & Perez, 2002).

Barusman (2014)'de öğrencilerin memnuniyeti ile sadakat ve imaj arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla yaptığı çalışmasında, üniversitenin imaj algısının memnuniyeti ve sadakati olumlu yönde etkilediğini belirlemiştir. Thomas (2011), Hindistan'da bir üniversitenin öğrencilerine uyguladığı araştırmada, üniversite itibarının öğrenci memnuniyetini ve bağlılığını olumlu etkilediğini bulmuştur. Helgesen & Nasset (2007), Norveç'teki bir üniversitede öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmalarında, itibar algısı ile öğrencilerin sadakati ve memnuniyeti arasında olumlu bir ilişkinin olduğu sonucuna varırlarken, öğrencilerin memnuniyeti ve sadakati arasında da olumlu ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Bir başka yönden, kurum itibarının memnuniyeti ve tavsiye etme niyetini olumlu etkilemesinin yanı sıra, memnuniyetin de tavsiye etme niyetini pozitif yönde etkilediğini gösteren araştırmalar literatürde görülmektedir (Baker & Crompton, 2000; Hua & Miller, 2007; Çatı & Koçoğlu, 2008; Chen & Chen, 2010; Hosany & Prayag, 2013; Altunel & Günlü, 2015). Öte yandan Kırgızistan'da yer alan bir üniversitenin öğrencilerine yönelik yapılan araştırmada, öğrenci memnuniyetinin öğrenci sadakatini pozitif yönde etkilediği ve bu etkide kurum imajının kısmi aracılık etkisi olduğu belirlenmiştir (Tehci, 2020: 121).

Yöntem

Araştırmanın Önemi, Amacı, Hipotezleri ve Modeli

Araştırmanın önemi; araştırmanın, Akdeniz Üniversite'sinin kurumsal imajını ölçen ve bu kurumsal imajın öğrenci memnuniyeti ve tavsiye etme niyeti üzerindeki etkilerini test eden ilk çalışma olmasıdır. Böylece çalışma; üniversitelerin sunmuş oldukları hizmetler neticesinde oluşturdukları kurumsal imajlarının öğrenci memnuniyeti ve başkalarına tavsiye etme niyeti üzerindeki etkilerini irdelemek amacıyla oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket, verilerin analiz edilmesi için SPSS 22.0 ve AMOS 23.0 istatistik programlarından faydalanılmıştır. Yukarıda açıklanan literatür ve değişkenler arası ilişkiler neticesinde 3 ana hipotez oluşturulmuştur. Bu hipotezler sırasıyla şu şekildedir;

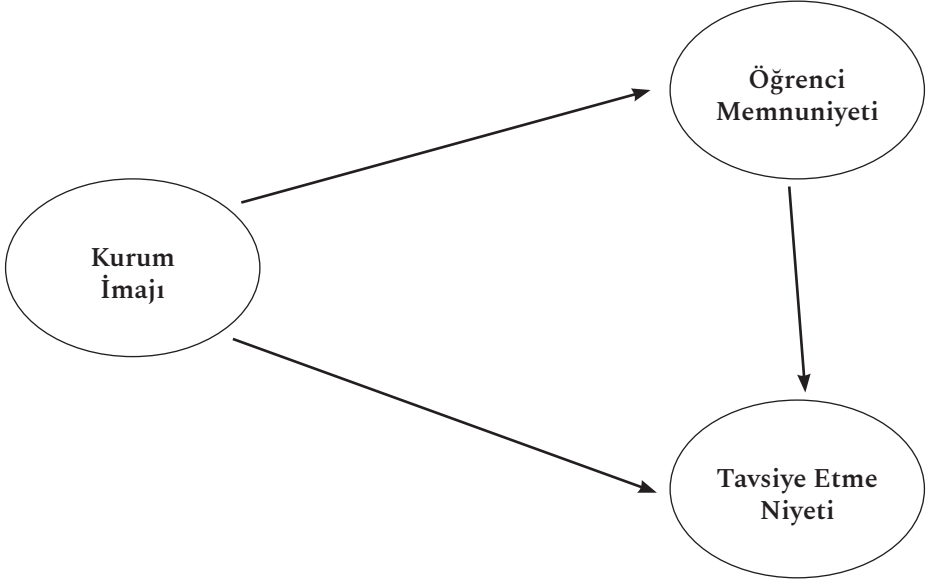
H1: Üniversitenin kurumsal imajının, öğrenci memnuniyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Üniversitenin kurumsal imajının, öğrencinin başkasına tavsiye etme niyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır.

H3: Öğrencinin memnuniyetinin başkasına tavsiye etme niyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır.

Geliştirilen hipotez neticesinde oluşturulan model Şekil 1'deki gibidir;

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın Yöntemi ve Kullanılan Ölçekler

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anketten faydalanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi olan anket tekniği için iki bölüm oluşturulmuştur. İlk bölüm demografik unsurlara ait sorulardan (cinsiyet, medeni durum, öğrenim şekli ve aylık gelir durumu) oluşmaktadır. İkinci bölüm ise 7'li Likert ölçeğine göre hazırlanmış (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 7=Kesinlikle Katılıyorum), kurum imajı, öğrenci memnuniyeti ve tavsiye etme niyeti ölçeklerine (toplam=11 madde) ait ifadelerden oluşmaktadır.

Araştırmada daha önceki çalışmalarda geliştirilen ölçeklerden faydalanılmıştır. Üniversite kurum imajını ölçmek için Narteh (2013) ve Derin & Demirel (2010) tarafından kullanılan 3 ifade, öğrenci memnuniyetini ölçmeye yönelik Firdaus Abdullah (2006) ve Westbrook & Oliver (1991) tarafından geliştirilen 5 ifade, başkasına tavsiye etme niyetini ölçmek için ise Konencnik & Gartner'ın (2007) ile Helgesen & Nessel (2011) tarafından oluşturulan 3 ifade kullanılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Akdeniz Manavgat Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. 2019-2020 yılı itibariyle toplam öğrenci sayısı 1088'dir. Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan anket; 2019 yılı Eylül ve Aralık ayları içerisinde kolayda örnekleme yönteminden faydalanılarak ulaşılabilen ve anket doldurmayı kabul eden öğrencilere sunulmuştur. Elde edilen 290 anket içerisinden eksik ya da geçersiz sayıda işaretleme yapılmış olan 40 adet anketin çıkarılması neticesinde geriye kalan 250 anket üzerinden çalışma yürütülmüştür. Özellikle yapısal eşitlik modellemesi ile test edilen çalışmalarda, örneklemin evreni temsil edebilmesi için ölçekte kullanılan ifade sayısının en az 10 katı olması gerekmektedir (Kline, 2011). Bu bakımdan araştırmada toplanması gereken anket sayısı en az $11 \times 10 = 110$ olması gerekmektedir. Buradan hareketle çalışmanın analizlerini yapabilecek sayıda anket toplandığı ifade edilebilir.

Bulgular

Çalışmanın bulgular kısmında ankete katılan öğrencilerin demografik özelliklerine, araştırmada kullanılan değişkenlerin aritmetik ortalamaları, birleşim ve ayrışım geçerliliği ile oluşturulan araştırma modelinde kurulan hipotezlerin test edilmesi kısmına yer verilmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özellikleri

Katılımcıların Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesinde öğrenim gören kişilerden oluştuğu ve Tablo 1’de yer alan demografik özellikleri şu şekildedir;

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Erkek	114	45.6
Kadın	136	54.4
Medeni Durumu	Sayı	%
Bekâr	244	97.6
Evli	6	2.4
Aylık Gelir Durumu	Sayı	%
500 TL altı	54	21.6
500-1000 TL	112	44.8
1001-1500 TL arası	31	12.4
1501-2000 TL arası	18	7.2
2001-2500 TL arası	12	4.8
2501 TL ve üstü	23	9.2
Öğrenim Şekli	Sayı	%
Normal Öğretim	204	81.6
İkinci Öğretim	46	18.4
Toplam	250	100.0

Tablo 1’deki demografik özelliklere göre öğrenciler daha çok 136 kişi ile kadınlardan (%54.4) oluşmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı 244 kişi (%97.6) ile bekâr ve 204 kişi (%81.6) ile normal öğretimde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Aylık gelir durumları incelendiğinde yarıya yakını 112 kişi (%44.8) ile 500-1000 TL arası aylık gelire sahip öğrencilerin olduğu görülmektedir.

Kurumsal İmaj, Öğrenci Memnuniyeti ve Tavsiye etme Niyeti Değişkenlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Cronbach Alfa Değerleri

Çalışmada kurumsal imaj, öğrenci memnuniyeti ve tavsiye etme niyeti değişkenlerine ait aritmetik ortalamaları ve Cronbach Alfa değerlerini gösteren Tablo 2 aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. Kurumsal İmaj, Öğrenci Memnuniyeti ve Tavsiye etme Niyeti Değişkenlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Cronbach Alfa Değerleri

Değişkenler	N	Aritmetik Ortalama	S.S.	Alfa Değeri
Öğrenci Memnuniyeti		4.36		0.966
Bu üniversiteye kayıtlı olduğum için memnunum.	250	4.45	1.970	
Bu üniversiteyi seçmem akıllıca oldu.	250	4.43	2.007	
Sanırım bu üniversitede okumayı seçmekle doğru olanı yaptım	250	4.26	1.970	
Bu üniversite ile olan deneyimimin keyifli geçtiğini hissediyorum.	250	4.24	1.967	
Genel olarak, bu üniversiteden memnunum.	250	4.42	1.983	
Tavsiye Etme Niyeti		3.98		0.926
Bu üniversiteyi başkalarına tavsiye ederim	250	3.82	2.077	
Eş, dost ve akrabalarım bu üniversite hakkında olumlu şeyler söylerim.	250	3.99	2.102	
Gelecekteki öğrenciler için bu üniversite tarafından sunulan hizmetleri tavsiye etme hakkında endişem yoktur.	250	4.14	2.165	
Kurumsal İmaj		3.35		0.754
Bu üniversite bana arkadaşlarım tarafından önerildi.	250	2.67	1.938	
Bu üniversite bana ailem tarafından önerildi.	250	2.84	2.059	
Bu üniversitenin prestijli bir imajı var.	250	4.53	1.927	

*1= Kesinlikle Katılmıyorum ..... 7= Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 2’de görüldüğü üzere; üniversite öğrencilerin memnuniyetine ait 5 önermenin aritmetik ortalaması $\bar{x}=4.36$ ’dır. Öğrenci memnuniyeti değişkeninde en yüksek aritmetik ortalamaya sahip önerme $\bar{x}=4.45$ ile “Bu üniversiteye kayıtlı olduğum için memnunum” ifadesidir. Aritmetik ortalaması

en düşük olan önerme ise $\bar{x}=4.24$ ile “Bu üniversite ile olan deneyiminin keyifli geçtiğini hissediyorum” ifadesi olduğu görülmektedir. Tavsiye etme niyeti değişkenine ait 3 önermenin aritmetik ortalaması $\bar{x}=3.98$ 'dir. Tavsiye etme niyeti en yüksek aritmetik ortalamaya sahip önerme ise $\bar{x}=4.14$ ile “Gelecekteki öğrenciler için bu üniversite tarafından sunulan hizmetleri tavsiye etme hakkında endişem yoktur” ifadesi iken en düşük aritmetik ortalamaya sahip önerme de $\bar{x}=3.82$ ile “Bu üniversiteyi başkalarına tavsiye ederim” şeklinde yer alan ifadeden oluşmaktadır. Son olarak ise kurumsal imaj değişkenine ait 3 önermenin aritmetik ortalaması $\bar{x}=3.35$ 'dir. Kurumsal imaj en yüksek aritmetik ortalamaya sahip önerme ise $\bar{x}=4.53$ ile “Bu üniversitenin prestijli bir imajı var” ifadesi olmuştur. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kurumsal imaj ifadesi ise $\bar{x}=2.67$ ile “Bu üniversite bana arkadaşlarım tarafından önerildi” ifadesi yer almaktadır. Buradan hareketle en yüksek ve en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan değişkenin kurumsal imaj değişkeni olduğu görülmektedir. Öncül değişken olan kurumsal imaj değişkeninin memnuniyet ve tavsiye etme değişkenine göre daha düşük aritmetik ortalamaya sahip olması; kurumsal imaj ve itibar kavramlarının öneminin, öğrenciler tarafından yeterince fark edilmediğine işaret etmektedir. Aynı zamanda bu sonuç üniversitelerin, kurum imajlarının oluşturulmasında yetersiz kaldığını göstermektedir.

Araştırma modelinin test edilmesinde kullanılan değişkenlerin yapısal olarak güvenilir ve geçerliğinin sağlanabilmesi için Cronbach Alfa değerlerine bakılmıştır. Kurum imajı ($\alpha=0.754$), öğrenci memnuniyeti ($\alpha=0.966$) ve başkasına tavsiye etme niyeti ($\alpha=0.926$) değişkenlerinin Cronbach Alfa değerlerinin 0.70'in üstünde ve oldukça güvenilir olduğu görülmektedir (Byrne, 2010).

Birleşim ve Ayrışım Geçerliliği

Araştırmanın amacı doğrultusunda kurulan yapısal modelde kullanılacak değişkenlerin, gizil yapıların temsil edip etmediğini belirleyebilmek için birleşim ve ayrışım geçerliliğinin tespit edilmesi gerekir. Birleşim geçerliliğinin sağlanabilmesi için, her bir gizil değişkene ait AVE (Açıklanan Ortalama Varyans) değerinin 0.50'den ve CR (Birleşik Güvenilirlik) değerinin 0.70'den büyük olması gerekmektedir (Byrne, 2010). Tüm birleşim ve ayrışım geçerliliği değerleri Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Birleşim ve Ayrışım Geçerliliği Tablosu

CR	CR	AVE	MSV	MaxR(H)	Tavsiye Etme Niyeti	Öğrenci Memnuniyeti	Kurum İmajı
Tavsiye Etme Niyeti	0.926	0.807	0.790	0.927	0.898		
Öğrenci Memnuniyeti	0.962	0.837	0.790	0.976	0.889	0.915	
Kurum İmajı	0.762	0.617	0.099	0.978	0.314	0.220	0.786

Tablo 3'te ifade edildiği üzere gizil değişkenler için hesaplanan en düşük CR değerinin 0.762 olduğu ve yine en düşük AVE değerinin ise 0.617 olduğu tespit edilmiş bu durumda birleşim geçerliliğinin

varsayımlarını karşılandığı anlaşılmaktadır. Ayrışım geçerliliği için araştırma modeline girecek olan her bir gizil değişkene ait MaxR(H) değerinin de CR değerinden büyük olduğu, MSV değerinin ise AVE değerinden küçük olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında AVE değerinin karekökleri ile değişkenler arası korelasyon değerlerinin kabul edilebilir olduğu bu durumda tüm gizil değişkenler için ayrışım geçerliliği şartının karşılandığı anlaşılmaktadır.

Araştırma modelinde kullanılan tüm değişkenler (kurum imajı, öğrenci memnuniyeti ve başkasına tavsiye etme niyeti) arasındaki ilişkiler incelenerek, yapısal model oluşturmanın ilk koşulunun sağlanıp sağlanmadığı test edilmiştir. Kurum imajı değişkenine ait “İmaj 3” maddesi düşük faktör yükü olması nedeniyle modelden çıkarılmış olup ayrıca MEM4 ve MEM5 arasında modifikasyon yapılarak yeniden çalıştırılmıştır. Ölçüm modeli neticesinde, gözlenen değişkenlerin bağlı oldukları gizil değişkenler ile ilişkide olduklarını ayrıca tüm değişkenler arası ilişkilerin $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı olduğu ve değişkenler arası kovaryans değerlerinin ise $< 0,85$ 'den küçük olduğu belirlenmiştir. Ölçüm modeline ilişkin tüm değişkenlerin uyum iyiliği kriterleri kontrol edildiğinde ise; $\Delta\chi^2=81,476$; $sd=24$; $\chi^2/sd=2,628$; $RMSEA=0,081$; $CFI=0,981$; $GFI=0,937$; $NFI=0,970$ şeklindedir. Tablo 4'te de görüldüğü üzere elde edilen tüm bu sonuçlar uyum iyiliği değerlerinin yeterli ve kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Hair vd., 2010).

Tablo 4. Araştırma Modeline ait Bulgular ve Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Yol Analizi	Standardize Değerler (β)	t	p değerleri	Sonuç
+H ₁	K.İMAJ→MEM	0.220	2.729	0.006*	✓
+H ₂	K.İMAJ→TEN	0.125	2.685	0.007*	✓
+H ₃	MEM→TEN	0.861	17.063	0.001**	✓

** $p < 0,001$, * $p < 0,05$, K.İMAJ: Kurumsal imaj, MEM: Öğrenci Memnuniyeti, TEN: Tavsiye Etme Niyeti, Yapısal eşitlik modeli Uyum İyiliği Değerleri: $\Delta\chi^2=70,138$; $sd=25$; $\chi^2/sd=2,338$; $RMSEA=0,073$; $CFI=0,985$; $GFI=0,948$; $NFI=0,974$

Araştırmanın ölçüm modelinden sonra araştırmanın hipotezlerini test edebilmek amacıyla yapısal eşitlik modellemesi yapılmış olup, uyum iyiliği değerlerinin yükseltilmesi için MEM1 ve MEM3 arasında modifikasyon yapılarak model uyumu güçlendirilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi sonuçlarına göre oluşturulan Tablo 4 incelendiğinde, üniversitenin kurumsal imajının öğrenci memnuniyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisinin bulunduğu (H₁: $\beta=0,220$, $t=2,729$, $p=0,006$) görülmektedir. Bu sebeple, “Üniversitenin kurumsal imajının, öğrenci memnuniyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır” şeklinde oluşturulan H1 hipotezi kabul edilmiştir. Yine üniversitenin kurumsal imajının öğrencinin başkasına tavsiye etme niyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisinin bulunduğu (H₂: $\beta=0,125$, $t=2,685$, $p=0,007$) belirlenmiştir. Böylece; “H₂: Üniversitenin kurumsal

imajı, öğrencinin başkasına tavsiye etme niyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır” hipotezi kabul edilmiştir. Ayrıca öğrenci memnuniyetinin başkalarına tavsiye etme niyetini de pozitif yönde ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmekte olup ($H_3: \beta=0.861, t=17.063, p=0.001$), H_3 : Öğrencinin memnuniyetinin başkasına tavsiye etme niyeti üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır” diye oluşturulan hipotez kabul edilmiştir.

Desteklenen bu hipotezler neticesinde; kurumsal imaj öncülünün, öğrenci memnuniyeti ve tavsiye etme niyetleri üzerinde; ayrıca öğrenci memnuniyetinin de tavsiye etme niyeti üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum; literatürde yer alan Clemes vd. (2008); Brochado (2009); Rojas Mendez (2009); Alkoç (2017) çalışmaları ile tutarlılık göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Üniversitelerin amaçları arasında öncelik sırası kaliteli hizmet sunmak olduğundan, bu amaç doğrultusunda öğrencilerin isteklerinin iyi anlaşılması gerekmektedir. Üniversitelerde sağlanan hizmetin kalitesi hakkında öğrencilerin olumlu düşünceleri, memnuniyetin oluşmasına ve kurum imajının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bir üniversitenin imajının, hizmet kalitesine denk bir kavram olduğu görülmekte ve kurum imajı ile öğrenci memnuniyetinin birbiriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Hwang & Choi, 2019: 4). Öğrenci memnuniyetinin oluşmasında en çok etkili olan unsurun imaj olduğu belirtilmektedir (Kunanusorn & Puttawong, 2015: 453). İmaj; bireylerin bir konuya yönelik sahip olduğu bilgilere istinaden ortaya çıkmaktadır. Üniversitelerin imaj oluşturma beceri ve başarısı; kurumun tarihi ve altyapı tesisleri gibi etmenlerin yanı sıra öğrencilere sunulan eğitim hizmetinin kalitesinden de etkilenmektedir (Radiman vd., 2018: 95). Bu bağlamda, üniversitelerde öğrencilere sağlanan hizmetlerin kalitesinin korunması gerekmektedir.

Yükseköğretimde öğrencilerin üniversiteye yönelik aidiyet duyguları, sunulan eğitim kalitesi, entelektüel gelişimleri, akademik ve idari personel ile kurulan karşılıklı iletişimlerin öğrencilerin memnuniyetinin ana nedenleri olduğu görülmektedir (Elliott, 2002: 277). Üniversitelerin, öğrencilerin beklentilerini ne düzeyde karşıladıklarını izlemek için öğrenci memnuniyetine odaklanması gerekmektedir. Bu bağlamda Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesini tercih eden ve okumakta olan öğrencilerin üniversitenin kurumsal imajı, memnuniyetleri ve başkalarına tavsiye etme niyetleri arasındaki ilişkileri tanımlama amacı ile literatür doğrultusunda oluşturulan 3 hipotezin tamamı kabul edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre; özünde kurumsal itibarın bir parçası olan kurumsal imaj kavramının, öğrenci memnuniyeti ve başkasına tavsiye etme niyetlerini etkilediği belirlenmiştir. Bu durum Clemes vd. (2008); Brochado (2009); Rojas Mendez (2009); Alkoç (2017) gibi birçok çalışma ile benzerlik göstermektedir. Öğrencinin, üniversitenin vermiş olduğu hizmetlerden memnun olması neticesinde başkalarını tavsiye etmesi durumu da Clemes vd. (2008); Hosany & Prayag, (2013); Altunel & Günlü, (2015); Kunanusorn & Puttawong (2015); Alkoç (2017); Koçoğlu (2018) çalışmaları ile örtüşmektedir. Buradan hareketle üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin memnuniyetlerini ve başkalarına tavsiye etmesini sağlamanın en önemli yolu üniversitenin kurum imajını olumlu yönde geliştirilmesi ile mümkündür. Bunun için üniversitenin sunmuş oldukları ürün ve hizmetler, akademik ve idari

kadro, akademik programlar ve ders müfredatlarının nitelikleri artırılarak, doğru pazarlama kanalları kullanılarak kurum imajı algısı yükseltilebilir.

Üniversite sayısının gün geçtikçe arttığı günümüzde, rekabette dikkat çekmek isteyen üniversitelerin kurumsal itibar düzeylerini artırmaları gerekmektedir. Kurumsal itibar oluşum sürecinin bir aşaması olan kurumsal imajın, öğrencilerin memnuniyetlerini ve tavsiye etme davranışını etkilediğinden hareketle, üniversitelerin yüksek kaliteli ve öncü eğitim hizmetleri sunması, lider bir üniversite olmak için çalışmalarını sürdürmesi ve güçlü bir vizyona sahip olması öğrencilerin memnuniyetlerini artırarak öğrenim gördükleri üniversiteyi başkalarına tavsiye etmelerini sağlayacaktır. Bunun haricinde öğrenci memnuniyetinin, başkalarına tavsiye etme niyeti üzerindeki sonuçlarından yola çıkarak, öğrencilerin memnuniyetlerini yükseltici çalışmaların uygulanması, öğrencilerin buldukları ortamlarda üniversiteleriyle övünmelerini sağlayacak ve öğrenciler, üniversitelerini başkalarına tavsiye etme niyetini gösterebileceklerdir.

Çalışmada elde edilen bulguların genellenebilmesi ve farklı olabilecek sebeplerin incelenebilmesi için çalışmanın, Akdeniz Üniversitesi'nin merkez kampüsünde ve diğer ilçelerinde bulunan tüm akademik birimlerinde yapıp karşılaştırılması gerekmektedir.

The Effect Of University Students' Corporate Image Perception On Satisfaction And Intention To Recommend*

Abdullah Uslu**
Filiz Karakoyunlu***

Introduction

Universities that aim to be at the forefront of students' choices under competitive conditions should attach importance to their corporate image. Universities are searching for ways to maintain and enhance their corporate image in order that they will be preferred by qualified staff and students. Universities with a strong corporate image are more likely to remain in the minds of students. While the corporate image in universities is important for student satisfaction and loyalty, it should match the quality of service provided to students (Köse, 2012). The general impression and behavior arising from a purchased product or service is defined as 'satisfaction' (Helgesen & Nettet, 2007a: 129).

In this research, examining the relationship between the corporate image of universities, satisfaction levels of students and their intentions of recommending the university to others, the corresponding data were obtained from 250 students receiving education at Akdeniz University Manavgat Faculty of Tourism in the 2019-2020 academic year. Subsequently, analyses were carried out through package programs.

Study Objective, Methodology and Hypotheses

This study has been conducted in order to examine the effects of the corporate images that universities reflect created as a result of the services they provide on student satisfaction and their intention to

* This article is the expanded and improved version of the paper presented at the "Intercontinental Tourism Management Conference" (MTCON-2020) held on 2-4 September 2020 and contained as a summary in the proceedings book.

** Associate Professor, Akdeniz University, Faculty of Manavgat Tourism, Tourism Management Department, auslu@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3660-7096

*** Expert of Tourism Science, Akdeniz University, fkarakoyunlu@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0332-9541

recommend them to others. In the study, a set of hypotheses have been formed using the questionnaire as the data collection tool and statistical programs SPSS 22.0 and AMOS 23.0 in order to analyze the data. Hypotheses are as follows:

H1: The corporate image of the university has a positive and significant effect on students' satisfaction.

H2: The corporate image of the university has a positive and significant effect on students' intention to recommend.

H3: Student satisfaction has a positive and significant effect on the intention to recommend.

Study Sampling

The population of the study consists of students receiving education at Akdeniz University, Manavgat Faculty of Tourism. As of 2019-2020, the total number of students at Manavgat Faculty of Tourism is 1088. The questionnaire created in line with the purpose of the study was administered in September and December 2019 by students who could be reached using a convenience sampling method on a voluntary basis. The study was carried out on the remaining 250 questionnaires as a result of the exclusion of 40 questionnaires that have been marked incomplete or invalid out of the total of 290 questionnaires obtained.

Study Instruments

The scales utilized in this study were adapted from previous studies. The items used by Narteh (2013) and Derin & Demirel (2010) were utilized in order to measure the corporate image of the university. Besides, five items used by Firdaus Abdullah (2006) and Westbrook & Oliver (1991) were employed in order to measure student satisfaction. Finally, 3 items used by Kononenko & Gartner (2007) and Helgesen & Nettet (2011) were chosen to measure the intention to recommend.

Findings and Discussion

In line with the purpose of the study, Cronbach's Alpha values along with convergent and discriminant validity results were examined, and it was determined that all the corresponding values met the minimum conditions and were significant.

The findings of the study reveal that corporate image affects student satisfaction and their intention to recommend. In addition, the results obtained in this research are similar to those in a myriad of corresponding studies (Clemes et al., 2008; Brochado, 2009; Rojas Mendez, 2009; Alkoç, 2017). The fact that students recommend their university to others as a result of their satisfaction with the services provided by the university is in tandem with many other studies (Clemes et al., 2008; Hosany & Prayag, 2013; Altunel & Günlü, 2015; Kunanusorn & Puttawong, 2015; Alkoç, 2017; Koçoğlu, 2018).

Limitations of the Study

Conducting the study solely in Manavgat Faculty of Tourism can be considered the most significant limitation of this study. In order for the results to be generalized, the study should be conducted on a bigger population across all academic units of Akdeniz University's central campus as well as those in other districts.

Kaynakça/References

- Abdullah, F. (2006). Measuring Service Quality in Higher Education: HEDPERF versus SERVPERF, *Marketing Intelligence and Planning*, 24(1),31-47.
- Alkoç, Y. K. (2017). Üniversite İmajı, Üniversiteye Duyulan Memnuniyet ve Öğrenci Sadakati Arasındaki İlişkileri Anlamaya Yönelik Bir Araştırma, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 270-280.
- Altunel, M. C. & E., Günlü, (2015). Deneyimleme Kalitesi, Algılanan Değer ve Memnuniyetin Müze Ziyaretçilerinin Tavsiye Etme Eğilimi Üzerindeki Etkisi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 191-206.
- Alves, H. & Raposo, M. (2010). The Influence of University Image on Student Behaviour, *International Journal of Educational Management*, 24(1), 73-85.
- Argenti, P. (2000). Branding B-Schools: Reputation Management for MBA Programs, *Corporate Reputation Review*, 3(2), 171-179.
- Azoury, N., L., Daou & Khoury, C. (2014). University Image and Its Relationship To Student Satisfaction-Case Of The Middle Eastern Private Business Schools, *International Strategic Management Review*, 2(1), 1-8.
- Bakan, Ö. (2005). *Kurumsal İmaj Oluşumu ve Etkili Faktörler*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Baker, D. & J. L. Crompton (2000). Quality, Satisfaction and Behavioral Intentions, *Annals of Tourism Research*, 27(3), 785-804.
- Barnett, M. L., J.M. Jermier & Lafferty, B. (2006). Corporate Reputation: The Definitional Landscape, *Corporate Reputation Review*, 9(1), 26-38.
- Barusman A. R. P. (2014). Student Satisfaction As a Mediating Variable Between Reputation Image and Student Loyalty, *Globalilluminators Full Paper Proceeding*, ITMAR-2014(1), 414-436.
- Bendixen, M. & Abratt, R. (2007). Corporate Identity, Ethics and Reputation in Supplier-Buyer Relationships, *Journal of Business Ethics*, 76(1), 69-82.
- Brochado, A. (2009). Comparing Alternative Instruments to Measure Service Quality in Higher Education, *Quality Assurance in Education*, 17(2): 174-190.
- Byrne, M. B. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS*. Second Edition, Lawrence Erlbaum Associates Publisher, New Jersey, USA.
- Chen, C. F. & F. S. Chen, (2010). Experience Quality, Perceived Value, Satisfaction and Behavioral Intentions for Heritage Tourists, *Tourism Management*, 31(1), 29-35.
- Clemes, M.D., C.E.C. Gan & Kao, T. H. (2008). University Student Satisfaction and Empirical Analysis. *Journal of Marketing for Higher Education*, 17(2), 292-325.
- Çatı, K. & Koçoğlu, C. M. (2008). Müşteri Sadakati İle Müşteri Tatmini Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 167-188.
- Derin, N. & Demirel, E. T. (2010). Kurum imajının kurum kimliği açısından açıklanabilirliği: İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 13(2), 155-193.
- Erkmen, T. & Çerik, Ş. (2007). Kurum İmajını Oluşturan Kurum Kimliği Boyutları Bağlamında Örgüte Bağlılığın İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(28), 107-119.
- Esener, B. (2006). Kurum Kimliği ve İmajının Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gardberg, N. & C. Fombrun, (2002). The Global Reputation Quotient Project: First Steps Towards A CrossNationally Valid Measure Of Corporate Reputation, *Corporate Reputation Review*, 4(4), 303-307.
- Giner G.R. & Rillo, A.P. (2016). Structural Equation Modeling of Co-Creation and Its Influence on the Student's Satisfaction and Loyalty Towards University, *Journal of Computational and Applied Mathematics*, 291, 257-263.
- Gotsi, M. & Wilson, A. M. (2001). Corporate Reputation: Seeking A Definition, *Corporate Communications*, 6(1) 24-30.
- Hair, J., Black, W., Babin, B. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis (7th ed.)*, Prentice-Hall, Inc. Upper Saddle River, NJ, USA.
- Helgesen, O. & Nettet, E. (2007a). What accounts for students' loyalty? Some field study evidence, *International Journal of Educational Management*, 21(2), 126-143.
- Helgesen, O. & Nettet, E. (2007b). Images, Satisfaction and Antecedents: Drivers of Student Loyalty? A Case Study of Norwegian University Collage, *Corporate Reputation Review*, 10(1), 38-59.

- Helgesen, O. & E. Nettet (2011). Does LibQUAL+ account for student loyalty to a university college library? *Quality Assurance in Education*, 19(4), 413- 440.
- Hill, F. M. (1995). Managing Service Quality in Higher Education: The Role of the Student as Primary Consumer, *Quality Assurance in Education*, 3(3), 10-21.
- Hosany, S. & Prayag, G. (2013). Patterns of Tourists' Emotional Responses, Satisfaction and Intention to Recommend, *Journal of Business Research*, 66(6),730-737.
- Huo, Y. & Miller, D. (2007). Satisfaction Measurement of Small Tourism Sector (Museum): Samoa, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(2), 103-117.
- Hwang, Y. S. & Choi, Y. K. (2019). Higher Education Service Quality and Student Satisfaction, Institutional Image and Behavioral Intention, *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 47(2), 1-12.
- Kazoleas, D., Y. Kim & M. A. Moffitt (2001). Institutional Image: A Case Study, *Corporate Communications*, 6(4), 205-216.
- Koçođlu, C. M. (2018). Turizm Eđitimi Veren Yůksekůđretim Kurumlarının İtibar Bileşenlerinin Őđrencilerin Memnuniyeti ve Tavsiye Etme Davranışı Őzerindeki Etkisi, *Eskişehir Osmangazi Őniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, 13(2), 23-44.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling (3th ed.)*. New York: The Guilford Press.
- Konencnik, M. & Gartner, W. C. (2007). Customer-Based Brand Equity for a Destination, *Annals of Tourism Research*, 34(2), 400-421.
- Kůse, İ. A. (2012). Yůksekůđretim Kurumlarında Őđrenci Sadakati. *Yůksekůđretim ve Bilim Dergisi*, 2(2), 114-118.
- Kunanusorn, A. & Puttawong, D. (2015). The Mediating Effect Of Satisfaction On Student Loyalty to Higher Education Institution, *European Scientific Journal (Special Edition) 1*: 449-463. <http://eujournal.org/index.php/esj/article/view/6455/6195> (Erişim Tarihi: 10.01.2020).
- Meriç, D. & Tokgůz, N. (2015). Farabi Őđrencilerine gůre Anadolu Őniversitesi'nin Kurum İmajı: Gelen Őđrenciler Őzerine Bir Araştırma, *Yůksekůđretim ve Bilim Dergisi*, 5(2), 178-186.
- Narteh, B. (2013). Service quality in automated teller machines: an empirical investigation, *Managing Service Quality*, 23(1), 62-89.
- Nguyen, N. & Leblanc, G. (2001). Image and reputation of higher education institutions in students' retention decisions, *International Journal of Educational Management*, 15(6), 303-311.
- Polat, S. (2009). Yůksekůđretim Őrgůtlerinde Őrgůtsel İmaj Yůnetimi: Őrgůtsel İmajın Őncůlleri ve Çıktıları. *The First International Congress of Educational Research* (ss. 1-17). Çanakkale On sekiz Mart Őniversitesi, Çanakkale.
- Palacio, A. B., Meneses, G.D. & Perez, P. J. P. (2002). The configuration of the university image and its relationship with the satisfaction of students. *Journal of Educational Administration*, 40(5), 486-505.
- Radiman, R., Gunawan, A., Wahyuni, S. F. & Jufrizen, J. (2018). The Effect of Marketing Mix, Service Quality, Islamic Values and Institutional Image on Students' Satisfaction and Loyalty, *Expert Journal of Marketing*, 6(2), 95-105.
- Tehci, A. (2020). Yůksekůđretimde Őđrenci tatmini ve sadakat ilişkişi: kurumsal imaj algısının aracı rolů. *Gůmüşhane Őniversitesi Sosyal Bilimler Enstitősü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 121-131.
- Theus, K. T. (1993). Academic reputations: the process of formation and decay, *Public Relations Review*, 19(3), 277-291.
- Thomas, S. (2011). What Drives Student Loyalty In University: An Empirical Model For India, *International Business Research*, 4(2), 183-192.
- Tuna, H. (2009). Yůksekůđretim Kurumlarında Kurumsal İmaj: Akçakoca Turizm İşletmeciliđi ve Otelcilik Yůksekokulu Őđrencilerinin Gůrüşleri Őzerine Bir Alan Araştırması. Yůksek Lisans Tezi, Důzce Őniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitősü.
- Westbrook, R. & Oliver, R. (1991). The dimensionality of consumption emotion patterns and consumer satisfaction, *Journal of Consumer Research*, 18(1), 84-91.
- Wong, A., Woo, A. & Tong, C. (2016). Student Satisfaction and School Reputation: The Moderating Role of Student Loyalty and School Image, *Journal of Marketing and HR*, 2(1), 113-125.
- Yamaç, K. (2009). *Bilgi Toplumu ve Őniversiteler*, 1. Basım. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Yůksekůđretim Kurulu, <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.02.2021).

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yazarlara Notlar

Dergimizde sadece özgün ve daha önce yayınlanmamış makalelere yer verilmektedir.

Yazı gönderme ve değerlendirme süreçleri Dergipark sistemi üzerinden yürütülmektedir. Aşağıdaki biçimsel şartları taşımayan ve imla kurallarına uygun olmayan çalışmalar bilimsel değerlendirme sürecine alınmamaktadır. Araştırmacılar intihal.net ya da turnitin gibi programlarda oluşturmuş oldukları benzerlik raporunu da sisteme yüklemelidir.

Değerlendirilmek üzere dergimizde gönderilen çalışmalar; başlık düzeni, yapı, atıf, alıntı, kaynakça, tablo ve şekiller dahil olmak üzere tümüyle APA (7th edition of the Publication Manual of the American Psychological Association) yazım kuralları dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Gönderilerin uzunluğunun 4.000-8.000 kelime arasında olması beklenmektedir. Daha geniş kapsamlı çalışmalar için editörle irtibat kurulmalıdır. Çalışmalar, Times News Roman yazı tipinde, 12 punto büyüklüğünde ve çift satır aralığında hazırlanmalı, sayfa kenar boşlukları 2.5 cm olarak düzenlenmelidir. Çalışmalar için 150-200 kelime arasında bir Özet Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca Türkçe çalışmalar için İngilizce, İngilizce çalışmalar için de Türkçe olmak üzere, yaklaşık 750 kelime uzunluğunda bir Genişletilmiş Özet hazırlanmalıdır.

Editör değerlendirmesinden sonra, tüm makaleler en az iki hakeme gönderilmektedir. Kör hakem değerlendirmelerine dayalı olarak nihai karar Editör tarafından verilmektedir.

Tüm başvurular elektronik olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari> adresinde yer alan bağlantı kullanılarak gönderilmelidir. Kör hakemlik süreci için sisteme yüklenen makale metinlerinde kesinlikle çalışmanın yazarlarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamalıdır.

Çalışmalarda sırasıyla aşağıdaki başlıklar yer almalıdır:

Başlık;

- 10-12 kelime uzunluğunda, içeriği yansıtan kapsayıcı nitelikte düzenlenmelidir.

Özet;

Her ampirik çalışma; Amaç, Yöntem (araştırma modeli, ölçme araçları, çalışma grubu), Temel Sonuçlar, Araştırma ve Uygulama için Öneriler alt başlıklarından oluşan, Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanmış bir yapılandırılmış özet içermelidir. Ampirik olmayan ya da kavramsal çalışmalar kendi çerçevelerine uygun olarak Amaç, Kavramsal Model, Sonuçlar ve Öneriler gibi alt başlıklar taşınmalıdır.

Çalışmanın özgün değeri Amaç alt başlığı altında kısaca vurgulanabilir. Yapılandırılmış özet yaklaşık 150-200 kelime sınırlarında olmalıdır.

Anahtar Kelimeler;

- En az 3 en çok 5 anahtar kelime ya da kelime grubu belirlenmelidir. Anahtar kelimeler mümkün mertebe başlıkta yer almayan kavramlardan oluşmalıdır.

Giriş;

- Araştırmanın kavramsal temeli ve çerçevesi, alanyazında yer alan konu ile ilgili geleneksel ve güncel tartışmalar ve mevcut çalışmanın ilgili alanyazına katkısı bu bölümde geniş olarak açıklanmalıdır. İlgili alandaki mevcut bilgi birikimi eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmalı ve mevcut araştırmanın önemi ve özgün değeri güçlü biçimde vurgulanmalı, amaç ve alt problemleri net olarak tanımlanmalıdır. Araştırmacılar gerekli gördükleri takdirde bu bölüm içerisinde alt başlıklar oluşturabilirler.

Yöntem;

- Araştırmanın modeli, evren, örneklem ya da çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik kanıtları, veri toplama ve analiz yöntemleri ile sınırlılıkları detaylı olarak açıklanmalıdır.

Bulgular;

- Araştırma bulguları, araştırmanın problem cümlesi ile uyumlu olarak, gerekli durumlarda tablo, şekil ya da grafik desteği ile sunulmalıdır. Araştırmanın çalışma grubu ile ilgili demografik bilgiler, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin geçerlik ve güvenilirlik bilgileri, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır.

Tartışma;

- Araştırmanın temel bulguları özetlenmeli, bulgular ilgili ve güncel alanyazınla ilişkilendirilerek tartışma derinleştirilmeli ve çıkarımlara (sonuç) ulaşılmalıdır. Tartışmada eleştirel ve bilimsel bir yaklaşım ortaya konulmalıdır.

Sonuç ve Öneriler;

- Tartışma sonucunda ortaya çıkan temel çıkarımlar ve bu çıkarımlara bağlı olarak geliştirilen öneriler özetlenmelidir. Sonuç ve öneriler araştırma bulgularının ötesine geçmemelidir.

Kaynakça;

Kaynakçanın oluşturulmasında APA son sürümü esas alınmalıdır. Araştırmacılar, nitelikli bir çalışmanın hem ilgili alanyazındaki klasik kaynaklara/yaklaşımlara atıfta bulunması hem de güncel tartışmaları ihtiva etmesi gerektiğini dikkate almalıdır.

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

Notes for Writers

Our journal accepts only original and previously unpublished articles.

All processes related to the submission and evaluation of manuscripts are run through Dergipark. Studies not following proper formatting or spelling rules will not be considered for scientific evaluation. A similarity report issued from programs like www.intihal.net or turnitin must accompany all submissions of manuscripts.

Studies sent to our journal for evaluation are to follow APA style guidelines (7th Edition of the Publication Manual of the American Psychological Association). This includes all headings, citations, quotations, references, and figures included in the study, as well as the actual structure of the study itself.

As we expect that manuscripts' length range from 4,000 to 8,000 words, authors should contact the editor for works exceeding the upper limit. Studies should be double spaced and written in 12 point Times New Roman font. Page margins should be at 2.5 cm. An abstract consisting of 150 to 200 words in both Turkish and English should accompany all studies. Furthermore, a Turkish extended abstract of approximately 750 words should accompany English-language studies whereas an English extended abstract of equal length should accompany Turkish-language studies.

After evaluation by the editor, all articles are sent to at least two referees for blind review. Basing his/her decision on the referees' comments, the editor makes the ultimate decision for whether the article will proceed on to subsequent stages.

All applications are to be sent electronically using the link found on <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari>. During the blind review process, absolutely no information related to the author(s) of a study is to be included in the texts uploaded.

Studies should include the following headings:

Title;

- The title should consist of 10 to 12 words and reflect the content of the work in a comprehensive manner.

Abstract;

Empirical studies should contain a structured abstract in both Turkish and English that consists of the following sections: Aim, Method (research model, measurement tools, and study group), Basic Conclusions, and Recommendations for Future Research and Practice. Non-empirical or conceptual studies, however, should include the following sections, as necessary: Aim, Conceptual Model, Conclusions, and Recommendations.

The study's original value may be briefly emphasized in a sub-section under the study's aim. The structured abstract should range from 150 to 200 words.

Keywords;

- A minimum of three and a maximum of five keywords or word groups should be specified. As much as possible, keywords should be concepts not used in the title.

Introduction;

- The conceptual foundation and framework of the research, traditional and contemporary discussions related to the subject in the literature, and how it will contribute to the relevant literature should be broadly expounded upon in this section. The current knowledge accumulation should be critically evaluated, the importance and original value of the research strongly emphasized, and the objectives and sub-problems clearly identified. Researchers may add supplemental sub-headings as they deem fit in this section.

Method;

- In this section, the research model, universe, sample or study group, data collection tools, evidence on the study's validity and reliability, and the data collection and analysis methods used in this study, including their limitations, should be explained in details.

Findings;

- The research findings should be in harmony with the problem statement of the research and supported by the necessary tables, figures, and/or graphics. The demographics of the study group should be presented under the method and not under the findings. Likewise, information on the validity and reliability of the measurement tools used during research should also be presented in the method and not under the findings.

Discussion;

- The basic research findings should be summarized, discussion on the findings should be deepened and related to the relevant contemporary literature, and conclusions should be made. Discussion should be critical and scientific in nature.

Conclusions and Recommendations;

- The basic conclusions resulting from the discussion and recommendations based on these conclusions should be summarized without exceeding the actual scope of the findings.

References;

The most recent version of APA should be used as a basis while composing references. Researchers should keep in mind that a high-quality study should include references not only to classic sources and approaches present in the relevant literature but also to contemporary discussions.

BU SAYIDA

Songül Duran

The Relationships Between Orthorexia Nervosa And Body Image In Nursing Students
Hemşirelik Öğrencilerinde Ortoreksiya Nervosa (ON) ve Beden İmajı İle İlişkisi

Deniz Akgül & Mustafa Taylan Dağıştan

Gençlerin Teknoloji Kabulünün ve Web Sitesi
Tasarımının Online Alışveriş Deneyimi Üzerindeki Etkisi
*How Website Design And Young People's Acceptance Of Technology Impact
Their Online Shopping Experiences*

Hatice Budak & Yasemin Yıldız

Günümüz Gençliğini ve Sorunlarını
Gençlerin Kaleminden Süzülen Hikâyelerden Anlamak
*Understanding Today's Youth And Its Problems
Through The Stories That Flow From Their Pen*

Gaye Kurt Kaban & Mücahit Gültekin

Ergenlerde Siber Zorbalığın İnsani Değerler Açısından İncelenmesi
Investigation Of Cyber Bullying And Human Values Among Adolescents

Şeyma Rodop & Sümeyye Yıldırım & Pelin Dikmen Yıldız & Aslı Gürtunca Hanif

Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık: Başa Çıkma Stratejileri,
Değer Yönelimleri ve Akademik Başarılarıyla İlişkileri
*Cyberbullying Among University Students: Relations With Coping Strategies,
Value Orientations And Academic Success*

Abdullah Uslu & Filiz Karakoyunlu

Üniversite Öğrencilerinin Kurumsal İmaj Algısının
Memnuniyet ve Tavsiye Etme Niyeti Üzerindeki Etkisi
*The Effect Of University Students' Corporate Image Perception
On Satisfaction And Intention To Recommend*

